

MOTİF ULUSLARARASI
GENÇ HALKBİLİMCİLER
VE
TÜRK DÜNYASI KONGRESİ
BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Kongre ve Kültür Merkezi

15-16 Mayıs 2019

MULTIDISCIPLINARY
STUDIES
IN SOCIAL SCIENCES
www.issscongress.com

Gençliği yetiştiriniz. Onlara ilim ve irfanın müspet fikirlerini veriniz. Geleceğin aydınlığına onlarla kavuşacaksınız.

Mustafa Kemal Atatürk

**MOTİF ULUSLARARASI GENÇ HALKBİLİMCİLER VE
TÜRK DÜNYASI KONGRESİ
15-16 Mayıs 2019/ESKİŞEHİR**

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

EDİTÖR: Dr. Sezen GÜNGÖR

ISBN: 978-975-9049-28-7

ONUR KURULU

Eskişehir Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Dr. Jur. h. c. Kemal ŞENOCAK LL.M

Motif Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Zeki BAYKAL

BİLİM KURULU ve DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Abdülkadir EMEKSİZ/İstanbul Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ahmet Ali ARSLAN/Ardahan Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ahmet KARTAL/ Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Alfina SİBGATULLİNA/Moskova Bilimler Akademisi (Rusya Federasyonu)

Prof. Dr. Ali Şamil HÜSEYİNOĞLU/Millî İlimler Akademisi Folklor Enstitüsü (Azerbaycan)

Prof. Dr. Ali YAKICI/Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Alimcan İNAYET/Ege Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Arif AGO/Makedonya Folklor Enstitüsü (Makedonya)

Prof. Dr. Asiye Mevhibe COŞAR/Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Aynur KOÇAK/Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ayşe YÜCEL ÇETİN/Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ/Nevşehir Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Bülent BAYRAM/Kırklareli Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Can ETİLİ ÖTKEN/İstanbul Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK/Fırat Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Evgeniya KUZMİNA/Novosibirsk Filoloji Enstitüsü (Rusya Federasyonu)

Prof. Dr. Feridun TEKİN/Giresun Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ferruh AĞCA/Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Fikret DEĞERLİ/Yeditepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. George KOUZAS/Yunanistan Folklor Kurumu Başkanı (Yunanistan)

Prof. Dr. Gulnar YULDIBAYEVA,/(Tataristan-Rusya Federasyonu)

Prof. Dr. Gülay MİRZAOĞLU/ Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hamiye DURAN/ Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hatice ŞİRİN/Ege Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL/Gaziantep Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İbrahim DİLEK/Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İbrahim ŞAHİN/Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İlsiyar ZAKİROVA/Dil, Edebiyat ve Sanat Enstitüsü/(Tataristan/Rusya Federasyonu)

Prof. Dr. İnga MENDOT/ (Tıva-Rusya Federasyonu)

Prof. Dr. İrfan MORİNA/Priştina Üniversitesi (Kosova)
Prof. Dr. İsa ÖZKAN/ Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. İsmail GÖRKEM/Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. İsmet ÇETİN/Gazi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Kadirali KONKOBAYEV/ Milli İlimler Akademisi (Kırgızistan)
Prof. Dr. Kamile AKGÜL/İstanbul Haliç Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ/Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Lemara SELENDİLİ/Kırım Devlet Üniversitesi (Kırım Cum.-Rusya Federasyonu)
Prof. Dr. M. Naci ÖNAL/Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. M. Zeki KUŞOĞLU/Marmara Üniversitesi/Emekli (Türkiye)
Prof. Dr. Medine SİVRİ/Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet AÇA/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ/Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet OKUR/Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Meral OZAN/Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Mesut ŞEN/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Mete TAŞLIOVA/ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Metin ARIKAN/Dokuz Eylül Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Metin KARADAĞ/Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi (KKTC)
Prof. Dr. Muharrem KAYA/İstanbul Kültür Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Muhtar KAZIMOĞLU/Azərbaycan Milli Bilimler Akademisi (Azərbaycan)
Prof. Dr. Murat KOÇ/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Mustafa ÖNER/Ege Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Nasiriddin NAZAROV/Milli İlimler Akademisi (Özbekistan)
Prof. Dr. Nebi ÖZDEMİR/Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK/Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Nikolay YEGOROV/Çuvaş Sosyal Bilimler Enstitüsü (Çuvaşistan/Rusya Federasyonu)
Prof. Dr. Ömür CEYLAN/İzmir Katip Çelebi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU/Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Refiye OKUŞLUK ŞENESEN/ Çukurova Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ/Ahi Evran Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Sebahat DENİZ/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Selahittin TOLKUN/ Anadolu Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Serpil AYGÜN CENGİZ/Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Simon BRONNER/ (Amerika Birleşik Devletleri)
Prof. Dr. Suzan CANHASI/Priştina Üniversitesi (Kosova)
Prof. Dr. Süleyman KAYIPOV/Manas Araştırmaları Enstitüsü (ÇİN)
Prof. Dr. Svetlana GULİYEVA/ Devlet Üniversitesi (Yakutistan-Rusya Federasyonu)
Prof. Dr. Şakir İBRAYEV/Türk Akademisi (Kazakistan)
Prof. Dr. Ülo VALK/ Tartu Üniversitesi (Estonya)
Prof. Dr. Vahit TÜRK/İstanbul Kültür Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Vasiliy RODİONOV/Çuvaş Devlet Üniversitesi (Çuvaşistan/Rusya Federasyonu)
Prof. Dr. Victor BUTANAYEV/(Hakasya-Rusya Federasyonu)
Prof. Dr. Yakup ÇELİK/İstanbul Kültür Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. York NORMAN/Buffalo University (Amerika Birleşik Devletleri)
Prof. Dr. Zeki KAYMAZ/Ege Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Absüselam ARVASI/Çankırı Karatekin Üniversitesi(Türkiye)
Doç. Dr. Adem KOÇ/Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Adem ÖGER/Nevşehir Hacıbektaş Veli Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Aktan Müge YILMAZ/ Kırıkkale Üniversitesi
Doç. Dr. Aslı BÜYÜKOKUTAN TÖRET/Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Bahadır GÜNEŞ/Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Bülent ARI/ Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Bülent BAYRAM/Kırklareli Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Çağdaş DEMREN/Cumhuriyet Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Emine TOK/Ege Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Ergin JABLE/Priştina Üniversitesi (Kosova)
Doç. Dr. Galina MIŞKİNİENE/Vilnius Üniversitesi (Litvanya)
Doç. Dr. Gennadiy MAKAROV/Kazan Konservatuarı (Tataristan-Rusya Federasyonu)
Doç. Dr. Kürşat ÖNCÜL/Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. M. Kirami ÖLGEN/Ege Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ/Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Mehmet ÇEVİK/ Hacı Bayram Veli Üniversitesi Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Mehmet EROL/Gaziantep Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Metin EREN/Van 100. Yıl Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Nezir TEMUR/Gazi Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Nuran MALTA MUHAXHERİ/Priştina Üniversitesi (Kosova)

Doç. Dr. Ömer YILAR/ Atatürk Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Özer ŞENÖDEYİCİ/Hitit Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Pervin ERGUN/ Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Refiye OKIŞIK/ Çukurova Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM/ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Doç. Dr. Tudora ARNAUT/Kiev Milli Taras Şevçenko Üniversitesi (Ukrayna)
Dr. Abdullah ÜSTÜN/Ege Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Abonoz KÜÇÜK/Giresun Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Ahmet Turan TÜRK/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Ali Abbas ÇINAR/ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Ali Osman ABDÜRREZZAK/ Kastamonu Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Aynur GAZANFERKIZI, Milli İlimler Akademisi (Azerbaycan)
Dr. Ayşe ALİCAN ŞEN/Kırklareli Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Bahar AKPINAR/ Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Betül GÖRKEM/Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Ebrar AKINCI/İstanbul Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Elsev BRİNA LOPAR/Prizren Ushkin Hoti Üniversitesi (Kosova)
Dr. Erkan KALAYCI/Kırklareli Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Fatih ŞAYHAN/Ardahan Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Handan KASIMOĞLU/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Hüseyin YAMAN/Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)
Dr. İbrahim Ethem ARIOĞLU/ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Júlia BARTHA/Debrecen Üniversitesi, Damjanich János Múzeum (Macaristan)
Dr. Kamila STENAK/Varşova Üniversitesi (Polonya)
Dr. Kristina LAVYSH/Belarus Sanat Enstitüsü (Belarus)
Dr. M. Akif KORKMAZ/Giresun Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Mustafa AÇA/Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Nursel UYANIKER/Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Özlem DEMREN/Cumhuriyet Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Selma ERGİN SOL/Trakya Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Serdan KERVAN/Prizren Ushkin Hoti Üniversitesi (Kosova)
Dr. Serkan KÖSE/Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Sezen GÜNGÖR – Namık Kemal Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Süleyman FİDAN/Gaziantep Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Süleyman ŞENEL/İstanbul Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Şirin YILMAZ/ Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Turgay KABAK/Bayburt Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Ulanbek ALİMOV/Manas Üniversitesi/(Kırgızistan)
Dr. Veli KUTAY/Giresun Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Yaşar KALAFAT/Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü (Türkiye)
Dr. Zehra KADERLİ/ Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Zekiye ÇAĞIMLAR/ Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet KARTAL, Osmangazi Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet AÇA, Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Ömür CEYLAN, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi
Doç. Dr. Adem KOÇ, Osmangazi Üniversitesi
Doç. Dr. Kürşat ÖNCÜL/ Osmangazi Üniversitesi
Doç. Dr. Aslı BÜYÜKOKUTAN TÖRET/Osmangazi Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU/ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr. Abdüsselam ARVASI/ Çankırı Kara Tekin Üniversitesi
Dr. Sezen GÜNGÖR/ Namık Kemal Üniversitesi

SEKRETERYA

Sacide GÜNGÖR
Dr. Sezen GÜNGÖR

İÇİNDEKİLER

İYİDEN AD KALIR KÖTÜDEN PAS: TÜRK HALK FELSEFESİNDE İYİ(LİK) VE KÖTÜ(LÜK) ALGISININ ATASÖZLERİ ÖRNEKLEMİNDE ÇÖZÜMLENMESİ.....	1
TÜRKİYE'DE 2000-2019 YILLARI ARASINDA HAZIRLANAN TÜRK HALK BİLİMİ DOKTORA ÇALIŞMALARININ İSTATİSTİKSEL ANALİZİ	3
MİTOLOJİDEN TÜRK KÜLTÜRÜNE ATEŞİN YOLCULUĞU.....	4
KORE ÇİN VE TÜRK KÜLTÜRÜNDE KIRMIZI.....	6
TRİFUNSİLER: POMAKLARDA KORKU GÜNLERİ (SİPAHİ KÖYÜ ÖRNEĞİ).....	8
SABAHATTİN ALİ ESERLERİNDE HALK EDEBİYATI UNSURLARININ İŞLEVİ	9
DEĞİŞEN KUŞAKLARA KARŞI MÜFRADATIN STABİLİZMİ	11
DELİ DUMRUL'UN BİREYLEŞME SÜRECİ	12
ALTAY-TÜRK DESTANLARINDA YERALTI TANRISI ERLİK'İN GÖRÜNÜMÜ.....	13
OĞUZ KAĞAN'DAN DEDE KORKUT'A MİTİK YOLCULUK	14
SALTIKNÂME'DE RÜYANIN İŞLEVLERİ.....	15
TÜRK VE URDU HALK HİKÂYELERİNDE YER ALAN BENZER ÖZELLİKLER.....	17
MİTOLOJİDEN GÜNÜMÜZE SÜT KÜLTÜ	19
GALSAN TSCHİNAG'IN TÜRKÇEYE ÇEVİRİLEN İLK ESERİ “KERVAN”DA YER ALAN TUVA HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI	20
HALK İNANIŞLARI BAĞLAMINDA HATAY NUSAYRİLERİNİN GEÇİŞ DÖNEMLERİ VE YAPILAN UYGULAMALAR: SAMANDAĞ ÖRNEĞİ	21
CADI VE HORTLAK İNANIŞLARININ TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ YANSIMALARI	23
ARDAHAN YÖRESİNDE KAZ ETRAFINDA GELİŞEN İNANIŞ UYGULAMALAR.....	24
KIRGIZ MASAL MEKÂNINDA KADIN	27
MİZAHTA UYUMSUZLUK KURAMI BAĞLAMINDA ALPULU FIKRALARI	28
KAZAN TATAR MASALI "BAYKUŞ" ÖRNEĞİNDE MASAL VE BOZUK İŞLEV.....	29
HALK ANLATILARINDA TEK GÖZLÜ DEV TİPİ.....	30
MİKHAIL BAKHTİN'İN “KARNAVAL” KAVRAMI EKSENİNDE TAŞLAMALAR	31
ULUSALDAN KÜRESELE KÜLTÜREL BİR İMGE OLARAK MEVLÂNA	32
“CANA CAN KATMAK” TÜRKİYE'DE YARDIMLAŞMA KÜLTÜRÜ ÇERÇEVESİNDE GELİŞTİRİLMESİ GEREKEN KAVRAMLAR OLARAK KAN, KÖK HÜCRE VE ORGAN BAĞIŞI.....	33
“RAFADAN TAYFA” ÇİZGİ FİLMİNDEKİ GELENEKSEL TÜRK ÇOCUK OYUNLARI VE BUNLARIN MEDYA KÜLTÜRÜ YOLUYLA YENİ KUŞAKLARA AKTARIMI.....	37
ANADOLU'DA LAKAP VERME GELENEĞİ KASTAMONU ABANA ÖRNEĞİ	41
YAŞAYAN MÜZELER VE EĞİTİM	42
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE HALKBİLİMİN ÖNEMİ: TÜRK KÜLTÜRÜ TANIMLAYICILARI MODEL ÖNERİSİ	43

KENT ÇEKİCİLİĞİ VE KÜLTÜR EKONOMİSİ: DOĞU EKSPRESİ ÖRNEĞİ	45
BİR KIRIM TATAR GELENEĞİ: TELLİ ŞIRAK VE HOROZ TELLEME.....	46
TÜRK KÜLTÜRÜNÜN DEVAMLILIĞINDA KADININ TARİHİ MİSYONU	47
TURAN COĞRAFYASINDA VE KAZAKLARDA KARTAL	48
HAYATIN GEÇİŞ DÖNEMLERİNDEN DOĞUMDA GELENEKSEL BİR UYGULAMA: BEBEK KINASI/MEVLİDİ	51
ÖLÜ/ÖLÜM ETRAFINDA GELİŞEN KÜLT İNANÇLAR VE GRUBUN YENİDEN BÜTÜNLEŞMESİ (SİNOP LALA KÖYÜ ÖRNEĞİ)	52
TÜRK MİTOLOJİSİNDE KADER	55
AĞALAR KÖYÜ ÖRNEĞİNDE KAYBOLMAYA YÜZ TUTAN EVLENME GELENEKLERİ	57
SURNAME-İ VEHBİ'DE GEÇİŞ RİTÜELİ: SULTAN AHMET'İN DÜĞÜNÜN ANLATIMI	58
MİZAHIN GÜLME İŞLEVİNİ KÜLTÜREL UNSURLAR MI OLUŞTURUR?	59
KÜLTÜREL KOD VE MEDYA İLİŞKİSİ.....	60
SÖZLÜ ORTAMDAN ELEKTRONİK ORTAMA: WHATSAPP CUMA MESAJLARI	61
HİKÂYE ANLATMA GELENEĞİNİN SOSYAL MEDYA BAĞLAMINDA YENİDEN ÜRETİMİ	62
BALKANLARDAN TRAKYA'YA TAŞINAN BİR RİTÜEL: BOCUK GECESİ ÖRNEĞİ	63
EKOLLEŞMEDE YARIM ASIRLIK SERENCAM: HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TÜRK HALKBİLİMİ BÖLÜMÜ ÖRNEĞİ	64
BARİŞ MANÇO'DA AHİLİK KÜLTÜRÜNÜN İZLERİ	65
KEMAL SUNAL FİMLERİNDE TÜRK ÖRF, ÂDET VE GELENEKLERİ.....	66
ERZİNCAN'DA MUSAHİPLİK VE SAĞDIÇLIK İLİŞKİSİ.....	67
FATMA ANA'NIN DENİZ AŞIRI YOLCULUĞU	69
KÜLTÜREL BELLEK AKTARIMI TEMELİNDE NOGAY KÜLTÜRÜNÜN AYNASI NİNNİLER.....	70
YAĞMURLA İLGİLİ HALK İNANIŞLARININ 15.YÜZYIL DİVANLARINA YANSIMASI	72
TÜRKLERDE SAVAŞÇI KADINLAR VE AMAZON MİTİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRME	74
KUTSAL MEKÂNIN DÖNÜŞÜMÜ: OBA'DAN YATIR'A, BARK'TAN TÜRBE'YE.....	75
KARACAOĞLAN ŞİİRLERİNE DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN BİR BAKIŞ.....	76
KADINLARA AİT BİR KÖY SEYİRLİK OYUNU: GOGUCU.....	78
GELENEKSEL AHŞAP VE TAŞ OYMACILIĞININ MANİSA'DAKİ SON TEMSİLCİLERİNDEN CENGİZ YEZİZ'İN HAYATI VE SANATI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME.....	79
AT MOTİFİNİN FALLARDAKİ KULLANIMINA BİR ÖRNEK: İRK BİTİG	80
HAKAS DESTANLARINDA SİHİRLİ UNSURLAR VE BÜYÜ.....	81
MİTOLOJİK BİR KAHRAMAN AL KARISI: ELMALI KÖYÜ ÖRNEĞİ.....	82
AHISKA TÜRKLERİNİN ANADOLU'YA GÖÇÜ.....	85

İSTANBUL'DA FARKLI BİR DİLENCİLİK TÜRÜ: "DİLENCİ KARTI İLE DİLENME" ÜZERİNE BİR İNCELEME	86
KÜLTÜR EKONOMİSİ BAĞLAMINDA ŞIFALI SULAR: ÇANAKKALE KESTANBOL KAPLICASI ÖRNEĞİ	88
TOPLUMSAL DEĞERLERLE NORMLARIN ÖĞRETİLİP HATIRLATILMASI BAĞLAMINDA ÂŞIK PERVANÎ'İN ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	95
TÜRK-HİNT EDEBİYATINDAKİ ETKİLERİ (İLETİŞİMİ) VE KAVRAMI.....	96
TÜRK TARİH ROMANLARINDA ŞAH İSMAİL KARAKTERİ	97
“LEBLEBİ TOZU” FİLMİ ÜZERİNE KÜLTÜR TURİZMİ VE EKONOMİSİ BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME	98
AZERBAJYAN HALK MUSİKİSİNDE VE ÂŞIK İCRACILIĞINDA BAYATI MOTİFLİ “ARAS” ESİNTİLERİ.....	99
ARABESK MÜZİĞİN MERKEZE YERLEŞMESİ VE 'MÜSLÜM' FİLMİNİN BAŞARISINA DAİR BİR DEĞERLENDİRME	101
TÜRKİYEDE KÜLTÜREL BELLEĞİN MÜZİK İLE AKTARIMI: BLACK/DOOM/FOLK METAL VE YAŞRU GRUBU ÖRNEĞİ.....	102
YAKUT VE TUVA TÜRKLERİNİN HALK DANSLARI VE KIRGIZ HALK DANSIYLA BENZERLİKLERİ.....	103
TÜRK HALK MÜZİĞİ VE KORE HALK MÜZİĞİNDE GELENEKSEL TEMATİK BENZERLİKLER..	104
KAŞKAY TÜRKÇESİNDE ZAMAN BİLDİREN KELİMELER	105
KAZAK HALK HEKİMLİĞİNDEKİ KUŞLARLA İLGİLİ İNANIŞ VE TEDAVİ UYGULAMALRI ÜZERİNE BİR İNCELEME	106
EKOELEŞTİRİ VE HALKBİLİMİ	107
AZERBAJYAN'DA HALK HEKİMLİĞİ UYGULAMALARI	108
TÜRKİYE VE AZERBAJYAN HALK OYUNLARINDA GELENEKSEL GİYİM KUŞAM VE SÜSLENME	109
GELENEKSEL TÜRK DOKUMA MOTİFLERİNDE FOLKLORUN İZLERİ.....	111
SİVRİHİSAR KİLİM DOKUMA GELENEĞİ	112
İDİL-URAL BÖLGESİ VE BURSA FOLKLORUNDA ‘SU DÜNYASI’ BAĞLAMINDA DEĞİŞEN VE DÖNÜŞEN OLAĞANÜSTÜ BİR VARLIK OLARAK PERİ KIZLARI.....	113
ŞAHNÂME'DE ÖTEKİ ALGISI BAĞLAMINDA TÜRKLER.....	114
GELENEKSEL TÜRK MUTFAĞINI TEHDİT EDEN UNSURLAR VE YEMEK MEKÂNLARININ DEĞİŞİMİ ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ	115
SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS KAPSAMINDA KIRIKKALE KÖPRÜKÖY'DE YAPILAN YEMEKLER.....	116
ÇARŞAMBA SOFRASI” MİTOLOJİK YAPILI BİR DİNİ TÖREN.....	117
DÜNYA ÇOCUK GÜNÜ KUTLAMALARININ KÜLTÜR EKONOMİSİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ.....	118

TÜRKİYE’DE VE AMERİKADAKİ HALKBİLİMİ LİSANS PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI VE İÇERİK ANALİZİ	119
TÜRK KÜLTÜRÜNDE TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA ZAMAN VE MEKÂN TABULARI ...	120
KATILIMCI YABANCI ÜLKELER	125
KATILIMCILAR	125

İYİDEN AD KALIR KÖTÜDEN PAS: TÜRK HALK FELSEFESİNDE İYİ(LİK) VE KÖTÜ(LÜK) ALGISININ ATASÖZLERİ ÖRNEKLEMİNDE ÇÖZÜMLENMESİ

Dr. Ahmet KESKİN*

ÖZET

İçinde yaşadığı evreni, evren içindeki varlığını, varlığa ait çeşitli “problemleri” çözmek için “düşünen” insan, her dönemde temel gereksinimlerini karşılamayı sağlayacak “doğru” ve “gerçek” bilgiyi aramış ve bunu aradıkça da yeni bilgilerle donanmıştır. Tarihin en eski dönemlerinden itibaren insan ve toplumların karşılaştıkları olayları, nesnelere, durum ve “şeyleri” anlamlandırma çabasına bağlı olarak ortaya koyduğu düşünceler böylece inançların, kültürlerin ve bunlara bağlı şekillenen ritüellerin önemli bir tutarını oluşturmuştur. İnsanın evreni ve çevresini anlamlandırma çabalarında, kendi varlığını koruma ve güvenli bir şekilde sürdürme süreçlerinde, üzerinde kafa yorup açıklamaya çalıştığı başlıca problemler arasında “iyi(lik) ve “kötü(lük) de daima var olagelmıştır. Halkın bu doğrultuda üretip benimsediği düşünceler, aslında kendi başlarına birer mesaj sistemi ve iletişim türü olan sözlü kültür ürünlerine de yansımış ve bunlar aracılığıyla yeni kuşaklara aktarılmaya çalışılmıştır. Bu bakımdan bir destanın, masalın, efsanenin, atasözünün, vb. içinde neyin iyi ve doğru, neyin kötü ve yanlış olduğun, neyin yapılması veya söylenmesi, neyin yapılmaması veya söylenmemesi gerektiğinin farklı söylem türleri, olay, kişi ve kahramanlar aracılığıyla, doğrudan ya da dolaylı, sembolik ya da açık biçimde, çeşitli mesajlar şeklinde iletmeye çalışıldığı görülmektedir. Halkın neyi doğru, neyi yanlış gördüğü, bunları neden doğru ya da neden yanlış olarak değerlendirdiği onun kendi algılama, yorumlama ve açıklama biçimlerine göre şekillenmekte, bunlar sözlü kültür türlerine de bu şekilde yansımaktadır. Sözlü kültür ürünlerinde çeşitli mesajlar aracılığıyla iletilen bu inanç ve düşünceleri şekillendiren ana etken ise halk felsefesi, halk düşüncesidir. Bireyin ve toplumun anlamlandırma, bilgi edinme ve açıklama çabaları sonucunda ürettiği tüm düşüncelerini sözlü gelenek türleri aracılığıyla, belirli mesajlar şeklinde yeni nesillere aktarma eğilimi, halk felsefesiyle sözlü kültürdeki iletişim biçimlerinin başlıca kesişim alanını oluşturmaktadır. Bu anlamda halk düşüncesinin, felsefesinin ve dünya görüşünün önemli yansımalarını bünyesinde barındıran birer iletişim türü olan sözlü edebiyat türlerinin ve bilhassa atasözlerinin, bu çerçevede değerlendirilmesi, onların daha iyi anlaşılabilmesi için bir gereklilik olarak belirmektedir. Toplumların ve bu toplumlara ait bireylerin asırlarca edindikleri bilgi ve tecrübelerini atasözleri aracılığıyla, “kalıplaşmış bilgi ve düşünceler” şeklinde, atasözlerinin kendine özgü üslup özellikleri ve anlatım olanakları eşliğinde yeni kuşaklara aktardıkları gerçeği, halk felsefesiyle atasözleri arasındaki ilişkinin de sorgulanmasını gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda, örneğin; *iyiden ad kalır, kötüden pas* atasözü; “iyi insanın geride güzel bir ad bırakacağı ve her

* Giresun Üniversitesi, ahmetkeskin@gmail.com

zaman iyi anılacağı, kötü insanın ise geride kötü hatıralar bırakarak başka insanlar tarafından daima kötü olarak hatırlanacağı” düşüncesinin, atasözlerinin yerleşik üslup ve anlatım özellikleriyle, bir mesaj halinde iletilmesinden başka bir şey değildir. Bu örnekte de görüldüğü gibi, “ölümünden sonra iyi hatırlanmak istiyorsan iyi ol/iyi işler yap, yoksa kötü hatırlanırsın” mesajının kısa ve çarpıcı bir şekilde, bir atasözü aracılığıyla yeni kuşaklara bir mesaj olarak aktarılması, sözlü kültür ürünlerinin bu çerçevede ele alınmasının gerekliliğini ortaya koyan örneklerden yalnızca biridir. Bu dikkat ve gereklilikten hareketle hazırlanacak bildiride, Türk halk felsefesinde “iyi(lik)” ve “kötü(lük)” hakkındaki bilgi, düşünce ve yorumlarla bu doğrultuda oluşmuş inançların, Türk atasözleri aracılığıyla yeni kuşaklara birer mesajlar sistemi halinde nasıl aktarıldığı konusu ele alınmıştır. Türk sözlü kültüründe bireyin ve toplumun gündelik yaşamda karşılaştığı ve/veya karşılaşılabileceği çeşitli durumlarda başvurup yararlanabilecekleri bilgi, tecrübe, davranış ve söylemlerin atasözlerinde kalıp düşünceler şeklinde yeni kuşaklara nasıl aktarıldığı konusu, Türk halk felsefesinde “iyi(lik) ve kötü(lük) algısının bir sözlü edebiyat türü olarak atasözleri içerisindeki yansımaları örnekleminde, halkbiliminin kuramsal düzleminde ve halk felsefesi bağlamında çözümlenecektir. Çalışmada Türk dünyası örnekleminde seçilen atasözü metinleri özellikle söylem analizi yöntemiyle çözümlenecektir. Böylece, halkbilimi alanında toplama ve tasnif aşamalarını takiben gerçekleştirilmesi gereken tahlil odaklı çalışmalara katkı sağlanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Atasözleri, Halk Felsefesi Ve Düşüncesi, İyi(Lik) Ve Kötü(Lük), Metin Çözümlemesi, Söylem Analizi

TÜRKİYE’DE 2000-2019 YILLARI ARASINDA HAZIRLANAN TÜRK HALK BİLİMİ DOKTORA ÇALIŞMALARININ İSTATİSTİKSEL ANALİZİ

Dr. Mustafa DİNÇ*

ÖZET

Batıda 19.yüzyılın ilk yarısı itibariyle başladığı kabul edilen halk bilimi çalışmalarının ülkemizdeki seyri de takip eden yüzyılın başlarına tarihlenebilmektedir. Ülkemizdeki ilk çalışmalar genel olarak halk bilimini tanıtıcı makaleler düzeyinde iken, 1920 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde kurulan “Hars Dairesi” ile derleme çalışmalarının yurdun dört bir tarafında başlatıldığı görülmektedir. Konunun akademi boyutunda ele alınışı ise 1924 yılında kurulan Türkiyat Enstitüsü ile gerçekleşmiştir. Bilimsel yöntemlerle hazırlanan çeşitli monografik çalışmalar aynı zamanda enstitünün akademik yayın ortamı olan Türkiyat Mecmuası’nda yayımlanma ortamı da bulmuşlardır.

Günümüz Türkiye’inde ise 206 üniversite ile sürekli bir gelişim içerisinde bulunan akademik ortamda halk bilimi çalışmalarının da önemli ölçüde arttığı ve gerek yüksek lisans, gerekse doktora düzeyinde pek çok araştırmacının oluşturulduğu göze çarpmaktadır. Halk bilimi çalışmalarının hem müstakil bilim dalı olarak Halk Bilimi (Folklor) Anabilim Dalı bünyesinde hem de Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı altında oluşturulduğu üniversitelerimizde özellikle doktora seviyesindeki çalışmaların 2000 yılından günümüze 300’ü geçtiği görülebilmektedir.

Ülkemizdeki seyri itibariyle 95 yıl önceye götürülebilen akademik halk bilimi çalışmalarının günümüzdeki durumunu ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmada 2000-2019 yılları arasında Türkiye’deki üniversitelerde hazırlanan veya hazırlanmakta olan Türk halk bilimi doktora tezleri örnekleme üzerinde çalışılmıştır. Bu doktora tezleri, içerik analizi yöntemi ile hazırlayanların cinsiyetleri, üniversiteleri; danışmanların isim ve unvanları; tezlerin dilleri, konuları ve yöntemleri gibi değişkenler üzerinden incelenmiştir. Neticede Türk halk bilimi akademik çalışmalarının son yirmi yılındaki durumu ile ilgili bir portre çizilerek alanda çalışma yapacaklara fikir verilmeye, alandaki genel eğilimlerin veya bakir konuların tespit edilmesine çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halk Bilimi, Doktora, Türkiye, Üniversite, Akademi.

* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, mstfdnc84@gmail.com

MİTOLOJİDEN TÜRK KÜLTÜRÜNE ATEŞİN YOLCULUĞU

Dr. Birsal Çağlar ABİHA*

ÖZET

Mit (myth) sözcüğü Yunanca kökenli olup ilkel insan topluluklarının evreni, dünyayı ve tabiat olaylarını olağanüstü varlıklar aracılığı ile anlattığı hikâyelerdir. Mitler, ilkel medeniyetlerin ilk kutsal inanışları, ilk bilimsel ve sanatsal yaklaşımlarını barındırır. İçerisinde kutsal hikâyeler ve törenler barındıran mitler; insanlığın ilk çağlarında oluşup değişik kılıklara bürünerek modern hayata dâhil olmuşlardır. Mitlerin birtakım kutsal öğeleri zamanla unutulmuş böylece masallar, efsaneler ortaya çıkar.

Çeşitli kültürlerde kutsal kabul edilen ateş, farklı mitolojilerde tanrısal bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Eski Mısır, Babil, İskit gibi kültürlerde ateş; arındırıcı, temizleyici ve cezalandırıcı bir unsur, ocak ise tanrının bir simgesi olarak görülmektedir. Yine kültürlerin çoğunda ateş eril, ocak ise dişil bir öge olarak tanımlanmakta; kimi mitlerde ateşin en yaşlı tanrı olduğu, eski çağlardan itibaren ateşin kambur, buruşuk yüzlü ve dişsiz bir ihtiyar olarak tasvir edildiği ifade edilmektedir.

Dünya mitolojisi ve kültürlerde ateşin yeri incelenirken metinlerden hareketle belli kavramların varlığını belirlemeye yönelik olarak kullanılan betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Amacı, elde edilen bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunulması şeklinde belirtilebilecek betimsel analiz yöntemi ile çeşitli mitolojilerde ve kültürlerde ateş incelenmiş, Türk mitolojisi ve kültüründeki ateş ile verilerle karşılaştırılmalı olarak verilmiştir.

Mitlerde kaynağı, farklı anlatılarla karşımıza çıksa da ateş tanrısal bir unsur olarak resmedilir; kimi anlatılarda ateşi tanrılar insanlığa armağan eder, kimi anlatılarda ise insan ateşi tanrılardan çalar. Ateş ögesinin özel bir tohum özünden doğduğuna dair inanış, ateşin belli bir zamana ulaşınca yaratma gücünü yitirip kısırlaşması, giderek yaşlanıp ölmesi cinsellikle bağdaştırılmış; Freud'un cinsellikle özdeşleştiği ocak/fırın kavramı Türkçede "mercimeği fırına vermek" gibi deyimlerde de bu simgeleştirmeye karşımıza çıkmaktadır.

Ateş, ilk çağ filozoflarından Herakleitos'a göre evrenin temel bileşeni (ilk arkhesi) iken kutsal kitaplarda cehennem ateşi, kıyamet, dünyanın sonu gibi kavramları kodlayan eskatolojik bir sembol olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dünya mitlerinde dört önemli unsurdan biri olan ateş, Türk mitolojisi ve kültüründe de kutsal bir öge olarak varlık bulmuştur. Hemen hemen bütün Türk topluluklarında ateş, kutsal olarak kabul edilmekte; ateş

* Milli Eğitim Bakanlığı, birsalabiha@gmail.com

ruhu ve ocak sahibi şeklinde vücut bulmakta; ev halkını belalardan koruma, bereketi artırma gibi işlevlerle karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada ateşin kutsallığı, ateşin nasıl elde edildiği, Türk mitolojisinde beşinci element olarak kabul edilen demir ile ateş arasındaki ilişki, ateş sembolleri ve bu sembollerin Türk halk kültürüne, tasavvufa, hekimliğe, edebiyata ne şekilde yansıdığı üzerinde durulacaktır. Dünya mit ve kültürlerinde ateş, ateş sembollerinden hareketle Türk mitolojisi ve kültüründe ateş, karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Mitoloji, Türk ve Dünya Mitolojisi, Ateş, Ateş Ve Demir, Ocak

KORE ÇİN VE TÜRK KÜLTÜRÜNDE KIRMIZI

Hyunjoo PARK*

ÖZET

Her kültürde renkler, farklı anlamlar taşımıştır. İnsanlar renk konusu ile tarih öncesi çağlardan beri ilgilenmişlerdir. Doğal ışık durumları olan renkler, aynı zamanda kültürel simgelerdir. Renkler, değişik toplum ve kültürlerde özel bir takım inançlar, kategoriler ve insanları simgeselleştirmek üzere kullanılmışlardır. Ancak bu ayırım çözümlene düzeyinde olup, uygulamada doğal olanlar bile kültür tarafından şekillendirilebilmektedirler. Renkler, toplum yapıları içerisinde önemli simgesel roller üstlenmektedirler. Çeşitli kültürler içerisinde renklerin, her milletin özünde efsanelere kadar geriye giden, diğer taraftan çağdaş edebî ve sanatsal ürünlere uzanan etnik, siyasî, destanî, dinî, estetik, tarihî ve toplumsal rolleri bulunmaktadır (Toker 2009: 95). Değişik kültür sistemlerinde ortak, paralel, hatta evrensel renk simgelerine sahip olmanın yanında, kendilerine özgü bir renk dizgeli özelliği göstermektedirler.

Her topluluğun yücelttiği ya da sevmediği renkler olduğu gibi, bu renklerin belirttiği yönler de farklılık göstermektedir. Bir toplulukça sevilen ve yüceltilen renkler, bir başka toplumca sevilmebilir. Örneğin sarı renk; Çin, Tibet gibi toplulukların kültürlerinde en sevilen renk iken Anadolu Türk kültüründe pek önemsenmeyen bir renk değildir. Hatta hastalık sembolü olarak görülmektedir (Yardımcı : 3). Berlin ve Kay'ın araştırmalarına göre rengini kandan alan kırmızının eski çağlarda yaşamın yenilenmesinin sembolü olduğu düşünülmüştür (Berlin & Kay, 1969 akt Lei 2015:69). Cesaret, hayatta kalma ve hayat verme unsuru olarak bilinen kırmızı kan rengi olup yüzyıllar boyu tehlikenin ve tahribatın simgesi olmuştur. Trafik ışıklarında dur sinyali olarak kullanılmasının nedeni de budur.

Renk, bir kişinin duygusal durumunu anında değiştiren güçlü bir güce sahiptir. Özellikle Ulus ve milletin sembolik renkleri o ulusun ve milletin ideolojisini, dilini ve doğal çevresini yansıtmaktadır (Lei 2015 :68). Budizm'de kırmızı doğum anlamına gelir. Çinliler kırmızıyı mutluluk ve hırsın rengi olarak düşünürler. Komünist ve savaşa maruz kalmış Kore'de kırmızı insan denilince komünistler akla gelir (Jo 2003:22). Türk dünyasında al ve kızıl adları ile de bilinen kırmızı renk genel kültürde heyecan, kudret ve akıncılığın sembolüdür. Kırmızı rengi tarihin başlangıcından beri manevi ve milli bir renk olarak algılanmakta, Türk duygusunu yansıtan milli bir sembol olarak görülmektedir (Genç akt Yardımcı : 7).

Bu araştırma Kore, Çin ve Türk dünyası'nın kırmızı hakkındaki sembollerini karşılaştırma araştırmasıdır. Bir kültür sisteminin yaşadığı tarihî ve toplumsal süreçte, kültürün ifadesinde başlıca araçlardan biri olan kırmızı rengi üç ülkede var olan halkbilimi yaklaşımları ve algılamaları ile incelenmiştir.

* Hacettepe Üniversitesi, tarsus99@hanmail.net

Renkler insanoğlunun evrensel hislerini ifade eder ve her ülkenin gelenekleri ve kültürünün farklı noktalarını ortaya çıkarmak için millet ve düşünce yapısını ayrıca kurallarını işaret eden renkler ile ortaya çıkan toplumsal kurallar vardır. Dolayısıyla renkler halkın duygularını yansıtması için üç ülkedeki kültürünü dikkatlice incelemektedir.

Şimdiye kadar Kore ile Çin'in aynı kültürel alana sahip olması nedeniyle çeşitli araştırmalar yürütülmüştür. Kore ve Çin iki ülkenin halkbilimi üzerinde de karşılaştırmalı araştırmalar yapılmaktadır. Ancak Kore ve Türkiye üzerinde çalışmalar yeni başlamıştır. Üstelik Kore, Çin ve Türkiye üç ülkenin halkbilimi üzerinde yapılan karşılaştırmalarda neredeyse hiç araştırma olmadığı söylenebilir. İleride bu üç ülke hakkında daha çeşitli araştırmalar gereklidir ayrıca halkbilimci bir bakış açısıyla da araştırmalar yapılmalıdır.

Bu araştırmada Kore, Çin ve Türk halk kültüründe kırmızı renginin toplumsal bakımdan ortaya koyduğu simgeselliğin geçiş dönemleri, bayramlar ve halk inançları başlıkları altında incelemiştir. Kültürel yapı içerisinde kırmızıyla ilgili simgesel araçlarla halkların en önemli nokta olan geçiş törenlerinde kırmızı hep kullanılmaktadır. İncelediğimiz kırmızı rengi üç ülke halk kültüründe hem mutluluk hem de önem amacıyla kullanılmış ayrıca iktidarın simgesi olarak da yer almıştır. Üç ülkede kırmızı renk eskiden beri kan veya yaşamı simgelemiştir. Bundan dolayı kırmızı renk korku ve ibadet nesnesi olarak tarih boyunca önümüze çıkmaktadır.

Her milletin geleneksel rengi, uzun zaman içinde her dönemin kültürel faktörlerinin etkisiyle oluşturulmuştur. Nesilden nesile aktarılan geleneklerin devamlılığı, kültürün muhafazası, toplumsal bağların güçlenmesi, dayanışmanın artırılması, kimlik bilincinin oluşturulması gibi fonksiyonlara sahip olan geçiş dönemi ritüellerinde kırmızı rengi kullanmanın Kore, Çin ve Türkler içinde geleneğin aktarımında önemli bir yere sahip olmuştur.

Kore ve Türkiye'nin kültürel alışverişi son zamanlarda çok aktif bir şekilde gerçekleşmektedir. Yapılan araştırmalar aracılığıyla her ülkeyi simgeleyen ve kültürü meydana getirme konusunda önemli rol oynayan kırmızı rengi, halkbilimi bakımından araştırılmıştır. Kore, Çin ve Türk kültüründe kırmızının kullanımı ayrı ayrı araştırarak karşılaştırma ve çözümlenmeler yapmaya çalıştım. Son zamanlarda karşılaştırmalı yöntemlerle milletlerarası halkbilimi araştırmaları yürütülmektedir. Bundan dolayı yapılan araştırmalarda Kore, Çin ve Türkiye üç ülkeninde kırmızıya dair somut gerçekleri hakkında karşılaştırmalı yöntemle kültürel bilgiler vermektir.

Anahtar Kelimeler: Kırmızı, Kore, Çin, Türk, Geçiş dönemi, Bayram

TRİFUNSİLER: POMAKLARDA KORKU GÜNLERİ (SİPAHİ KÖYÜ ÖRNEĞİ)

Serhat PİR*

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye'ye göç etmiş Pomakların yaşadıkları yörelerde geçmişten taşıdığı kültürel değerlerin izlerini hâlâ sürdürdükleri tespit edilmiştir. Çalışmanın örneklemini oluşturan Sipahi Köyü, Edirne/Uzunköprü'ye bağlı Müslüman Pomak köyüdür. Köyde, Osmanlı-Rus (1877-1878) Harbi zamanında Bulgaristan Lofça'nın köylerinden göç eden Müslüman Pomaklar yaşamaktadır. "Trifunsi" kelimesini Pomaklar iki anlamda kullanılır. İlk anlamı kışın doksan dokuzu ile yüz biri arasındaki üç güne verilen isimdir. İkinci anlamı bu zamanda korkulan nesne olarak kurtların adı olarak kullanılır. Bu üç gün boyunca insanlar arasında hâkim olan duygu korkudur. Korkunun bir sonucu olarak korkulan şeyden kaçınma ve korunma yolları geliştirmişlerdir. Bu günlerde makasların ağzı bağlanır, elışı yapılmaz, şişler birbirine bağlanır, küller dışarı atılmaz, risk faktörü kurtlardan kaçınmak için topluluk üyeleri beraber vakit geçirir. Soğukların zirve yaptığı bugünlerde gelecek olan yazın bereketini arttırmak için belli uygulamalar da yapılır. Bu günlere has yapılan tatlı ve yemek de tespit edildi. Sahada Trifunsiler hakkında tekerleme ve efsaneler de mevcuttur. Görüşme tekniğiyle Trifunsiler zamanı yapılan ritüeller tespit edilip ve incelendi.

Anahtar Kelimeler: Pomak, Kurt, Korku, Kış

* İstanbul Üniversitesi, pirserhat@hotmail.com

SABAHATTİN ALİ ESERLERİNDE HALK EDEBİYATI UNSURLARININ İŞLEVİ

Zeynep CANDIR*

Prof. Dr. Yakup ÇELİK†

ÖZET

Sabahattin Ali (1907 - 1948), hayatı boyunca farklı edebî türlerde çok sayıda eser vermiştir. Kuyucaklı Yusuf, Hasanboğuldu, Değirmen ve daha pek çok eserini; Anadolu insanının hayatının ince ayrıntılarıyla ve realist bir gözle resmedildiği tablolar olarak okumak mümkündür. Sabahattin Ali bu tabloları okura sunarken anlatmak istediklerini kimi zaman bir masal, bir halk şiiri kimi zaman ise bir efsane ya da bir halk şarkısı olarak kurgular. Yazarın bu tercihlerinin toplumsal boyuttaki işlevi üzerine çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmada ise Sabahattin Ali'nin gerek düz yazıda gerekse şiirde halk edebiyatına başvurmasının bireysel-psikolojik boyutta neye hizmet ettiği araştırılmıştır.

Söz konusu araştırma için Sabahattin Ali'nin öyküleri, romanları, şiirleri, mektupları taranmış; buralarda rastlanan halk edebiyatı izlerine; ayrıca yazarın verdiği röportajlardaki halk edebiyatı algısına şekil-zemin, farklılaşmabütünleşme ve ihtiyaç kavramları perspektiflerinden bakılmıştır. Yazarın hayatı ve tüm eserleri "zemin" kabul edilip halk edebiyatı unsurları "şekil" olarak mercek altına alınmıştır. Bu unsurların hangi temalarda, nasıl karakterler üzerinde birleştiği çıkarılmıştır; bununla beraber zemindeki hangi ihtiyacın halk edebiyatı verimlerine bürünmüş şekiller olarak belirlediği incelenmiştir.

Sabahattin Ali eserlerindeki halk edebiyatı izlerinin iki gruba ayrıldığı anlaşılmıştır. İlk gruptaki eserler, yazarın anlatının içine bir halk şarkısı ya da efsane gibi halk edebiyatı ürünleri olarak kurguladığı parçaları yerleştirdiği eserlerdir. Bunlara genel olarak "acıklı bir aşk hikâyesi içinde kavuşamayan âşıklar", "ayrılık" ve "ölüm" gibi temaların hâkim olduğu gözlenmiştir. İkinci gruptaki eserler ise yazarın yazdıklarına halk edebiyatı türlerinin isimlerini vermesiyle oluşmuştur. Bunlar nefes, koşma, masal olarak adlandırılmış olup her kullanım bir amaca hizmet etmiştir. Bu eserler incelendiğinde nefeslerin ve koşmanın kuvvetli duygularını aktarmanın birer aracı olduğu; masalların ise doğrudan anlatıldığı tepki çekecek fikirleri anlatmak için âdeta koruyucu görevi üstlendiği gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak Sabahattin Ali'nin hayatı ve eserleri zemininde, şekil olarak öne çıkan ve halk edebiyatı izleri barındıran eserlerin temaları "farklılaşma" kavramında birleşmektedir; zira bunlar ya kavuşamayan âşıkları ya ölümü ya da toplum içinde fikirleriyle sivrilerek diğerlerinden ayrışan karakterleri yansıtmaktadır. Zeminden bu şekillerin belirmesinin altında yatan sebebin ise yazarın kendini hayatta da

* Yıldız Teknik Üniversitesi, zeynepcandir@gmail.com

† İstanbul Kültür Üniversitesi.

"farklılaşma"da konumlandırması ve iki kutbun bir ucunda konumlanmasının doğal sonucu olarak, ihtiyacının diğeriyle / kendi içindeki farklı yönleriyle "bütünleşmek" olması muhtemeldir.

Anahtar Kelimeler: Sabahattin Ali, Halk Edebiyatı, Şekil-Zemin, Farklılaşma-Bütünleşme

DEĞİŞEN KUŞAKLARA KARŞI MÜFRADATIN STABİLİZMİ

Doç. Dr. Kürşat ÖNCÜL*

Ezgi AYKAÇ†

ÖZET

Kuşak kavramı aynı tarihsel zamanda ve aralıklarda doğan ekonomik ve sosyal hareketlerden oluşmuş zaman aralıklarına ya da belli bir sosyal gruba mensup olanlar için yapılan bir tanımlamadır. Yetişme tarzları ve içinde buldukları ortam kaçınılmaz olarak kendilerinden önce ve sonra doğan kişilerden farklılık taşımaktadır. Bu durum sadece sosyal olaylara verilen tepkiler açısından değil aynı zamanda eğitim öğretim tekniklerine, teknolojiyle ilişkilerine, algılama biçimlerine, istek- dilek ve beklentilerine kadar birçok noktada farklı durumları ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışmada X, Y, Z kuşaklarına mensup kitlelerdeki değişime karşın “halk bilim” öğretme teknikleri ve “halkbilimi müfredat” programlarındaki stabillik üzerinde durmayı hedeflemektedir. Kuşaklar arası farklılığa rağmen müfredattaki sabitliliğin öğrenciler açısından neler kazandırıp kaybettiği gibi unsurlar üniversitede okuyan ve mezun öğrenciler üzerinden yapılacak anket ve gözlemler üzerinden irdelenecektir.

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, oncukursat@yahoo.com

† Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

DELİ DUMRUL’UN BİREYLEŞME SÜRECİ

Ayşe SEZER*

ÖZET

Bu çalışma, Kitab-ı Dedem Korkut’ta geçen Duha Koca Oğlu Deli Dumrul anlatısının, Carl Gustav Jung’un psikolojik görüşlerine göre bir değerlendirmesi olup, anlatıyı Jung’un görüşlerince açıklamayı amaçlamıştır. Jung, kişiliğin yapısını incelerken **bilinç** kavramından bahsetmiş ve kişinin bilincini diğerlerinden ayıran sürece de **bireyleşme süreci** demiştir.

Hemen hemen bütün mitik anlatılarda benliğin başlıca simgesi olan kahraman, bireyleşme yolunda derin bilinçaltı öğeler tarafından bir dizi sınavlardan geçirilerek mitik bir olgunlaşma sürecine tâbî tutulur. Deli Dumrul’un hayatta kalma mücadelesiyle birlikte, bu sürecin bireye etki ve sonuçları onun daha sağlıklı bir şekilde bireyleşebilmesini hedefler. Kişilik sistemi, ancak bilinç yüzeyine çıkarak bireyleşebilir, eğitimin son aşaması budur ya da bu olmalıdır. Metni psikolojik açıdan ele almak, olay ve kahramanın hayatına günümüz penceresinden bakarak farklı bakış açıları geliştirmesine yardımcı olur. Anlatıdan hareketle kahramanın eğitimsel süreci günümüz psikoloji birikimiyle yorumlanmaya çalışılmış ve psikoloji biliminin eğitim üzerindeki önemine de vurgu yapılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Deli Dumrul, Bireyleşme, Bilinç, Jung, Eğitim.

* sezer17884555@hotmail.com

ALTAY-TÜRK DESTANLARINDA YERALTI TANRISI ERLİK'İN GÖRÜNÜMÜ

Yeliz SAYGILI*

ÖZET

Altay Türkleri, Güney Sibirya'da Rusya Federasyonu sınırları içinde yer alan 92.900 kilometre kare büyüklüğündeki Dağlık Altay Özerk Cumhuriyeti'nde yaşamaktadırlar. Cumhuriyet, Rusya Federasyonu içinde Tuva Cumhuriyeti, Hakas Cumhuriyeti, Kemerova Bölgesi ve Altay Bölgesi ile sınırdadır.

Arkaik özellikleri ile öne çıkan Altay sahası destanlarında daha çok kahramanın yeryüzündeki kötü niyetli hanlar veya bunların bir ölçüde ilişkide oldukları yeraltı tanrısı Erlik ve onun elçileri ile olan mücadeleleri anlatılır.

Altay Türklerinin inanç sistemlerine göre kâinata ikili bir Tanrı anlayışı vardır: Gökyüzü ve Yeraltı. Gökyüzü Tanrı Ülgen ve iyi ruhların, yeraltı ise Erlik ile kötü ruhların bulunduğu mekânlardır.

Yaratılış mitlerine göre işlediği günahlardan dolayı yeraltına kovulmasıyla birlikte kendi göğünü ve yerini yaratan Erlik, genellikle kötü ve korkunç olarak tasvir edilmektedir. Aynı zamanda türlü hastalıkları insanlara göndererek kurbanlar ister. Kurbanlar verilmediği takdirde de öldürdüğü insanların canlarını yakalayıp yeraltı dünyasına götürür ve kendisine köle yapar.

Canavar olarak tasvir edilen Erlik, gözleri ve kaşları kara, çatal sakallı, tokmak çeneli, kara renkli bir ata ya da öküze binen, insan göğsünden kovası yeşil demirden kılıcı olan, omuzları geniş, yılan kamçılı, kana benzer parlak yüzlü vb. özelliklere bürünmüş bir kötülük ilahı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bildirimizde kitap olarak yayımlanmış Altay destanlarından hareketle yeraltı Tanrısı Erlik ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Erlik, Yeraltı Tanrısı, Destan, Öteki Dünya, Altay, Ölüm.

* Ahi Evran Üniversitesi, yelizs.4035@hotmail.com

OĞUZ KAĞAN'DAN DEDE KORKUT'A MİTİK YOLCULUK

Altan ARTUN*

ÖZET

Tarih sahnesine çıktıklarından beri zengin bir kültür meydana getirmiş olan Türklerin, Türk ve Dünya edebiyatına kazandırmış oldukları eserlerin başında Oğuz Kağan Destanı ve Dede Korkut Hikayeleri gelmektedir. Oğuz Kağan Destanı; Türklerin atası kabul edilen Oğuz Kağan'ın doğumunu, çocukluk, gençlik ve yetişkinlik yıllarını, mücadelelerini, Oğuzların ve onlara bağlı olan diğer Türk boylarının nasıl meydana geldiklerini anlatan pek çok varyanta sahip bir eserdir. Dede Korkut Hikayeleri ise genelde Oğuzların kahramanlıklarını anlatmakla birlikte onların sosyal, siyasi ve içtimai özelliklerinden bahseden günümüze Dresden ve Vatikan adlarını taşıyan iki nüsha şeklinde ulaşılmış olan bir eserdir. Her iki metin de çok kapsamlı ve çok katmanlı bir içeriği bir arada bulundurması bakımından birçok araştırmacının dikkatini çekmektedir. Meydana gelmiş oldukları Oğuz toplumunun kolektif kodlarını bünyelerinde taşıyan her iki eser, İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrası öğeleri bir arada barındırmaları bakımından araştırmacılar için oldukça önemli bir araştırma alanı sunmaktadır. Aynı zamanda Oğuznamecilik geleneği bağlamında düşünüldüğünde metinler arasında benzerliklerin olduğu açıktır. Metinlerin içerisinde yer alan bu benzerliklerden biri de Oğuz Boylarının mitolojik tasavvuru ve tarihi çok eskilere dayanan kadim hafızasıdır. İşte bu çalışmada Dede Korkut Hikayelerinin Dresden nüshası ile Oğuz Kağan Destanı'nın İslami olmayan Uygur varyantı ve bu destanın İslami varyantı kabul edilen Reşideddin Oğuznamesi muhtelif açılardan karşılaştırılarak aralarındaki ilişki ortaya konacak ve metinlerin içerisinde yer alan mitolojik benzerliklerin bazılarına değinilecektir. Bu çerçevede Dede Korkut'a mitin sözcüsü gözüyle bakılarak Uygur harfli Oğuz Kağan Destanı ile Dede Korkut Hikayeleri'ne farklı bir bakış açısıyla yaklaşılacak ve metinler arasında mitsel bir bağ olduğu konusunda yeni bir yorum ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Oğuz Kağan, Dede Korkut, Mitoloji

* Bilecik Şeyh Edebalı Üniversitesi, altanartun11@gmail.com

SALTIKNÂME'DE RÜYANIN İŞLEVLERİ

Gülçin BALAT*

ÖZET

Saltıknâme, XV. Yüzyılda Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmış, Türklerin Sarı Saltık isimli bir kişi liderliğinde yaptığı fetihlerin muhtevasını oluşturduğu bir destandır. Eser Sarı Saltık'ın tarihi ve menkıbevi kişiliği hakkındadır ve bu yüzden Saltıknâme adıyla ayrı bir tür olarak yer almaktadır. Üç ciltten oluşan Saltıknâme'nin çeşitli nüshaları mevcuttur. Sarı Saltık, XIII. Yüzyılın ikinci yarısı içinde popüler İslâm'ın Balkanlara girişine ve bunun sosyal tabanını teşkil eden bir Türk iskânına adı karışan, gerçek hayatı menkabelerle, efsanelerle iç içe geçmiş bir şahsiyettir. Saltıknâme Türk-İslâm kültürüne dair birçok motif ve unsur içermektedir. Bu motiflerden biri olan rüya ve işlevleri bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Bu çalışma, Necati Demir ve Mehmet Dursun Erdem tarafından hazırlanan Saltıknâme adlı eserde geçen rüya ve rüya motifinin işlevleri tespit edilmiştir. Eserde tespit edilen rüyalar işlevlerine göre sınıflandırılmıştır.

Saltıknâme'de rüyaların çeşitli işlevleri olduğu tespit edilmiştir. Bu rüyalar işlevlerine göre sınıflandırılmıştır. Saltıknâme'de tespit edilen rüyaların işlevleri şöyledir: Gelecekteki Olayları Bildiren Rüyalar, Fetihlerin Bildirildiği Rüyalar, Tehlikelerin Bildirildiği Rüyalar, Sonucunda Din Değiştirilen Rüyalar, Rehberlik Eden Rüyalar, Bir Emir Veya İstek İçeren Rüyalar.

Başta Balkan coğrafyası olmak üzere birçok bölgenin Türkleştirilmesi ve İslâmlaştırılmasını anlatan Saltıknâme, İslâmiyet sonrasında aynı içerikle meydana getirilen Battalname ve Danişmendname'nin son halkasıdır. Anadolu Selçuklu Devleti'nin hükümdarları tarafından Dobruca'ya gönderilmekle başlayan gaza ve cihat hareketi eserde de yer aldığı gibi Türklerin cihan hakimiyeti şiarı ile paraleldir. Sarı Saltık'ın gezdiği coğrafyalar Türklerin fethetmek istediği bölgelerdir. Sarı Saltık'ın tarihi kişiliğinin önüne geçen Saltıknâme onun daha çok menkıbevi yönüyle anılmasına sebep olmuştur. Saltıknâme, temelde gaza ve cihat anlayışına hizmet etse de Türk-İslâm kültürüne dair önemli motifler ve özelliklerle doludur. Bu motiflerden en sık kullanılanı olan rüya, Saltıknâme'de de diğer İslâmiyet sonrası destanlarda olduğu gibi birçok işleve sahiptir. En temel işlevi gelecekte haber verme olan bu rüyalar en fazla kahraman tarafından görülmekle birlikte onun maiyetindeki gaziler ve gayrimüslimler tarafından da görülmüştür. Bu rüyalar destanın akışı içinde zincir görevi yapmakta bir olaydan başka bir olaya geçişi sağlayan halkalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu halkaları destanın temel yapısı içinden çıkarmak mümkün değildir. Bu rüyalar destandaki olaylarını akışını değiştirmektedir. Destanda yer alan rüyalar İslâmi unsurlar şahsiyetler ve mitolojik

* Hacettepe Üniversitesi, gulcin.balat@hotmail.com

unsurlar ile zenginleştirilmiştir. Destanda en fazla adı geçen kişi Hz. Muhammed'dir, bunun yanında Hz. Ali, Hızır ve ulu kişiler yer alır. Bu kişiler birçok konuda kahramanlarda yardımcı olmakta onların fethetme karar vermesine, tehlikelerden kurtulmasına yardımcı olur. Kahramanlara rehberlik ederler. Saltıknâme'de geçen rüyalar tek başına anlamlandırılmaz. Rüyayı gören kişi mutlaka rüyasını çevresinde bulunan bir kişiye anlatır ve yorumlatır. Saltıknâme, Türklerin Türk-İslâm ülküsünü açıkça yansıtan önemli bir eserdir.

Anahtar Kelimeler: Sarı Saltık, Saltıknâme, Rüya, Destan

TÜRK VE URDU HALK HİKÂYELERİNDE YER ALAN BENZER ÖZELLİKLER

Mustafa Sarper ALAP*

ÖZET

Dünyada birçok ülkenin edebiyatlarında farklı konulu birçok halk hikâyesi bulunmaktadır. Ancak halk hikâyeleri, ülkeden ülkeye değişmektedir. Ülkelerin kendi kültürlerine göre çeşitli hikâyeler vardır. Kimi hikâyelerde komik öğeler yer alırken, kimi hikâyelerde de üzüntü öğeleri yer almaktadır. Kimi hikâyelerde bir kişi kahraman olurken; kimi hikâyelerde kahramanların sayısı birden fazladır. Dünya edebiyatlarında bazı hikâyelerin sonu mutlu sonla biterken, bazı hikâyelerin sonu da hüznle bitmektedir. Dünyanın birçok ülkesinde yayımlanan hikâye kitaplarında sonu mutlu ve hüznle biten hikâyeler yer almaktadır. Bu tür kitaplarda bir hikâyeyi okuyan bir insan kötü sonla hüznlenirken; kitapta yer alan diğer bir hikâyeyi okurken sevinmektedir. BU türden hikâyeler en fazla Doğu ülkeleri halk hikâyelerinde görülmektedir. Ayrıca Türkiye’de de birçok halk hikâyesi ya hüznle ya da mutlu son ile bitmektedir.

Türkiye’de bilinen en önemli halk hikâyeleri Ferhat ile Şirin”, Aslı ile Kerem”, “Leyla ile Mecnun”, “Arzu ile Kamber” ve niceleridir. Türk halk hikâyeleri gibi Pakistan’ın resmi dili olan Urduca ile de yazılmış birçok halk hikâyesi vardır. Urdu edebiyatı halk hikâyeleri de aynı Türk edebiyatı halk hikâyeleri ile benzer özellikler taşımaktadır. Urdu edebiyatı halk hikâyelerinde de mutlu ve hüznle son ile biten hikâyeler yer almaktadır. Urdu edebiyatı halk öyküleri de Türk halk hikâyeleri gibi genellikle aşk teması üzerine kurulmuştur. Urdu edebiyatında “Sassi ve Punnu”, “Sohni Mahinval”, Momal ve Ranu”, “Heer’in Öyküsü” gibi meşhur halk hikâyeleridir.

Her iki ülke edebiyatları dâhilinde yer alan halk edebiyatlarında konular içerisinde birçok benzerlik bulunmaktadır. Sevenlerin aşkları uğruna vermiş oldukları mücadeleler, buluştukları yerler, kıskanç ve kötü karakterler, istenmeyen olaylar, hikâyeler içinde öne çıkan objeler ve hüznle biten kötü sonlar. Tüm bunlar iki ülke edebiyatlarında yer alan benzer özelliklerdir.

Ulusal ve Uluslararası kitap, makale ve görsel materyaller üzerine araştırma yapılmıştır. Yapılan bu araştırma ile özette yer alan ve sonradan eklenen hikâyeler üzerine araştırmalar yapılmıştır. Dünya edebiyatlarında bazı hikâyelerin sonu mutlu sonla biterken, bazı hikâyelerin sonu da hüznle bitmektedir. Dünyanın birçok ülkesinde yayımlanan hikâye kitaplarında sonu mutlu ve hüznle biten hikâyeler yer almaktadır. Bu tür kitaplarda bir hikâyeyi okuyan bir insan kötü sonla hüznlenirken; kitapta yer alan diğer bir hikâyeyi okurken sevinmektedir. BU türden hikâyeler en fazla Doğu ülkeleri halk hikâyelerinde görülmektedir. Ayrıca Türkiye’de de birçok halk hikâyesi ya hüznle ya da mutlu son ile bitmektedir.

* Kırıkkale Üniversitesi, saralp33@hotmail.com

Türkiye’de bilinen en önemli halk hikâyeleri Ferhat ile Şirin”, Aslı ile Kerem”, “Leyla ile Mecnun”, “Arzu ile Kamber” ve niceleridir.

Türk halk hikâyeleri gibi Pakistan’ın resmi dili olan Urduca ile de yazılmış birçok halk hikâyesi vardır. Urdu edebiyatı halk hikâyeleri de aynı Türk edebiyatı halk hikâyeleri ile benzer özellikler taşımaktadır. Urdu edebiyatı halk hikâyelerinde de mutlu ve hüznü son ile biten hikâyeler yer almaktadır. Urdu edebiyatı halk öyküleri de Türk halk hikâyeleri gibi genellikle aşk teması üzerine kurulmuştur. Urdu edebiyatında “Sassi ve Punnu”, “Sohni Mahinval”, Momal ve Ranu”, “Heer’in Öyküsü” gibi meşhur halk hikâyeleridir.

Her iki ülke edebiyatları dâhilinde yer alan halk edebiyatlarında konular içerisinde birçok benzerlik bulunmaktadır. Sevenlerin aşkları uğruna vermiş oldukları mücadeleler, buldukları yerler, kıskanç ve kötü karakterler, istenmeyen olaylar, hikâyeler içinde öne çıkan objeler ve hüznü biten kötü sonlar. Tüm bunlar iki ülke edebiyatlarında yer alan benze özelliklerdir.

Anahtar Kelimeler: Türk, Urdu, Halk, Hikâye

MİTOLOJİDEN GÜNÜMÜZE SÜT KÜLTÜ

Havva BALIKCI*

ÖZET

Kült, genellikle “tapma, tapınma, din” gibi anlamlarda kullanılan, insanın tabiatüstü güçler veya ilahlarla olan ilişkisindeki çeşitli tutum ve davranışlarını ifade eden bir kelimedir. Geçmişten günümüze bütün inanç sistemlerinde görülen “kült” inancı, Tanrı veya Tanrısal kabul edilen güçlere saygıyı, duayı, tapınmayı ve bağlılığı gerektirir. Dolayısıyla kültürler muhtevasında kutsiyet barındırırlar.

Her milletin kutsal atfettiği kültürleri vardır. Türk kültüründe de temelinde saygı ve kutsiyet taşıyan su, ağaç, dağ kültürü gibi önemli kültürler bulunur. Belirtilen kültürlerin yanı sıra Tanrı kutu ile Tanrısal gücü sembolize eden ancak üzerinde çok fazla çalışma yapılmadığını tespit ettiğimiz önemli kültürlerden biri de “süt kültürü”dür.

Türk kültüründe süt, insanlara hayat kaynağı olması ve kendisinden yardım alınan Tanrısal bir güç olarak görülmesinden dolayı kutsal kabul edilir. Süt, insanlığın varoluşundan günümüze kadar kutsallığını ve değerini yitirmez ve hayatın çeşitli safhalarında önemli bir yer edinir.

Sözlü anlatım türlerinden destanlarda süt kültürüne dair veriler bulunmaktadır. Er Sogotoh, Maaday Kara, Er Samır, Ak Biy ve Kan Kapçıkay destanlarında süt gölleri var oluşun kaynağı olmasının yanı sıra su gibi yeniden doğumu da simgeler. Destanlarda süt gölleri ve pınarları, tapınılan bir varlık değil, kutsal bir güç kaynağı olarak tanrısal çerçevede değerlendirilir.

Bu çalışmada Er Sogotoh, Maaday Kara, Er Samır, Ak Biy ve Kan Kapçıkay gibi arkaik kahramanlık destanlarında geçen süt gölleri ve pınarları süt kültürü bağlamında incelenecektir. Bu bağlamda, destanlara yansıyan süt gölleri ve pınarları etrafında oluşan ritüellerin günümüzde de dağ ve ormanlardaki süt pınarları çevresinde yapılan uygulamalarda varlığını koruduğu örneklerle açıklanarak süt kültürünün geçmişten günümüze varlığı ve değişimleri gösterilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ak Biy, Er Samır, Er Sogotoh, Kan Kapçıkay, Kült, Maaday Kara, Süt Kültü.

* Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, hayat_05_havva@hotmail.com

GALSAN TSCHİNAG'IN TÜRKÇEYE ÇEVİRİLEN İLK ESERİ “KERVAN”DA YER ALAN TUVA HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI

Dicle DEMİRBAŞ*

ÖZET

Bir toplumun başka toplumlar arasındaki yerini belirleyen ve onu diğer toplumlardan ayıran en önemli özelliği kültürüdür. Belirli bir yerde, en az bir ortak faktör vesilesiyle bir araya gelen halkın yaşantısını, hayat görüşünü, dini ve ahlâkî değerlerini, geleneklerini, inanışlarını, ritüellerini yansıtan da halk kültürüdür. Halk kültürünün yaşatılması insana bağlıdır, onu nesilden nesile aktaran da insandır. İnsanlar kültürlerini kimi zaman sözlü, kimi zaman da yazılı olarak edebî metinler yoluyla aktarırlar. Geçmişten günümüze pek çok şair ve yazarın, mensubu olduğu kültürün izlerini eserlerine yansıttığı görülmektedir. Bu eserler, bir yandan farklı kültürler hakkında bilgi sahibi olmayı sağlarken bir yandan da o kültürün aktarımına vesile olmaktadır.

Tuvalı yazar Galsan Tschinag da mensubu olduğu kültürü başarılı şekilde eserlerine yansıtan bir isimdir. 1944'te Batı Moğolistan'daki Bayan Ölgii eyaletine bağlı Tsungel Sum'da doğan yazar, Şaman, Oba Beyi, Akademisyen, Oyuncu ve Göçebe gibi unvanlara sahiptir. Kendi kültürünü tanıtmak için çabalayan yazarın İngilizce ve Almanca olarak yayımladığı eserlerde Tuva kültüründen izler görülür. Yazarın pek çok eseri bulunmasına karşılık Türkçeye çevrilmiş iki eseri (Kervan, Bir Tuva Hikâyesi ve Yeni Öyküler) bulunmaktadır. İki eser de Aralık 2018'de Nurettin Demir çevirisi ile Nobel Yaşam yayınlarından yayımlanmıştır.

Yazar, Kervan adlı eserinde 1995 yılında 130 deve, 330 at, 30 köpek, 16 tavuk, 1 kedi, 140 Tuvalı ile 6 kişilik kamera ekibinden oluşan ve kendisinin obanın beyi olarak başında bulunduğu kervanla 62 gün süren Moğolistan yolculuğunu anlatmaktadır. Eser, göçebe yaşamı gözler önüne sermesi, insanların geleneklerini, inançlarını, ritüellerini göstermesi yönüyle dikkat çekmektedir. Eserin bu özelliğinden yola çıkılarak bu çalışmada, Tschinag'ın “Kervan” adlı kitabında yer alan halk kültürü unsurları incelenip Tuva halk kültürü tanıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Galsan Tschinag, Halk Kültürü, İnanç, Kervan, Tuva.

* Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, dicledemirbas@hotmail.com

HALK İNANIŞLARI BAĞLAMINDA HATAY NUSAYRİLERİNİN GEÇİŞ DÖNEMLERİ VE YAPILAN UYGULAMALAR: SAMANDAĞ ÖRNEĞİ

Prof. Dr. Nedim BAKIRCI*

Dr. Öğretim Üyesi Hüseyin Kürşat TURAN†

Rabia SEKİTMEN‡

ÖZET

Folklor, halkın geleneksel yapıları bağlı maddi ve manevi kültürünü kendine özgü metotlarla araştıran, sınıflandıran, çözümlen ve halk kültürü üzerinde muhakeme gücünü de kullanarak değerlendirmeler yapan bir bilimdir. Kültürel bir ürünün folklor malzemesi sayılabilmesi için halka ait olması, icra edenlerinin yani oluşturanlarının belli olmaması, sözlü geleneğe dayalı olması, nesilden nesile aktararak günümüze kadar varlığını devam ettirmesi gerekmektedir. Bilineceği üzere folklor çalışmaları içinde inançlara bağlı kültürü tespit etmek, aktarmak belli bir birikim ve ciddi bir çalışma metodolojisi gerektirir. Hatay, geçmişten bugüne bünyesinde barındırdığı birçok millete ev sahipliği yapmış ve farklı inançları potasında eriterek kültürleme ve kültürlenme süreçlerine zemin hazırlamıştır. Söz konusu kültürler içerisinde Hatay’da Nusayrîlerin, yani Arap Alevilerin sayısı azımsanmayacak orandadır. Daha çok Hatay’ın “ Samandağ, Antakya, Harbiye, Arsuz, İskenderun, vd. ” il ve ilçelerinde yaşamlarını sürdüren Nusayrîlerin sosyokültürel yapılarından hareketle geçiş dönemlerinden “ doğum, evlilik, ölüm ” ile ilgili farklı uygulamaların olduğu bilinmektedir.

Hatay merkezi ve merkeze bağlı ilçe, köy ve beldeleri bakımından Arap Aleviliğinin Türkiye’nin tamamını temsil gücüne sahip bir ilimizdir. Hatay / Antakya, hem coğrafi hem de yöresel özellikleri bakımından Nusayrîlik inanç sisteminin somut olmayan kültür unsurlarını yoğun bir biçimde çevrelediği görülmektedir. Bu çalışmada öncelikle evren olarak seçilen Hatay’da örneklem olarak Nusayrîlerin yoğun olarak yaşadığı Samandağ ilçesi ele alınmıştır. Söz konusu bağlamda Samandağ ilçesinde yaşayan Nusayrîlerin geçiş dönemlerinin öncesi ve sonrasında yapılan uygulamalar, saha çalışması yöntemi ve katılımlı/katılımsız gözlem yoluyla tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular, teori çerçevesinde değerlendirilip söz konusu zümrenin uygulamalarından hareketle kültürel kodları çözümlenerek sonuca ulaşılabilecektir.

Çalışmanın ilk oluşum aşamasından son aşamasına kadar kullanılmış olan yöntem, teori ve alan araştırması sırasında karşılaşılan sorunlar hakkında bilgi verilecektir. Söz konusu çalışma, temelde alan araştırmasına dayalı olarak alandan elde edilen sesli ve görüntülü kayıtların yazıya geçirilerek ortaya çıkan metinlerin incelenmesi bağlamında oluşturulmuştur. Kaynak çalışmasının arşivlenip incelenmesiyle beraber

* Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi,

† Mustafa Kemal Üniversitesi, khturkan@gmail.com

‡ Mustafa Kemal Üniversitesi, rabiasekitmen@gmail.com

söz konusu çalışmamızla ilgili “ nasıl, neden, niçin, niye, ne zaman, nerelere, vb. ” gibi sorulara kendimizce cevap bulmaya çalıştık. Hiyerarşik bir düşünce sistemine sahip olunduktan sonra cevap bulmaya çalıştığımız en önemli konulardan birisi, “ Çalışmamızda çağdaş folklor teorilerinden hangisi ya da hangilerini kullanmamız gerekiyor? ” sorusuydu. Bu bağlamda çalışmamızın bizzat alan araştırmasına bağlı olduğu, alanda elde edilecek sesli ve görüntülü malzemelerin çözümlenme hususu, her daim göz önünde bulundurulmuştur.

Modern folklor araştırma yöntem ve araçları ile tespit edilen malzemelerle, adı geçen yörenin zengin kültür çeşitliliği içinde, Nusayri (Arap Alevi) kültürünün yerini ve önemini somut verilerle ortaya çıkarmak.

Akdeniz’in doğusunda yer alan Hatay/Antakya, dinsel hoşgörünün harmanlanmasından mütevellit farklı din ve mezheplerin pek çok araştırmacı tarafından konu edinildiği bir saha olmuştur. Yöredeki farklı din ve mezhepler üzerinde yapılan çalışmalar, adı geçen yörenin asırlardan beri dinsel hoşgörü çerçevesinde barışçıl bir tutumla günümüze kadar sorunsuz bir biçimde geldiğini kanıtlamıştır. Ayrıca yörenin gerek coğrafi gerekse de nüfus yapısı, Arap Alevileri için son derece hassas bir önem arz ettiği ortaya çıkarılmıştır.

Buradan hareketle kendi içlerinde bir sosyal grup olarak kabul edebileceğimiz Nusayri zümresinin somut ve soyut kültürel mirası bu güne kadar çalışılmamış; ne yazık ki göz ardı edilmiştir. Bu durumun hazin bir sonucu olarak Arap Alevileri, sosyal yapısı, inanç dinamikleri ve ayinsel icraları bakımından gerek bölgede gerekse ülkede hassas bir inanç kültü olması bakımından hem sosyal hem de siyasi bir sorun olarak günümüze kadar devam edegelmiştir. Nusayriliğin geçmişten günümüze uzanan geleneksel uygulamalarının ve bünyesinde barındırdığı somut olmayan kültürel mirasının tespiti ve kayıt altına alınması, Arap Alevilerinin sadece sosyal boyutuyla değil psikoloji, antropoloji, etnoloji, etik ve kendilerine özgü kültürel boyutuyla da devam etmesinde etkili olacaktır. Bilhassa geçiş dönemleri teori kapsamında incelendikten sonra söz konusu uygulamalar, ilgili zümrenin kültürel kodlarını gözler önüne koyacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nusayrî, Samandağ, Doğum, Ölüm, Evlilik, Uygulama.

CADI VE HORTLAK İNANIŞLARININ TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ YANSIMALARI

Deniz Şule ÇALIŞKAN*

ÖZET

Türk kültüründeki diriliş efsaneleri cadı ve hortlak inanışlarına karşılık gelmekte ve bugün bile bazı bölgelerde benimsenmektedir. Tarihi kaynaklarda ve folklor araştırmalarında birçok cadı, hortlak hikâyesi karşımıza çıkmaktadır. Bu inanışlar kaynağını eski inanışlardan mı almaktadırlar? Sorusu ile yola çıkılmış ve bu araştırmada eski inanışların genel yapısından bahsedilmiştir. Bu inanışların gelenekler ve efsaneler üzerindeki etkisi aktarılmıştır. İnanışların bugünkü yansımaları ise yazılı ve görsel basından elde edilen verilerle sunulmuştur.

Cadı ve hortlak inanışları kaynağını eski inanışlardan mı almaktadırlar? Sorusu ile yola çıkılmış ve bu araştırmada eski inanışların genel yapısından bahsedilmiştir. Bu inanışların gelenekler ve efsaneler üzerindeki etkisi araştırılarak aktarılmıştır. İnanışların bugünkü yansımaları ise yazılı ve görsel basından elde edilen verilerle sunulmuştur.

Eski Türklerde din yeryüzünün ve gökyüzünün yaratıcısı olan yüce bir varlığa inanma biçiminde şekillenmiştir. Türkler bu varlığı Tengri olarak isimlendirmişlerdir. Dinleri de Gök Tanrı olarak nitelendirilmiştir. Şamanizm de bu din içinde şekillenen sihri bir sistem olarak eski zamandan kalma bir inanış olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkler 10. yüzyılda İslamiyet'le buluşana dek birçok dinden ve inanıştan etkilenmiştir. Tüm dinler ve inanışlar Türk halk kültüründe izler bırakmış ve bugün batıl inanç olarak kabul edilen olguların zeminini oluşturmuşlardır. Cadı ve hortlak inançları da bu inanışların bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ruh kavramı, animizm inanışının benimsendiği dönemden itibaren insanları etkileyen en önemli unsurdur. Ölümden sonra diriliş, cadı, hortlak, vampir gibi inanışların kökenini oluşturan olgu, öldükten sonra ruhun yaşamaya devam etmesi inanışından kaynaklanmaktadır. Teknolojinin ilerlemesi ile her dönem bu inanışlar şekil değiştirmiş ve cadı, hortlak, vampir gibi varlıkların kan emme özellikleri değişmiş yerlerini, cin ve periye bırakmışlardır. Bugün bile ülkemizde özellikle Giresun bölgesinde hortlak inancı devam etmektedir. Diyebiliriz ki eski dinlerden ve inanışlardan köklerini alan olağanüstü varlıklar İslamiyet'le birlikte yeni bir şekle bürünmüşlerdir. Osmanlı ve Türk kaynaklarında karşımıza çıkan vakalar 21. yy Türkiye'sinde değişiklik göstermiş ve yerini eski inanışların etkisinde, farklı gerçeküstü olaylara bırakmıştır. Fakat olağanüstü varlıkların olduğu inancı devam etmiş ve bugüne bile yansımaları olmuştur.

Anahtar Kelimeler: İnanış, Cadı ve Hortlak İnanışları, Dinler

* Hacettepe Üniversitesi, denizsulecaliskan@gmail.com

ARDAHAN YÖRESİNDE KAZ ETRAFINDA GELİŞEN İNANIŞ UYGULAMALAR

Cansu İRMAK*

ÖZET

Halk inanmaları, tabiat güçlerinden hayvanlara kadar pek çok konuyu bünyesinde barındırmaktadır ve bu inanmaların beraberinde getirdiği törenler, ritüel ve uygulamalar yüzyıllardır gerçekleştirilmektedir. Tabiatla iç içe yaşayan ve hayvanları taklit ederek gelişen insanlık, kendisinden güçlü ve farklı gördüğü, kendi yapamadığını yapan hayvanlara karşı korku ve hayranlık duymuştur. Hayvanlara karşı duyulan bu hayranlığın sonucunda çeşitli inanışlar doğmuş, hayvanların bazıları kutsal kabul edilmiştir.

Türkler de başlangıçtan itibaren hayvanlar etrafında inanışlar ve bu inanışlara bağlı olarak ritüel ve uygulamalar geliştirmişlerdir. Şamanın göğe yükselmek için bir hayvanın ruhunu çağırmasından kutsal bir varlığın herhangi bir hayvanın donunda tezahür etmesine kadar pek çok yerde bu tür ritüel ve uygulamaları görmekteyiz. Hayvanlar etrafında gelişen inanış, ritüel ve uygulamalar coğrafya ile yakından bağlantılıdır, çünkü insanlar etrafında gördüğü ve kendi yaşamını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen hayvanlar etrafında inanışlar geliştirmiştir. Hayvancılıkla geçimini sağlayan insanların hayatında, evcilleştirdikleri ve yetiştirdikleri hayvanlar diğer hayvanlara nazaran daha fazla önem arz etmiştir. Yetiştiriciliği yapılan ve kozmogoni mitlerinden beri Türklerin inanışlarında yer tutan kazın etrafında da pek çok inanış ve uygulama geliştirilmiştir.

Temel geçim kaynağı hayvancılık olan Ardahan ilinde “kazıma dokunma kızıma dokun” denilecek kadar önemli olan kazın ölüm şekillerinden, ötüşüne kadar pek çok hareketine anlamlar yüklenmekte; kaza nazar değmemesi için tedbirler alınmakta ve kaz yumurtaya oturduğunda bazı hareketlerden kaçınılmaktadır. Bu çalışmada, Ardahan yöresindeki kaz etrafında gelişen inanış ve uygulamalar hakkında saha çalışmalarından elde edilen güncel veriler esasında bilgi verilerek bu inanış ve uygulamalar kökenleri ve yapısal özellikleri bakımından ele alınıp yorumlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Halk İnanışı, Ardahan, Kaz, Nazar, Al Basması.

* Marmara Üniversitesi, irmakcansuu@gmail.com

TÜRK DÜNYASINDAN BİR MASAL VE VERSİYONLARININ MOTİF İNCELEMESİ

Arş. Gör. Serkan BALCI*

ÖZET

Sözlü kültür ürünleri, insanlığın geçirdiği gelişim ve değişim sürecinde, toplumların yaşadığı olaylar ve bu olaylar karşısında verdiği içsel tepkinin mikro ölçekli yansımalarıdır. Bu yansımalar zamanla sıkıştırılmış/yoğunlaştırılmış bir formda ilk önce söze ardından da yazıya dönüştürülmüştür. Toplumlar zaman içerisinde bu ürünlere ihtiyaçları doğrultusunda yepyeni anlamlar ve işlevler yüklemişler, onları zihni, psikolojik ve toplumsal birtakım süreçlerden geçirerek yeniden yapılandırmışlardır.

Bir taraftan kendine özgü ifadeleri, kalıpları, gerçekleri ve kurallarıyla toplumların karakteristik özelliklerini, değer yargılarını, normlarını, inançlarını, hayallerini ve ideallerini barındırması, diğer taraftan da insanların yaşamlarını düzenleyen ve onlara yol gösteren yapısıyla masallar, uzak bir geçmişe dayanan mitlerin günümüze yansımalarıdır. Bütün bu özellikler masalları araştırmanın ve incelemenin gerekliliğinin yanı sıra çalışmanın önemini de ortaya koymaktadır. Bu gerçekten hareketle biz bu çalışmamız Türk Dünyasından bir masal ve versiyonlarından hareketle;

1. Yayılma ve versiyon kavramına vurgu yaparak masalın bölgeler arası değişimini ve bu değişime neden olan faktörleri belirlemeyi,

2. Bölgeler arası dağılımdan yola çıkarak, insanların masaldan ne anladığını ve masalı hayatında nereye koyduğunu tespit etmeyi,

3. Masal metinlerinin içinde geçmişten günümüze miras kalmış güzelliği ortaya çıkarmayı, amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Masal, Versiyon, Sözlü Kültür, Türk Dünyası.

* Ardahan Üniversitesi, serkanbalci09@gmail.com

KARS'TAKİ SEMENT'İN ZİYARETİ İLE İLGİLİ İNANÇ VE UYGULAMALAR

Öğretmen Cüneyt DİNLER*

ÖZET

Türk kültür geleneği içerisinde geçmişten günümüze varlığını devam ettiren yatır ve ziyaret yerleri, çevresinde oluşturdukları inanç ve pratikleri ile dikkat çeken kutsal mekânlardır. Birçok insan hastalıklarına şifa bulmak, mallarına bereket dilemek, meralarını ve tarlalarını olası doğal afetlerden korumak gibi istek ve dileklerle bu mekânları ziyaret etmekte, kurbanlar sunmakta, burada yattığına inanılan kişinin yüzü suyu hürmetine dualar etmektedir. Çalışmada, Kars merkeze bağlı Subatan köyünde bulunan Sement'in Ziyareti etrafında oluşan inanç ve pratikler incelenmiştir. Söz konusu inanç ve pratiklerin mitolojik arka planları ile bireysel ve toplumsal işlevi üzerinde durulmuştur. İncelemeler sonucunda, Sement'in Ziyareti etrafında oluşan inanç ve pratiklerin Atalar kültü, ağaç kültü ve hami ruhlara olan inançların bir yansıması olduğu görülmüştür. Ayrıca, söz konusu ritüellerin bireyler arasındaki birlik ve beraberlik duygularını geliştirme, güçlendirme, toplumsal dayanışmayı sağlama, kültürel değerlerin canlı bir şekilde yaşatılması ve aktarılması gibi işlevlerinin olduğu da tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sement'in Ziyareti, Ziyaret, Kars

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, cuneytdinler@hotmail.com

KIRGIZ MASAL MEKÂNINDA KADIN

Dr. İlknur BAYRAK İŞCANOĞLU*

ÖZET

Masallar yazılı edebiyatın henüz oluşmadığı dönemlerde özellikle büyüklerin küçükleri eğitmek, onları hayata hazırlamak için anlattıkları eğitici sözlü anlatılardır. Nesilden nesle aktararak bugünlere ulaşan masallar, içerisinde arkaik dönemlere ait pek çok olağanüstü özellikleri barındıran sözlü edebiyat ürünleridir. Masallar ait oldukları toplumların millî unsurlarıdır.

Genel olarak masallarda olaylar belli bir mekân içerisinde geçer ve masallardaki zamanı tam olarak kestirmek mümkün değildir. Kırgız masallarında da belli bir mekân ve belirsiz bir zamanda geçen olaylar farklı kahramanlar tarafından oluşturulur. Bu çalışmada Kırgız masal mekânı içerisindeki kadın kahramanlar üzerinde durulacaktır. Kırgız masalları örneklerinden hareketle kadının dış görünüşü ve karakter özellikleri ile masaldaki olayların oluşmasındaki yeri ve etkisi şeklinde Kırgız masal mekânında kadın incelenecektir.

Günümüzde masalları konu edinen ve masalları farklı açılarda ele alan pek çok çalışma yapılmıştır. Masallar gerçek veya gerçek dışı farklı olayları konu edinebilir. Bu konular masal içerisinde ele alınırken masallarda insan, hayvan, eşya, hayal ve tabiat unsurları gibi birbirinden farklı masal unsurları yer alabilir. Kırgız masalları da pek çok farklı konuyu pek çok farklı kahraman etrafında ele alan sözlü kültür ürünleridir. Özellikle Kırgız sözlü kültüründe destanlarla birlikte masallar önemli bir yer tutar.

Toplumsal hayat içerisinde kültürün nesilden nesle aktarımında önemli bir yeri olduğuna inanılan kadının Kırgız masallarındaki mekân içerisinde nasıl algılandığı gözler önüne serilecektir.

Anahtar Kelimeler: Masal, Masal Mekânı, Kırgız Masalları, Kadın

* Gazi Üniversitesi, ilkcan04@hotmail.com

MİZAHTA UYUMSUZLUK KURAMI BAĞLAMINDA ALPULU FIKRALARI

Arş. Gör. Esra TARHAN*

ÖZET

Türk sözlü kültürünün anlatma esasına dayanan önemli türlerinden biri fıkralardır. Türk milletinin mizah ve eğlence anlayışını yansıtan fıkralar, hemen hemen her konuda anlatılabilmektedir. Fıkraların bağlı oldukları kültür dairesini belli bir ülke, bölge, il ya da ilçeye özgü fıkralar meydana getirmektedir. Hatta kimi zaman bir ilçeye bağlı köyler veya mahalleler üzerine anlatılan fıkralar söz konusu kültür dairesinin bir parçası olabilmektedir. Adana'nın Pozantı ilçesine bağlı Alpu köyü ile ilgili anlatılan fıkralar, bir ilçeye bağlı köyler ve mahalleler üzerine anlatılan fıkralara örnek oluşturmaktadır. Alpu, Adana'nın Pozantı ilçesine bağlı dağlık bir köydür. Adana'nın Pozantı ilçesine bağlı bu köyde ve civarda Alpu halkı ile ilgili fıkraların anlatıldığı tespit edilmiştir. Alpu köyü ile ilgili fıkraları "Alpulu fıkraları" olarak adlandırmak mümkündür.

Bu çalışmada, Alpu köyü halkı ile ilgili anlatılan fıkralar gülme kuramlarından uyumsuzluk kuramına göre incelenecektir. Alpulu fıkralarının tamamının incelenmesi bu çalışmanın kapsamını aşacağından çalışmada söz konusu fıkralardan örneklem alınacaktır.

Adana'nın Pozantı ilçesine bağlı Alpu köyü ile ilgili anlatılan fıkralarda, uyumsuzluk kuramına uygun örnekler bulunmaktadır.

Alpulu fıkralarının Adana fıkra anlatma geleneği içerisinde bölge ve yöre tipleri bağlamında değerlendirilmesi uygundur. Alpu halkı ile ilgili anlatılan fıkralarda karşılaşılan Alpulu tipinin olağandışı davranışları, dinleyicilerin hayata dair deneyimleriyle çelişmekte ve bu durum komik unsuru yaratmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Fıkra, Mizah, Uyumsuzluk Kuramı, Alpu

* Çukurova Üniversitesi, esra2142@gmail.com

KAZAN TATAR MASALI "BAYKUŞ" ÖRNEĞİNDE MASAL VE BOZUK İŞLEV

Gizem EROĞLU*

ÖZET

İnsanlığın ilk varoluşuna kadar uzatılabilecek bir geçmişe sahip olan masallar, açık ve örtük pek çok işleve sahiptirler. Çocukların vakit geçirmesi, eğlendirilmesi, eğitilmesi ve topluma hazır bir birey haline getirilmesi sürecinde masallar etkin olarak kullanılan halk ürünlerinin başında gelmektedir. Masallar çocukların topluma adapte süreçlerinden başlayarak içerisinde yaşadıkları toplumu ve kültürü tanımasını, benimsemeleri ve o kültür içerisinde kendine rol model edinmeleri açısından uygun birer yol gösterici olarak görev yapmaktadırlar. Son yıllarda modernleşen dünya ile birlikte çocukların fiziksel gelişimlerinin yanı sıra ruhsal gelişimlerine verilen önemin artması, bu süreçte ebeveynlere en çok destek olan masalların değerler eğitimi, değerler çatışması, bozuk ve örtük işlev açısından incelenmeye başlanmasının nedenlerinin başında gelmektedir. İşlev kelimesi anlamsal açıdan değerlendirildiğinde sadece olumlu yaklaşımlar taşıyan durumları karşılamamaktadır. Kültürler yaşayan ve bu yaşamsal süreçte adaptasyon gösterebilen canlı varlıklara benzemektedir. Bu yaşamsal süreçte olumlu olan adaptasyonlar geçirebildikleri gibi olumsuz olan adaptasyonlar da geçirebilmektedirler. Bu da kültürlerin hastalıklı işlevlerinin varlığına yol açmaktadır. Peki, bu açıdan bakıldığında, kültürün aktarıcısı masallar da hep olumlu işlevlere mi sahiptirler, olumsuz ya da bozuk olarak nitelendirdiğimiz işlevleri yok mudur? Her işlev, bireyin toplumun her kesimine ve her yapılanmasına aynı şekilde yaklaşmasını mı dillendirmektedir? Bu çalışmada değerlendirmeye örneklem olarak seçilen Kazan Tatar masalı "Baykuş" bozuk işlev bağlamında değerlendirilecek, değerler eğitimi ve değerler çatışması bağlamında masaldaki bozuk işlevler saptanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Masal, Değer, Kazan Tatarları, İşlev, Bozuk İşlev.

* Marmara Üniversitesi, gizemeroglu9518@gmail.com

HALK ANLATILARINDA TEK GÖZLÜ DEV TİPİ

Mehmet GÖKDOĞAN*

ÖZET

Türk halk anlatılarında kahramanlar yolculukları esnasında kimi zaman düşmanlarıyla, kimi zaman da kendi içlerindeki kişilerle mücadele içindedirler. Kahramanlar bazen Tanrı, bazen yarı Tanrı bazen de insandırlar. Ama mutlaka üstün özelliklerle donatılmışlardır. Halk anlatılarında yer alan kahraman ve yardımcı kahramanların kendine has kimi özellikleri vardır. Bunlardan biri de doğuştan tek gözlü olması ya da gözünün birinin mücadeleye sonunda kaybetmesidir. Çalışmada yer verilecek hususlardan biri de tek gözlü tiplerdir.

Kahramanlar kendileri gibi olan canlılarla mücadelelerinin yanı sıra devlerle, ejderhalarla, kötü yaratıklarla pek çok kez çeşitli mücadelelerden geçmişlerdir. Bu mücadelelerinde devler, diğerlerine göre halk anlatılarında daha geniş yer bulmuşlardır.

Devler yapılan mücadeleler Türk mitolojisi ve halk anlatılarının yanı sıra Yunan mitolojisi, Mısır mitolojisi, Hint mitolojisi, İskandinav mitolojisi, Alman mitolojisi, Kelt mitolojisi, Eski İran mitolojisi, Mezopotamya mitolojisi olmak üzere birçok halk anlatılarında da karşımıza çıkmaktadır. Bu anlatılarda dev tipi; üç başlı, yedi başlı, tek gözlü, zeki, saf, insan yiyen, insan dostu olmak üzere çok çeşitli özelliği bulunan mitolojik bir karakterdir.

1900'lü yılların başlarından itibaren Türk bilim insanları tek gözlü dev tipi üzerinde durmuşlar ve genel itibariyle Dede Korkut hikayelerinden “Basat'ın Tepegöz'ü Öldürdüğü Boy” hikayesindeki Tepegöz tipi ile Homeros'un yazdığı “Odyssea Destanı” içerisinde yer alan Polyphemos tipi karşılaştırılmıştır. 2000'li yılların başından itibaren yapılan çalışmalarda, Orta Asya Türklerinin destanlarında da tek gözlü dev tipinin yer aldığı saptanmaya başlanmıştır. Geçmişten günümüze yapılan çalışmalarda genel itibariyle bir ya da birkaç tip üzerinde durulmuştur. Oysa “Tek Gözlü Dev Tipi”nin birçok halk anlatısında yer aldığını bugünün imkânlarıyla bulabilmekteyiz.

Bu çalışmamızda; Türk halk anlatılarında yer alan dev tiplerinden “Tek Gözlü Dev Tipi” üzerinde duracağız ve bu tipe hangi anlatılarda nasıl yer verildiğini saptayıp tarihi derinliği üzerinde durularak hangi coğrafyalarda kendini gösterdiğini anlatmaya çalışacağız.

* mehmetgokdogan@gmail.com

MİKHAIL BAKHTİN'İN “KARNAVAL” KAVRAMI EKSENİNDE TAŞLAMALAR

Kezban ÖRÜCÜ*

ÖZET

Mikhail Bakhtin, 1920'lerde başlayıp 1975'teki ölümüne dek Sovyetler Birliği'nde sürdürdüğü çalışmalarla Avrupa ve ABD'nin 1980 sonrası entelektüel ortamına damgasını vurmuş bir insan bilimleri ve dil felsefecisi, kültür ve edebiyat kuramcısıdır.

Mikhail Bakhtin'i esas üne kavuşturan edebiyat üzerine olan kuramıdır. Bu kuram içerisinde en çok dikkat çeken ve üzerine en sık çalışma yapılan kavram ise “karnaval”dır. Karnaval mekânı, her türlü resmi konum ve ciddiyete yönelik alay, tüm hiyerarşilerin tepetaklak edilmesi, davranış kurallarının küfür, müstehcenlik, aşağılama, kabalıkla ihlali, bedensel iştahlara yönelik tüm aşırılıkların kutlanması biçiminde kendini dışa vuran bir halk bilincinin mekânıdır. Aynı zamanda karnaval, üst sınıf ile alt sınıf arasındaki kopukluğun gösterilmeye çalışıldığı bir kavramdır ve iktidar ya da hiyerarşinin baskı ve dayatmalarına karşı bir tepki dilidir.

Âşık edebiyatında ise bu tepki dili cahillik, yoksulluk, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık gibi sosyal konular ile devlet adamlarının halka yaptığı zulümler ve siyasi hayattaki aksaklıkların işlendiği “taşlamalar”dır.

Bu bildiride âşık edebiyatının en önemli türlerinden olan taşlama Bakhtin'in karnaval kavramı ekseninde değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mikhail Bakhtin, Karnaval, Taşlama, Âşık Ali İzzet Özkan, Habib Karaaslan

* Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, kezbanorucu@yandex.com

ULUSALDAN KÜRESELE KÜLTÜREL BİR İMGE OLARAK MEVLÂNA

Şule ÇAKIR*

ÖZET

Kültür, gelenek ve görenekler bütünü olmakla birlikte, sürekli devinim içinde olan bir olgudur. Ekonomik gelişmelerle birlikte kültürü oluşturan unsurların yansımada ve yayılmasında da değişimler yaşanmaktadır. Günlük yaşamın her alanına aksetmiş olan kültür unsurları, endüstrinin gelişmesiyle birlikte kültür unsurlarını maddi yönünü ortaya çıkarmış ve yerelden ulusala, ulusaldan da küresele yayılma olanağı bulmuştur. İngiltere’de; Shakespeare, Prag’da Kafka, İskoçya’da Robert Burns, New York’ta Broadway tiyatrosu gibi temelini kültürel yaratımların oluşturduğu unsurlar kültürel imgeye dönüşüp ulusal kültür piyasası oluşturmuş ve dünya genelinde yayılmaya başlamıştır. Çalışma konumuz olan “Mevlâna” da Konya ilinin kültürel değeri olmuştur. Kültürel bir imge olan Mevlâna’nın hayatı, eserleri ve kültürel imgeye dönüşümü, ulusaldan küresele yayılma aşaması bu çalışmanın konusu olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mevlana, Kültürel İmge, Kent İmgesi, Maddi Kültür.

* Hacettepe Üniversitesi, sulecakir4040@gmail.com

“CANA CAN KATMAK” TÜRKİYE'DE YARDIMLAŞMA KÜLTÜRÜ ÇERÇEVESİNDE GELİŞTİRİLMESİ GEREKEN KAVRAMLAR OLARAK KAN, KÖK HÜCRE VE ORGAN BAĞIŞI

Dr. Nagihan ÇETİN*

ÖZET

İnsanoğlunun evreni anlama ve geleceği şekillendirme isteğinin bir sonucu olarak ortaya çıkan bilim, zamanla bireylerin uzmanlaşması, çalışma alanlarının düzenlenmesi gibi birçok amaçla kendi içerisinde türlere ayrılmıştır. Fakat tüm bilimlerin ortak amacı insana hizmet etmektir. Bu bilim türlerinden sağlık biliminin öncelikli amacı ise insanların hastalanmalarını engellemek, hastalıklarını tedavi etmek ve mümkün olduğunca uzun ve sağlıklı bir hayat yaşamalarını sağlamaktır. Sağlık bilimi alanındaki çalışmalar her ne kadar devamlı gelişse de hali hazırda bazı hastalıkları tedavi etmede yetersiz kalmaktadır. İnsan için hayati öneme sahip olan kan, kök hücre ve organ noktasında insanların gönüllü olarak bağışçı olmaları gerekmektedir.

Yapılan istatistikî araştırmalarda genelde dünyada, özelde Türkiye’de bu üç unsurda ihtiyaç duyulanın çok altında bağış yapıldığı görülmektedir. Türkçedeki yardımlaşma, zekât, sadaka, fitre, bağış, hayrat, lütuf, hibe, hayır, hasenat gibi kelimeler ve bunlar etrafında şekillenen dernek, vakıf gibi kuruluşlar; “komşusu açken tok yatan bizden değildir, komşu komşunun külüne muhtaçtır, bugün sana yarın bana” gibi kalıplaşmış ifadelerin çokluğu ile Türk kültüründeki önemi ve yeri tartışılmaz olan yardımlaşma konusunda bu bağış oranlarının çok düşük olması büyük bir tezattır. Bu noktada sağlık bilimine destek sosyal bilimlerden gelmelidir.

Bu çalışmada yardımlaşma kültürel bir özellik olarak ele alınmış ve yardımlaşmanın Türk kültüründeki yeri tespit edilmiştir. Sonrasında kan, kök hücre ve organ bağışının ne oldukları, hangi hastalıklar için gerekli oldukları, hangi koşullarda yapılabildikleri, resmi prosedürün ne şekilde işlediği, çeşitli çalışmalardan elde edilen istatistikî bilgilerle bu bağış türlerinde genelde dünyadaki özelde ise Türkiye’deki durumun ne olduğu ortaya konmuştur. Bu bağış türlerinin de Türkiye’de yardımlaşma kültürü çerçevesinde ele alınması gerekliliği, yapılacak bağışların insanlar ve toplum üzerindeki biyolojik, kültürel, eğitsel, psikolojik ve dini işlevlerine odaklanılarak açıklanmıştır. Sağlık bilimlerinin tek başına yetersiz kaldığı bu konuda sosyal bilimlerin üstlenmesi gereken görevler olduğu belirtilerek yapılabilecekler noktasında önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türk Kültürü, Yardımlaşma Kültürü, Bağış, Kan, Kök Hücre, Organ

* İstanbul Üniversitesi, nagihan-cetin@hotmail.com

AFŞAR (ANKARA/BALA) KINA ADETLERİ İÇERİSİNDE TONGUL MERASİMİ VE TONGUL TÜRKÜSÜ

Seçil ÇOŞAN*

ÖZET

Her toplumun kendine özgü kültürü ve değerleri vardır. Bu kültür ve değerler bir toplumun kaynaşmasının ve bütünleşmesinin temelini oluşturur. Bu değerler içerisinde en önde gelenleri gelenek ve göreneklerdir. Kına yakma geleneği ve bu gelenek etrafında teşekkül etmiş uygulamalar Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Bu gelenek her ne kadar yöreden yöreye farklılık arz etse de her zaman ortak değerlerimizi temsil etmektedir. Kültürümüzde kına yakma geleneğinin uyguladığı birçok alan vardır. Geçiş törenleri içerisinde yer alan "evlenme" aşaması da bu alanlardan biridir. Düğünlerimizin vazgeçilmezlerinden olan kına, hem gelin ve damadın saflığını, temizliğini yansıtırken hem de eşlerin birbirlerine ve yuvalarına kurban olması için yakılır.

Kına yakma geleneği ve kına türküleri yöreden yöreye değişiklik göstermektedir. Ankara ilinin Bala ilçesine bağlı Afşar yöresinin de kendine özgü bir kına yakma geleneği vardır. Bu geleneği tespit edebilmek ve kayıt altına alabilmek için gözlem ve görüşme yoluyla derleme yöntemleri kullanılmıştır. Bilgi toplama aracı olarak ise kamera, ses kayıt cihazı, fotoğraf makinesi kullanılmış ve önemli görülen bilgiler not edilmiştir.

Gözlem yöntemini kullanmamızdaki amaç, bu kültürel değerlerin yaratılıp yaşatıldığı Afşar yöresini daha iyi tanımak, bu geleneklerin nasıl meydana getirildiğini, bu değerler karşısında yöre halkının tavırlarını daha iyi gözlemleyebilmek ve bu geleneği daha güvenli bir şekilde kayıt altına almaktır. Sahaya inildiğinde konu hakkında daha bilgili ve doğru kaynak kişiler tespit edilerek onlarla görüşmeler yapılmıştır. Kaynak kişilere yöneltilen sorulardan hareketle bu yöreye özgü kına yakma geleneği, bu geleneğin etrafında oluşan uygulamalar ve türküler derlenmiştir.

Afşar yöresinin evlenme törenleri içerisinde yer alan kına yakma geleneği önemli bir uygulama olarak öne çıkmaktadır. Bu yörede gelin ve damada kına yakılabilmesi için ilk olarak o yöreye özgü "tongul merasimi"nin yapılması gerekir. Bu merasim davul ve zurna eşliğinde düğüne katılanların hep bir ağızdan söylediği "tongul türküsü" ile beraber gerçekleşir. Yörede yaşayan insanlar ve özellikle düğün sahipleri bu merasime büyük bir önem verirler. Tongul merasimi gerçekleştikten sonra gelin övmesi yapılır ve daha sonra damat ile geline kınaları yakılır.

* Ahi Evran Üniversitesi, cosansecil06@gmail.com

Türk kültürünün yıllardır nesilden nesile aktararak yaşattığı ve koruduğu kına yakma geleneği Afşar'da da kendine has bir yapısıyla halen uygulanmaktadır. Bu çalışmada da bu yörenin kına yakma geleneği içerisinde yer alan “tongul merasimi” ve “tongul türküsü” ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afşar, Düğün, Evlilik, Kına, Kına Yakma Geleneği, Tongul, Tongul Türküsü

GELENEĞİN GÜNCELLENMESİ KAPSAMINDA “DEDE KORKUT CHRONICLES” SANAL GERÇEKLİK OYUNU

Meltem Deniz DOĞAN*

ÖZET

Küreselleşme ve teknolojinin ilerlemesiyle doğru orantılı olarak insanların ihtiyaçları ve bu ihtiyaçları karşılama biçimleri de değişmektedir. Eğlenme ve hoşça vakit geçirme ihtiyacı, zaman ve zeminin şartları doğrultusunda çeşitli oyun ve oyuncaklarla karşılanmıştır. İçinde bulunduğumuz 21. Yüzyılın nazarıyla oyunlar çoğunlukla elektronik platformlara yönelik hazırlanmakta ve oyuncaklar da giderek teknolojik bir hâle gelmektedir. Genel kabule göre Atari ile başlatılabilecek bu değişim, teknolojik gelişmelerin sağladığı imkânlar, talebin artması ve gerçekçilik arayışları gibi sebeplerle video oyunlarına; daha sonrasında ise sanal-gerçekliğe evrilmiştir.

Bu çalışmada ilk olarak oyun ve oyuncak kavramları ışığında video oyunları ve sanal-gerçeklik (VR) teknolojisi hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra ise Dede Korkut anlatılarından uyarlanan Dede Korkut Chronicles isimli sanal gerçeklik oyunu, geleneğin güncellenmesi kapsamında değerlendirilmiştir. Türkiye'nin ilk sanal gerçeklik aksiyon-macera oyunu olma özelliğini de taşıyan oyun, Dede Korkut anlatıları arasından Basat'ın Tepegöz'ü Öldürdüğü boyuna odaklanmaktadır. Oyunda Basat, Tepegöz, Peri Kızı ve Dede Korkut karakterlerinin yanı sıra anlatıların geçtiği varsayılan coğrafya da resmedilmektedir.

Çalışma neticesinde anlatının oyuna aktarımı sırasında Peri Kızı'nın tasviri ve Dede Korkut'un olay örgüsü içindeki konumu gibi bazı kültürel unsurların estetik zevkler, evrensellik ve teknolojik imkânlarla uygunluk gözetilerek değişme uğratıldığı tespit edilmiş, söz konusu değişiklikler nedenleriyle birlikte açıklanmaya çalışılmıştır. Diğer yandan hikâyenin özünü oluşturan unsurların pek çoğunun ve anlatı temasının aynı kaldığı görülmüştür. 2018 yılı itibarıyla UNESCO Dünya Somut Olmayan Kültür Mirası Temsil Listesi'ne dâhil edilen Dede Korkut'un güncel teknolojik gelişmeler ve yeni eğlence kültürüne uyum sağlayacak şekilde kullanılması aynı zamanda Türk kültürüne yönelik olarak yapılabilecek diğer çalışmalar için de bir örnek teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Geleneğin Güncellenmesi, Dede Korkut, Oyun, Sanal Gerçeklik

* İstanbul Üniversitesi, dogan.mdd@gmail.com

“RAFADAN TAYFA” ÇİZGİ FİLMİNDEKİ GELENEKSEL TÜRK ÇOCUK OYUNLARI VE BUNLARIN MEDYA KÜLTÜRÜ YOLUYLA YENİ KUŞAKLARA AKTARIMI

Öğretmen Yasemin GÖKÇE*

ÖZET

Bir dönem çizgi filmi olan Rafadan Tayfa, 1980'lerin başında, İstanbul'un eski bir mahallesinde yaşayan bir grup çocuğun maceralarını anlatmaktadır. Bunlar çocukluklarını sokakta geçirmiş son nesildir ve sıkı bir dostluk bağıyla birbirlerine bağlıdır. Kendilerine Rafadan Tayfa ismini takan bu arkadaş grubu, geleneksel Türk çocuk oyunlarından birçoğunu bilmekte ve oynamaktadır. Bu çizgi filmin izleyicisi olan günümüz kent çocukları sokak kültüründen uzak yetişmekte, dolayısıyla bu oyunları bizzat yaşayarak öğrenememektedir. Kentli yaşam biçimi nesiller arası oyun kültürü aktarımını sekteye uğrattırırken, bu kültür aktarımı rolünü medya üstlenmektedir. Sokakta bir arada oynayamayan, evlerinde bir başına çocukluklarını yaşayan yeni nesil, geleneksel Türk çocuk oyunlarını ancak televizyon ya da bilgisayar ekranlarından tanıyabilmektedir. Bu makalede, Rafadan Tayfa çizgi filminde konu edinilen geleneksel Türk çocuk oyunları belirlenerek bu oyunlar hakkında bilgi verilmiş, Z kuşağı nesli ile bu oyunlar arasında nasıl bir bağ kurulduğuna ve kurulabileceğine dair çıkarımlarda bulunulmuştur.

Rafadan Tayfa çizgi filminin ilk iki sezonda yayımlanan 78 bölümü bu araştırmanın materyalini teşkil etmektedir. Bu 78 bölüm halkbilimci bakışıyla izlenmiş ve içerisinde yer alan geleneksel çocuk oyunları tespit edilmiştir. Çizgi filmde yer alan bu oyunlar, uygulamalı halkbilimi ve işlevsel halkbilimi yöntemleri kullanılarak değerlendirilmiştir.

Çizgi filmde Rafadan Tayfa'nın oynadıkları çocuk oyunları şunlardır:

Top Oyunları (1. 6. 14. 28. 35. 38. 44. 60. 63. 65. ve 75. Bölümler)

Bir İki Üç Tıp Oyunu (5. Bölüm)

Saklambaç (6 Bölüm)

Uçurtma Uçurma (7. Bölüm)

Bilmece Sorma (8. Bölüm)

Telsiz- Radyo tiyatrosu Oyunu (10.ve 13. Bölümler)

Kameracılık- Habercilik- Film Çekme Oyunu (11. Bölüm)

* Hacettepe Üniversitesi, yasemingokce@hacettepe.edu.tr

Kâğıttan Uçak Yapıp Uçurtma (12. ve 55. Bölümler)
Mucitlik Oyunu (14. 53. ve 54. Bölüm)
Topaç Oyunu (26. Bölüm)
Cirit Oyunu (28. Bölüm)
Uzun Atlama Oyunu (28. Bölüm)
Kukla oyunu (30. 47. ve 62. Bölüm)
Maket yapma (30. Bölüm)
Trafik Oyunu (32. Bölüm)
Sokak Tiyatrosu Oyunu (34. Bölüm)
Çember Çevirme (39. Bölüm)
Sihirbazlık Oyunu (41. Bölüm)
Kumaş Üzerine Resim Çizme (42. Bölüm)
Domino Taşları Oyunu (43. Bölüm)
Göz Bağlama Oyunu (45. Bölüm)
Dokuz Kiremit Oyunu (46. Bölüm)
Halk Oyunu (50. Bölüm)
Halat Çekme Oyunu (51. Bölüm)
Atari Oyunu (54. Bölüm)
İsim-Şehir-Hayvan Oyunu (56. Bölüm)
Kamp Yapma (59. ve 74. Bölümler)
Mendil Oyunu (63. Bölüm)
Tüftüf-Külâh Oyunu (67. Bölüm)
Balon Oyunu (67. Bölüm)
Fotoroman Yazma (67. Bölüm)
Tulumbacılık Oyunu (68. Bölüm)
Hafiyecilik Oyunu (69. Bölüm)

Seramikten Vazo Yapma (75. Bölüm)

Üç Taş (76. Bölüm)

Kardan Adam/Kardan Kale Yapma (77. Bölüm)

Karda Leğende Kayma (77. Bölüm)

Bisiklet Binme (78. Bölüm)

Mahallenin içinde gördükleri bir çember ve taş da (15. Bölüm), köpekleri Yumak için yapacakları kulübenin tahtaları da (16. Bölüm) onlar için oyun malzemesine dönüşebilmektedir. Onlar için hayat oyundan ibarettir ya da oyun hayatın ta kendisidir. Yukarıda belirtilen bölümlerde konu edinilen oyunların büyük kısmı geleneksel Türk oyunlarına örnektir. Bir, iki, üç tıp oyunu, saklambaç, topaç, cirit, uzun atlama, kuklacılık, çember çevirme, dokuz kiremit, halk oyunu, halat çekme, isim-şehir-hayvan, mendil, tüftüf-külâh, üçtaş oyunları bunlardandır.

Milenyum çağının yaşandığı günümüzde, kentleşme oranının had safhaya çıkmasıyla birlikte mahalle kültürü denilen olgudan da hızla uzaklaşmaktadır. Kentsel dönüşüm projelerinin bir neticesi olarak, çok katlı binaların kat sayıları daha da artmakta, insanlar yan komşularını bile tanımaz hale gelmektedirler. Dolayısıyla ortada ne eski mahalleler, ne eski evler ne de eski sokaklar kalmaktadır. Böyle bir ortamda çocukluklarını yaşayan yeni nesil de çevreyi, kültürü, oyunu... önceki nesillerden farklı anlamlandırmakta, çocukluklarını diğer kuşaklardan farklı yaşamaktadırlar. Sokakta vakit geçirmeyen, sokak kültürünü bilmeyen bu çocuklar, evlerinde odalarına çekilip bir başlarına çocukluk geçirmekte; bilgisayar, tablet, cep telefonu ile çevrili bir dünyaya mahkûm olmaktadır. 2000 yılından sonra doğan bu çocuklara Z kuşağı denilmektedir. Z kuşağındakiler, genelde çekirdek ailelerde yetişen, anne babası çalışan çocuklardır. Çoğunlukla bebeklik çağlarını kreşlerde geçiren bu çocuklar, sonrasında da ailelerini akşamdan akşama görmekte, geleneksel kültür kodlarını ailelerinden yeterince alamamaktadırlar. Geleneksel kültür aktarımının sekteye uğraması, kültürün korunamaması sonucunu doğurmaktadır. Komşu teyze, bakkal amca, mahallenin huysuz ihtiyarı gibi kavramlar X ve Y kuşakları için anlamlıyken, Z kuşağı bunlardan habersizdir. Sokak X ve Y kuşakları için bir sosyalleşme alanıdır, Z kuşağı için ise durum böyle değildir. Geleneksel çocuk oyunları algısı da Z kuşağı için önceki nesillere ifade ettiği anlamdan çok uzaktır. Onlar mahalle arkadaşlığını bilmemekte, grup bilinci ve işbirliğini öğreten; sevgi, saygı, yardımseverlik, fedakârlık gibi değerleri aşıl原因an sokak oyunlarını oynamamaktadırlar. Bu oyunları hayatın bir provası olarak nitelendirecek olursak, Z kuşağını hayatı provasız yaşayacak bir nesil olarak öngörmek mümkündür. Geleneksel kültürü ve manevi değerleri edinmede bir araç durumunda olan bu oyunların eksikliği, çocukların duyu dünyasında büyük boşluklara sebep olmaktadır. Mutsuz ve stresli bir çocukluk geçiren bireylerden oluşacak bir toplumun da sağlıklı bir sosyal yapının uzağında olacağı aşikârdır. Durum bu iken,

TRT Çocuk ekranlarda yayınlanmak üzere tasarlanan Rafadan Tayfa animasyon çizgi filmi, Z kuşağına mahalle yaşantısını, sokak kültürünü ve sokakta oynanan geleneksel oyunları anlatan bir kültür aktarıcısı olma rolünü üstlenmesi açısından değerlidir.

Bu makalede, Rafadan Tayfa çizgi filminin yayınlanan 78 bölümü bütünüyle izlenerek, içerisinde yer alan çocuk oyunlarının tümü tespit edilmiştir. Bu oyunlardan hangilerinin geleneksel Türk çocuk oyunları kapsamında değerlendirilebileceği belirlenmiştir. Bir, iki, üç tıp oyunu, saklambaç, topaç, cirit, uzun atlama, kuklacılık, çember çevirme, dokuz kiremit, halk oyunu, halat çekme, isim-şehir-hayvan, mendil, tüftüf-külâh, üçtaş oyunlarının, çizgi filmin yukarıda belirtilen bölümlerinde Rafadan Tayfa karakterleri tarafından oynandığı gözlemlenmiştir. Z Kuşağı tarafından ilgiyle takip edildiği reyting ölçümleriyle sabitlenen çizgi film, bu çocukların doğal bir süreçte sokakta oynayarak öğrenemedikleri oyunları ekran aracılığıyla onlara ulaştırmıştır. Çizgi filmin her bir bölümü TRT Çocuk ekranlarında defalarca yayınlanmıştır ve yayınlanmaya devam etmektedir. Bunun haricinde internet ortamında çeşitli video paylaşım sitelerine de yüklenmiş durumda bulunan çizgi filmin bölümleri, binlerce tıklanmaya sahiptir. Bu şekilde tableten cep telefonuna her türlü dijital ortam, çocukların çizgi filme kolaylıkla ulaşmalarını sağlamaktadır.

Geleneksel oyun kültürü aktarımı doğal bağlamı olan sokakta gerçekleşmemektedir. Rafadan Tayfa çizgi filmiyle çocuklara sokak oyunları gösterilmiş, tanıtılmıştır, ancak çocukların sokağa inip bu oyunları oynamaları sağlanmamıştır. Sanal bir ortamda bu aktarım gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla bu oyunlar sanal bir biçimde çocukların dünyasına tekrar girse de, kendi bağlamında oynadıkları zamanki işlevlerinden uzak olmuşlardır. Bir oyun kurgusu içerisinde, yaşayarak, çatışarak, çözümler üreterek, kurallar koyarak oynanan sokak oyunları, çocukların ruhsal ve fiziksel gelişimine katkı sağlar bir işlevdeyken, ekran aracılığıyla aktarılan oyunlar, en fazla çocukların geleneksel oyun kültürünü bilmeleri ve hoşça vakit geçirmeleri sonucunu doğurmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Oyunları, Rafadan Tayfa, Çizgi Film, Medya, Z Kuşağı, Uygulamalı Halkbilim

ANADOLU'DA LAKAP VERME GELENEĞİ KASTAMONU ABANA ÖRNEĞİ

Zeynep ARAS*

ÖZET

Lakaplar, kişilerin adlarının önünde söylenen hatta kimi zaman kişi adlarının unutulmasına yol açacak kadar öne çıkan ve kişilere sonradan atfedilen yakıştırma adlardır. Lakaplar ya da yakıştırma adlar grup kültürü ürünleridir.

Lakap verme sürecinde çoğunlukla belli toplumsal sınırlara ve kurallara bağlı kalma zorunluluğu görülmemektedir. Bu durum lakapları araştırma sürecinde daha doğal verilere ulaşmayı kolaylaştırmaktadır. Bu noktada lakaplar daha fazla incelemeye değer bir konuma gelmektedir. Lakaplar toplumsal bir kabul sonucu ortaya çıkan ve aktarılan verimlerdir. Bu çalışmada Kastamonu'nun Abana ilçesinin merkezi ve civar köyleri ele alınarak bu bölgeden çeşitli lakaplar derlenmiştir.

Abana'da lakap verme geleneği geçmişten gelerek günümüzde de aktif olarak devam etmektedir. Yetişkinlere yakıştırılan lakapların yanında çocukların ve hatta sokak hayvanlarının ilk söylenen adlarının yanında lakaplara sahip oldukları bölgede gözlemlenmiştir. Bu çalışmada lakaplar, kişilerde öne çıkardıkları özelliklere ve veriliş nedenlerine bağlı olarak belli başlıklar altında tasnif edilmiştir.

Çalışmanın amacı bölgeden derlenen lakaplar incelenerek lakap verme uygulamasının sosyal yaşamda öneminin ve konumlanışının belirlenmesi ve zengin bir lakap verme geleneğine sahip olan bölgenin verimlerinin tasnif edilerek kayıt altına alınmasıdır. Çalışmada lakap verme süreçleri, lakapların halk arasında ihtiyaç veya eğlence unsuru olma durumu, gelenek halini alma ve halkın geleneği sürdürme şekilleri belirlenmiş ve açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Lakap, Takma Ad, Kastamonu, Abana, Gelenek, Folklor

* İstanbul Üniversitesi, zeynepparas@gmail.com

YAŞAYAN MÜZELER VE EĞİTİM

Dr. Öğr. Üyesi Özlem DEMREN*

ÖZET

Müzeler, geçmişini anlamamız, bugünü değerlendirmemiz ve geleceği tasarlamamız açısından önemi büyük olan eğitsel kuruluşlardır. Müzelerin eğitsel yönü, onların statik değil, dinamik yapısını vurgular. Çağdaş bir müze eğitir, öğretir, aydınlatır, bakış açısını zenginleştirir, hoşgörüyü geliştirir; toplumların belleğini canlı tutar. Önemli olan dünü bir kutuya koyup saklamak değil; insanları ve toplumları eğitecek şekilde doğru olarak sergilemektir. İlk yaşayan müze 1891’de Skansen Hill adıyla İsveç’in Stockholm şehrinde kurulmuştur ve bunun ardından yaşayan müze fikri Avrupa başta olmak üzere, dünyanın farklı coğrafyalarında hızla yayılmıştır.

Bu bildiri kapsamında, özellikle bireysel olarak ziyaret edilmiş olan Macaristan-Skansen ve Estonya-Skansen örnekleri de dahil olmak üzere, farklı ülkelerde (İsveç, Almanya, Hollanda, İngiltere, vb.) bulunan yaşayan müzelerin sunduğu eğitsel olanakların neler olduğu ortaya konulacaktır.

Halkbilimi kapsamında geliştirilen “yaşayan müzeler” kültürel değerlerin “yaşatılarak korunması” amacına yönelik olarak eğitsel açıdan geliştirilebilir ve sürdürülebilir olanaklar sunmaktadır.

Sonuç olarak, kültürel değerlerimizin gelecek kuşaklara aktarımında yaşayan müzelerin eğitime getirdiği farklı bakış açıları, Türkiye’nin de taraf olduğu UNESCO’nun “Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi” kapsamında değerlendirilerek, yaşayan müzelerin eğitim açısından geliştirilebilirliği ve sürdürülebilirliği üzerine yeni fikirler irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Yaşayan Müze, Eğitim, UNESCO

* Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, demrenozlem@gmail.com

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE HALKBİLİMİN ÖNEMİ: TÜRK KÜLTÜRÜ TANIMLAYICILARI MODEL ÖNERİSİ

Öğr. Gör. Dr. Aslı FİŞEKÇİOĞLU*

ÖZET

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanı son yıllarda gerek Türkiye'de gerek Türkiye dışında önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Türkçenin ve Türk kültürünün yayılmasında, diğer milletler tarafından tanınmasında, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin katkıları fark edilmektedir. Bu alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarının hazırlanması, Türkçe dil bilgisi çalışmaları ve yabancı dil öğretimi yöntemleri alanında yapılan araştırmalar dikkat çekmektedir. Fakat yabancılara Türkçe öğretimine yönelik hazırlanmış kitaplar incelendiğinde, Türk kültürü aktarımının her kitapta, her dil seviyesinde, her yazar grubu tarafından, farklı bakış açılarından hareketle yapıldığı gözlenmektedir. Türk kültürünün yabancı milletler tarafından tanınması hatta markalaşması sürecinde belirli bir yöntem dâhilinde yapılması gereken Türk kültürü aktarımının belirli ölçütleri taşınması ve Türk kültürü tanımlayıcılarının da oluşturulması gerekmektedir. Türk kültürü tanımlayıcılarının oluşturulması için bir model öneren bu çalışma, Ocak 2019 tarihinde Çanakkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Bilim Dalında savunulmuş olan "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi Ölçütlerine Göre Türk Kültürü Tanımlayıcılarının Oluşturulması: B1 Dil Düzeyi Model Önerisi" isimli doktora tezinden yola çıkılarak hazırlanmıştır.

Türk kültürü tanımlayıcılarının oluşturulması aşamasında Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçeve metninin yabancı dil öğretimine getirmiş olduğu ölçütlerden hareketle, Avrupa toplumlarının kültür aktarımı yöntemlerini uygulamalı olarak ele alan CARAP projesi (2016) ve Avrupa Konseyi B1 Eşik Düzey Projesi(2013) doküman analizi yapılarak incelenmiştir. Aynı zamanda 2018 yılında yayınlanan Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi Genişletilmiş Baskısında bulunan yeni kültür aktarımı ölçütleri de göz önüne alınmıştır. Kültürel betimleyicilerin oluşturulması süreci çeşitli aşamalardan oluştuğu için tümevarımsal bir süreçtir. Bu sebeple bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Durum analizi modelinin seçildiği araştırmada öncelikle yabancılara Türkçe öğretiminde yapılacak olan kültür aktarımında öğrencilerin B1 dil düzeyinde kültürel gereksinimlerinin uluslararası ölçütler dikkate alınarak saptanması önemsenmiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yaygın olarak Türkiye'de ve yurt dışında kullanılan İstanbul Türkçe Öğretim Seti B1 (2013) içinde yapılmış olan kültürel aktarım doküman analizi yapılarak incelenmiştir. Elde edilen veriler tartışılmış ve çeşitli sorulara cevap aranmıştır: Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yapılacak olan Türk kültürü içeriği ne olmalıdır? Türk kültürü içeriğinin belirli bir yöntem

* Marmara Üniversitesi, aslifisekcioglu34@gmail.com

dâhilinde ölçünlü olarak yabancı dil olarak Türkçe öğreten kitaplarında yer alabilmesi için neler yapılabilir? B1 dil düzeyinde Türkçe öğrenenlerin hangi sınırlarda Türk toplumsal bilgisi ve Türk toplumu uygulayıcı becerilere sahip olması gerekmektedir? Bu bilginin ve becerinin içeriği nedir? Araştırma problemini oluşturan birçok soru olduğundan, veri toplama süreci çalışmanın sonunda değil, Türk kültürü betimleyicilerin oluşturulma sürecinde çeşitli aşamalarda yapılmıştır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde uluslararası ölçütlerde kültür aktarımı yapabilmek için yöntem kitaplarının yazım süreci öncesinde, Türk kültürü içeriğinin araştırılması ve gerek tarihsel süreçte, gerek çağdaş toplumsal hayata ait kültürel birimlerin aktarılmasında halkbilim araştırmalarından yola çıkılmasının önemi ortaya çıkmıştır. Faydalı ve gerçek kültürel içeriğin ancak halkbilim çalışmalarından elde edilen bilgilerle olabileceği düşüncesinden hareketle, B1 dil düzeyinde Türkçe öğrenen yabancılar için oluşturulan Türk kültürü tanımlayıcıları model önerisinde Türk toplumsal bilgisi içeriği halkbilim araştırmalarının taranmasıyla ortaya çıkarılmıştır. Oluşturulan Türk toplumsal bilgisi içeriği daha sonra Türk kültürü uygulayıcı becerilerine dönüştürülmüş ve 25 Türk kültürü tanımlayıcısı oluşturulmuştur.

Yapılan araştırmada gerek Türkçenin ana dili olarak öğretimi, gerek yabancı dil olarak öğretimi sürecinde her ne kadar iyi niyetli yaklaşımlar olsa da, Türk kültürünün aktarılmasında önemli sorunlar bulunduğu ortaya çıkmıştır. Halkbilim alanının araştırma sonuçlarına başvurulmadan yapılan kültür aktarımının eksik ve çoğu zaman sorunlu olduğu gözlemlenmiştir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde dilsel içerik kadar özel bir öneme sahip olan derin Türk kültürü içeriğinin belirli bir yöntem dâhilinde ve ölçünlü olarak aktarılması, zengin Türk toplumsal bilgisinin Türkiye sınırlarının dışına çıkmasını sağlayacaktır. Bu sebeple günümüzde kültürel diplomasi olarak adlandırılan ve ülkelerin tüm prestijlerini, diğer ülkeleri kültürleriyle cezbetmesi anlamına gelen kavram dâhilinde de halkbilimin araştırmaları özel bir öneme sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Halkbilim, Türk Kültürü İçeriği, Türk Kültürü Tanımlayıcıları, Türk Toplumsal Bilgisi, Türk Kültürü Uygulayıcı Beceriler.

KENT ÇEKİCİLİĞİ VE KÜLTÜR EKONOMİSİ: DOĞU EKSPRESİ ÖRNEĞİ

Gülay YAVUZ*

ÖZET

İnsanoğlunun tarih boyunca seyahat etme ve yeni yerler keşfetme güdüsüyle hareket halinde olduğu, günümüze kadar ulaşan seyahatnameler ve yapılan seyahatlerde tutulan günlük ve anı yazıları dolayısıyla bilinmektedir. Seyahatlerin türleri ve amaçları değişiklik gösterse de insanların merak duygusu tükenmemiş, aksine; kapitalist dünya sistemi içinde tatil yapmak hem daha çok teşvik edilen hem de ihtiyaç duyulan bir olgu haline gelmiştir. Klasikleşen deniz-kum-güneş turizminin yöre halkına ve yerel ekonomiye yeterli katkı sağlamadığı ve denize kıyısı olmayan şehir ve bölgelerin bu tür turistlerin çekim alanına giremedikleri anlaşılmaktadır. Ancak, yeni kent çekicilikleri bu açığı kapatmada kullanılabilir.

Bu çalışmada, özellikle son birkaç yıldır oldukça popüler hale gelen, Doğu Ekspresi adı verilen tren ile Kars'a yapılan yolculuk üzerine sosyal medyadan derlenen veriler aracılığıyla Kars şehrinin çekiciliği ve bu çekiciliğin Kars'ın ekonomisine yapacağı katkı tartışılacaktır.

Sosyal medya aracılığıyla yapılan paylaşımlar sonucunda Doğu Ekspresi treni ile yapılan yolculuk, Kars'a varış amacıyla değil Kars'a gidiş amacıyla yapılan bir yolculuk haline gelmiştir. Kars'ın sosyal medya aracılığıyla kazandığı bu yeni çekicilik, insanların Kars'ı tanımalarına, deneyimlemelerine ve kültürel miras alanlarını öğrenmelerine yardımcı olmuştur. Bazı turistlerin sadece yolculuğu deneyimlediği ve vardıktan hemen sonra geri döndükleri bilirse de bazılarının ise bu deneyimi "Erzurum durağında Cağ Kebabı" satın almak, "Kars Kalesi, Kayak Merkezi" gibi Kars'ın farklı çekiciliklerini de ziyaret ettikleri geziler yaparak daha genişlettikleri anlaşılmaktadır.

Yıllardır var olmasına rağmen yaygın olmayan veya bilinmeyen bu kent çekiciliği, insanların Kars'a atfettikleri yeni bir imge halini almıştır. Yurtdışından da ilgi çektiği gözlenen bu yolculuğun, Kars'ın ve çevre illerin sürdürülebilir ekonomilerine katkıda bulunacağı açıktır.

Anahtar Kelimeler: Doğu Ekspresi, Kars, Kültür Ekonomisi, Kent Çekiciliği

* Hacettepe Üniversitesi, yavuzgulay@yahoo.com

BİR KIRIM TATAR GELENEĞİ: TELLİ ŞIRAK VE HOROZ TELLEME

İlknur YERLİ*

ÖZET

Kırım Tatarları tarih boyunca çok farklı halkların ve kültürlerin karşılaştığı coğrafyada yaşamış bir millettir. Uygulanan baskılar ve ortaya çıkan yoksulluk ile yüz yıllardır yaşadıkları toprakları kaybeden ve terk etmek zorunda kalan Kırım Tatarları kitleler halinde Osmanlı İmparatorluğuna göç etmişlerdir. Böyle zorlu süreçler yaşayan Tatarların, farklı halklarla bir arada yaşamanın sonucu olarak özellikle gençler arasında zayıflamaya başlayan Kırım Tatar kültürünü canlı tutmaya ve yaşatmaya çalışmak gerekmektedir. Eskişehir'de de yoğun bir Tatar halkı bulunmaktadır, geleneklerini göreneklerini yaşatmaya çalışan bu halkın düğünlerde yaptıkları telli şırak ve horoz telleme adetleri de yavaş yavaş unutulmaya başlamıştır.

Bir toplumun gelenek, görenek ve adetlerini yaşatabilmesi ve nesilden nesle aktarabilmesi açısından için büyük öneme sahip düğün, ölüm, bayram vb. geçiş ritüelleri günümüzde giderek unutulmaya başlamıştır. Bu uygulamaların tanıtımı geleneğin devamlılığı açısından büyük önem arz etmektedir.

Eskişehir'de Kırım Tatarlarının düğünlerinde yapılan uygulamalara bakılarak horoz telleme ve telli şırak adetleri incelenmiştir

Bu çalışmada somut olmayan kültürel miras bağlamında unutulmaya yüz tutmuş Tatar düğün gelenekleri tanıtılarak onların devamlılığını sağlamak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Somut Olmayan Kültürel Miras, Gelenek, Görenek, Düğün, Kırım Tatarları, Eskişehir

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, ilknur.yerli@gmail.com

TÜRK KÜLTÜRÜNÜN DEVAMLILIĞINDA KADININ TARİHİ MİSYONU

Muhteber KAYA*

ÖZET

Kültür bir milletin kendine has aynı birikim ve gelenek göreneği nesilden nesle aktardıkları bir takım öğrenilmiş davranışlar bütünüdür. Tarihi süreç içerisinde yaşanarak şekillenir. Tarihi devirlerde mevcut olan Türk Kültürü Anadolu, Doğu Akdeniz, Orta Asya, Mezopotamya ve İslam medeniyetleri başta olmak üzere bütün kültür ve medeniyetlerle karşılıklı etkileşim içerisinde olmuştur. Bunlar içinde Anadolu Türklüğün ikinci anavatanı olmakla çok ayrı bir yer bulmuştur

Türk milletinin Malazgirt zaferiyle beraber anavatanları Türkistan'dan Anadolu'ya göç dalgası başlamıştır. Anadolu'ya yapılan Türk göçleri sadece bir coğrafyadan bir coğrafyaya geçişlerini değil, gelenek ve görenekleriyle birlikte, kısaca yaşam tarzlarını ana yurttan yeni yurtlarına taşımış, bu yeni yurt Türklüğün ikinci anavatanı olmuştur. Gerçekleşen kültür akışını sağlayan en önemli faktörlerden biri de kadındır. Türk kadınları tarihi süreç içerisinde gerek yaşadıkları coğrafya da gerek göç edip geldikleri coğrafya da ocaklarını korumuş, koyun ve keçi sürülerini gütmüş, eşiyile beraber ava çıkmış ve düşmanlarıyla yiğitçe savaşmıştır.

Tomris Hatun, Süyün Bike, Hayme ana Hatun, Halime Sultan gibi farklı dönemlere ait mücadeleci kadın örnekleri milli mücadelede karşılık bulmuştur.

Tebliğin amacı bir takım kadının Türkistan'dan Anadolu'ya kısaca Türk Dünyasına Kültürel Devamlılığa katkısını, eğitimci rolünü, mücadeleci ruhunu ve vatan sevgisini Tarih metodolojisine göre bilim dünyasına aktarmaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkistan, Anadolu, Kadın, Kültür, Tarih

* Afyon Kocatepe Üniversitesi, muhteberkaya9@gmail.com

TURAN COĞRAFYASINDA VE KAZAKLARDA KARTAL

Assel LAKHAYEVA*

ÖZET

İlkel insanların inanç sistemlerinde her varlığın canı (ruhu) bulunduğu düşünölmüştür. Tabiat olaylarını açıklamakta zorluk çeken insanoğlu olayları, durumları kendi hayal dünyasında bir sebep-sonuç ilişkisi içerisinde açıklama ihtiyacıyla hikâyeler üretmiş, diğer taraftan sebebini anlayamadığı bu olaylar ve durumlar karşısında kendisini korumak amacıyla bir takım güçlere sığınma gereğini duymuştur. Her millet, varoluşunubir kaynağa dayandırma kaygısından dolayı varlığınıbelli bir totem inancına bağlamıştır .Türk mitolojisinde koruyucu ruh olarak kabul edilen kartal, aynı zamanda göklere hâkimiyeti ve gücü temsil etmektedir, göklerin hâkimi, özgürlüğün simgesidir . Bu makalede Türk mitolojisinde Kartal kültü ve kartalın Türk halklarının inançları ve geleneklerindeki yeri anlatılarak günümüzdeKazakistan medeniyeti, sosyal yaşantısı ve kültürüiçinde varlığını sürdüren kartal imgesi, Kazaklarınen eski avlanma şekillerinden biri olan kartalla avcılık konusu, Kazakçada kartal terimleri ile kartalın çeşitleri, özellikleri ve kartala dair inanışlarincelenecektir.

* Al Farabi Kazak National University, KAZAKİSTAN, lakhayeva@gmail.com

Anadolu Evlilik Geleneklerine Yansıyan Bazı Kalıplaşmış Sözcükler

Etnolog Alparslan SANTUR*

ÖZET

Halk kültüründe anlamlarında kısalık ve yoğunluk, söylenişlerinde bazen söz sanatları bulunan ifadeler kalıplaşmış sözcükler olarak tanımlanmaktadır. Atasözleri, deyimler, bilmece, alkışlar, kargışlar, yeminler, okşamağlıklar ve diğerkonuşmalık türler bu çerçevede değerlendirilmektedir.

Etrafında oldukça zengin ve karmaşık geleneksel pratiklerin görüldüğü Anadolu Evlilik Geleneklerinin hemen her evresinde kalıplaşmış sözcüklerle karşılaşmaktadır. Anadolu'nun çeşitli yörelerinde gerçekleştirilen halk kültürü alan araştırmaları sonucunda derlenen sözcük konusu sözcüklerin aşağıdaki başlıklar altında belirtilmesi ve değerlendirilmesi planlanmıştır:

- Evlilik yaşı geldiği halde evlenemeyen kızlar.
- Evlenecek çiftler arasındaki yaş farkı.
- Evlilik çağındaki kardeşler arasında evlilik sırası.
- Eş seçimi.
- Tarafların denkliliği.
- Soyun önemi.
- Kız görme.
- Kız annesi.
- Kızın güzel olup, olmaması.
- Akraba evliliği tercihi.
- Bir çok talibi olan kızlar.
- Kız ailesinin niyetini öğrenmeye çalışma.
- Kız görmeye oğlanın annesinin de gitmesinin önemi.
- Evlenecek çiftlerin birbirlerini görmelerinin önemi.
- Kızın ilk istemede verilmemesi.
- Kızın verilmemesi.

* alparslansantur@hotmail.com

- Nişan bezesi.
- Nişan süresi.
- Nişanlı çiftlerin görüşmesi.
- Gelinin oğlan evine gelmesi.
- Damadın gelinin yanına gönderilmesi.
- Gelinin damada verilmesi.
- Gelin duvağı.
- Baş bağlama.
- Gelin oynatma.

Evlenme gelenekleri içinde yer alan sözler, aynı zamanda Anadolu insanının bu önemli geçiş dönemine nasıl baktığına ilişkin ipuçları vermesi bakımından da önem taşımaktadır.

HAYATIN GEÇİŞ DÖNEMLERİNDEN DOĞUMDA GELENEKSEL BİR UYGULAMA: BEBEK KINASI/MEVLİDİ

Öğr. Gör. Dr. Fatma ATEŞ*

ÖZET

İnsan hayatının geçiş dönemlerinden ilki olarak kabul edilen doğum, soyun devamı, yaşamın devamlılığı ve evliliğin de pekiştirici bir yönü olması ile önem arz eden bir süreçtir. Bu dönem, aileleri birbirine kenetleyen ve mutluluk veren bir dönem olarak kabul edilir. Bu süreçte yapılan geleneksel uygulamalar, törenler, adaklar, armağanlar, içinde bulunulan toplumun beklenti ve kültürüne bağlı bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Bu törenler bazen geleneksel uygulamaları aynen koruma ve tekrar şeklinde devam ederken bazen de yeni yüzyılın ve küreselleşen dünyanın etkileşimi neticesinde güncellenen uygulamalardan oluşmaktadır.

Gözlem, katılma ve yarı yapılandırılmış anketlerin uygulanacağı bu çalışma, kaynak şahısların beyanı neticesinde şekillenmiştir. Çalışmada, bebeğin kimi şehirlerde kırkının çıkması ile kimi illerde de altıncı ayını doldurması ile beraber yapılan kına ya da mevlid uygulamasının içeriği, amacı, yer ve zamanı, gelen ziyaretçi profili ve uygulanan belli başlı ritüel uygulamalar yer alacaktır. Ayrıca bu uygulamanın toplumsal işlevleri ve fonksiyonları üzerinde de birtakım tespitler yapılacaktır. Bu organizasyonun sadece bireysel yönü değil toplum hayatını etkilemesi yönünün önemine de değinilecektir.

Anadolu’da doğumdan önce ya da doğumdan sonra anneye ve bebeğe dair hazırlıkların ya da ritüellerin uygulanması yaygın bir takım uygulamalardan oluşmaktadır. Bu ritüellerden bir tanesi de özellikle Ege bölgesinde rastladığımız kız bebek için “altı aylık bebek kınası” erkek bebekler için “erkek bebek mevlidi” uygulamasıdır.

Genel olarak kadınlar arasında düzenlenen bu törenler aileye yeni katılmış bebeği hayırlama, çevrenin görmesi için çevreye duyurma ya da bebeği tanıtarak bebeğe dua alma amacı gütmektedir. Toplum tarafından maddi ve manevi bakımından desteklenen aile kurumu, bu tarz uygulamalarla işlevini devam ettirmesi açısından önem arz etmektedir. Ege bölgesinden pilot iller üzerinde yaptığımız bu çalışma, kent hayatının değişimine rağmen geleneksel uygulamaların devam ettiğini tespit etme ve kayıt altına alma çalışmasını baz almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Doğum, Kına, Geçiş Dönemi, Ritüel, Bebek

* Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, fdegirmenci01@hotmail.com

ÖLÜ/ÖLÜM ETRAFINDA GELİŞEN KÜLT İNANÇLAR VE GRUBUN YENİDEN BÜTÜNLEŞMESİ (SİNOP LALA KÖYÜ ÖRNEĞİ)

Dr. Filiz GÜVEN*

ÖZET

Dünyanın her yerinde ve bütün dinlerde yaşamın son temel olayı olan ölüm, sosyolojik bir olgu olarak toplumsal yaşamın merkezinde durmaktadır. Bu anlamda, ayrılık törenleri zaman ve zemin fark etmeksizin hemen hemen her toplumda hayatın önemli aşamalarındandır ve kökenini gelenekten alan birtakım ritüellerle desteklenmektedir. Toplumların ölüm karşısında farklı tutumları var olabileceği gibi bütün toplumların ortak duygusu “yoksunluk” tur. Bir eşe, dosta, yakın akrabaya karşı duyulan yoksunluk hissi etrafında, çeşitli törensel uygulamalar ve temeli kadim zamanlara dayanan kült sayılabilecek inançlar gelişmiştir. Bu uygulamalar, farklı dinselbüyüsel ritüellerle bireye duygu birlikteliği yaşatarak grubun/toplumun birleştirici yönünü oluşturmaktadır.

Bu çalışma, ölü/ölüm etrafında gelişen uygulamaların temelde toplumun/grubun birleştirici yönü olduğu savından hareketle Sinop ili Lala köyü, Gürcü halkı özelinde ölüm algısı etrafında varlığını koruyan kült inançları tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda Lala Köyü özelinde görüşme tekniği ve katılımsız gözlem yoluyla elde edilen bulgular, arkaik dönem insanının kutsal, kültürel değerlerinin günümüze yansımalarını, kültürel simgesel farklılıkları ve devam eden toplumsal uygulamaların birleştirici yönünü açıklamaya yönelik olacaktır.

İnsan davranışının çoğu kökene ilişkin bilgiler içermekle birlikte bu bilgiler her zaman tarih kitaplarında bulunmayabilir. Özellikle insanoğlunun kayıp tarihi söz konusu olduğunda bakılması gereken yer, toplumların davranışlarını, toplumsal uygulamalar esnasında gözlemlemek ve anlamlandırmayı seçmek olmalıdır. O zaman şu açık olacaktır: toplumsal uygulamalar, kökene ilişkin somut bilgileri içerisinde barındıran, toplumsal düzeni geleneksel köklerle tanzim eden, birleştiren mihenk taşlarıdır. Bu nedenle ölümü anlamak için, nefes alabilmekle alamamak arasındaki çizginin ötesine geçip kimi zaman ötekine anlamsız gelen uygulamaları, simgeleri ve eylemleri anlamak zorunluluk arz edebilir. Dinin bütün köklerinde, yaşamın son temel olayı “ölüm” büyük önem taşır (Malinowski 2014: 45). Ölüm, somut olarak insan yaşamının sona ermesidir, ancak toplumların inanış ve törelerinde, doğum ve düğün gibi bir “geçiş” değeri taşır; ölümden sonra da ölünün, yaşayanlarla ilişkileri, alışverişleri devam etmektedir (Boratav 2015: 221). Eliade’ye göre ölüm ile ilgili yapılan ritüeller sadece canın veya ruhun bedenden ayrılması değil, hem ontolojik hem de toplumsal bir rejim değişikliğini barındırması nedeniyle de oldukça karmaşıktır (Eliade 2017: 163). İnsanoğlu, yaşamını ölümün gölgesinde sürdürürken ondan korkmak yerine yüzünü daha çok

* Sinop Üniversitesi, filiz_guven@hotmail.com

yaşamın vaatlerine çevirir (Malinowski 2014: 45). Ancak kimi zaman ölüm endişesi diğer tüm endişelerin önüne geçmiş, özellikle ölüm yaklaştığında veya ölüm döneminde dinsel ve karmaşık bir dışavurumculuk başlamıştır. Ölüm sosyolojik bir olgudur. İnsana/ insanın yaşamına ait, toplumsal ilişkilerce şekillenen ve sosyal yaşamla iç içe olandır. Ölüm, bireyci-biyolojik tanımlamanın ya da tartışmanın ötesinde sosyal görünüm taşıyan ve sosyal algılanmayla şekillenen bir olgudur. Bu nedenle ölüme ve ölmeye ilişkin sosyal ve kültürel faktörleri göz ardı etmek mümkün değildir (Burcu - Akalın 2008: 30). Ölüm karşısında duyulan korku ve yoksunluk hissi beraberinde toplumlara bir araya getirmiştir. İnsan, ölüm karşısında dolaysız bir bütünleşmeyi seçmiş, cenaze törenleri veya hasta ziyaretleri dünyanın neresinde olursa olsun soya ilişkin, herkesin katıldığı bir olay haline gelmiştir (Malinowski 2014: 45). Bu şekliyle geleneklerde açıkça gözlenecek tepki ölümden duyulan acıyı birlikte ve kutsal bir eylemle aşma tepkisi olmuştur. Yoksunluk ve grup bütünlüğünün bir arada yaşandığı bu dönemlerde genellikle grup arasında bir iş bölümü yapılır; kimi akrabalar ölmekte olanın yanında bekler, kimileri yaklaşan sonun ve sonrasının hazırlıklarına başlar, başkaları da belki kutsal bir mekânda dini bir olay yaparlar (Malinowski 2014: 45). Bütün toplumlarda olduğu gibi Türk toplumlarında da öldükten sonra bu dünyadakine benzer bir hayat yaşayacaklarına inanıyorlardı. Proto-Türk, Hun, Göktürk, Uygur ve diğer Türk topluluklarıyla ilgili yapılan arkeolojik kazılar bu düşünceyi destekler niteliktedir. Anlaşıldığı kadarıyla ölüm kader olarak görülmekte ve kurulu olan düzenin gereği olarak algılanmaktadır (Çoruhlu 2002: 121). Ölmek, var oluşun sona ermesidir. Sadece bireyi değil, toplumu ilgilendirmesi nedeniyle sosyal bir olgu olup yapı içerisinde incelenmelidir. Sosyal hayatın her bir unsuru, içinde bulunduğu sistemle ilişkili olarak anamlanır eğer kişi bu sistemin bilgisinden yoksunsa, göstergeler sessiz kalmaya mahkûmdur (Alıntılayan: Levi Strauss 2013: 15). Ancak bu yapının anlaşılması sonucu, yapı içerisinde kendilerine yer bulan ritüelleri analiz edebiliriz. Dolayısıyla, kültür bütünüyle anlamlı bir iletişim kodudur ve sosyal süreçler tümüyle (Alıntılayan: Levi-Strauss 2013: 15) bu kodun çözülmesi ve anlaşılmasıyla mümkündür. Bu bağlamda, ölüm etrafında yapılacak her türlü söylemin de sosyal yapı göz önünde bulundurularak yapılması gereklidir. Öte yandan varoluştan beri insanoğlunun en temel endişesi ölümdür. Öyle ki tüm diğer endişeleri ölüm endişesinin bir oluşumu veya seyreltilmiş hali olarak değerlendirmek mümkün. İnsan günü geldiğinde öleceğini bilen, bu dünyada geçici bir varlık olduğunun bilincinde olan tek canlıdır. Bunun farkında olması ve her an yüzleşme ihtimalinin olması onda sonsuz bir endişe ve güdülenme yaratır. Bireysel olarak insan yaşamı, genel olarak ise bütün insanlık tarihi ölüm endişesine karşı yaşamda kalmaya çalışarak kimi zaman ebedi olacağını düşündüren davranışlar sergilerler. Ölüm endişesiyle güdülenen insanoğlu, tarih boyunca, ölümlü yenmenin, ölümsüzlüğe ulaşmanın, olmadı geciktirmenin yollarını aramıştır (Kızıltan, Saydam 2014: 1).

Ölüm için arzu edilen yaşlanmanın bir sonucu olmasıdır. Öyle ki ölen kişinin yaşı, cinsiyeti, ölüm algısını belli ölçüde etkilemektedir. Ölen genç bir kişiye acı, yas daha fazla olacaktır, ölen kişi yaşlı ve

hastaysa yani ölüm bekleniyorsa acı daha az olacaktır. Ölümün doğal olup olmaması duyulan acı seviyesini de belirleyen bir durum olarak düşünülebilir.

Ölüm ister doğal isterse doğal olmayan kabullerle gerçekleşmiş olsun ortada bulunan temel durum “yoksunluk” tur (Burcu, Akalın 2008: 32). İnsanoğlu etkileşimde bulunduğu bir diğer insandan ayrılmak zorunda kaldığı anda yoksunluk duygusu yaşamaktadır. Sosyolojide yoksunluk keder, yas, ağıt gibi duygular; cenaze ve başsağlığı gibi törenlerle birlikte değerlendirilmektedir (Burcu, Akalın 2008: 32). Uzun süredir saptandığı gibi ayrılık törenleri (rites de séparation), keder, yas, ağıt gibi durumlar etrafında şekillenir. Bu manada ölü/ölüm etrafında hatırı sayılır dinsel uygulamalar, mensubu olunan dini geleneğe göre farklılıklar arz edebilir. Değişik kültürler ve değişik toplumlar söz konusu olduğunda bu törenlerde değişiklik gözlenebilir. Ancak daha önce de değinildiği üzere bu ritüeller etrafında birleşmek, acıyı paylaşmak, toplumsal ruhu yeniden canlandırıcı bir rol üstlenir. Ölüm endişesi insanoğlunun her döneminde kendini göstermektedir. Bu nedenle ölüm olgusunu ölüm öncesi, sırası ve sonrası diye ayırmakta fayda var. Ölümden önce halk arasında ölümlü düşündüren bazı durumlar olduğunu söylemek yanlış olmaz. Ölümden sonra ise dinsel ve geleneksel kuralların varlığın inkâr edilemez bunun için ölümün iki aşamada incelenmesi daha doğru olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ölü/Ölüm, Geçiş Dönemleri, Ritüel, Ayrılık Törenleri, Kült İnançlar, Sinop Lala Köyü

TÜRK MİTOLOJİSİNDE KADER

Öğr. Gör. Tülin GÜMÜŞ*

ÖZET

"Kader" kavramı yapısı itibariyle mutlaka gerçekleşeceğine inanılan bir kavramdır. Türk ve Dünya mitolojik yapı içerisinde "kader "in yönünü değiştirmek maksadıyla birçok uygulama yapılmıştır. Bu uygulamaların başında ise "Geçiş Dönemleri" içerisinde değerlendirdiğimiz "Doğum" önemli bir yer tutmaktadır. Zira doğum öncesi-sırası-sonrası ve ilk çocukluk döneminde yapılan uygulamalar kişinin hayatı üzerinde olumlu ya da olumsuz etki bırakacağına inanılır. Yapılan bu uygulamaların hepsinde Türk kültüründe kutsal sayılan ateş, toprak ve su kültleri önemli yer tutmaktadır. Anlatı metinlerinde kahramanın doğum öncesi-sırası-sonrası ve ilk çocukluk dönemi anlatılarak onun aslında kaderinde yazılı olan görevleri yerine getirmek için geldiği anlaşılır.

Çocuk hem ailenin hem de milletin devamı için önemli bir unsurdur. Çocuğun sağlıklı dünyaya gelmesi ve yine sağlıklı bir hayat sürmesi önemlidir. Doğum yapısı itibariyle kadınları zorlayan ve yine kadınlara has olan bir ortamda gerçekleşir. Doğumun hem anne hem de bebek için sağlıklı ve rahat geçmesi önemlidir. Doğum esnasında anne ve çocuğun korunmasız olduğu düşünüldüğü için bir takım ritüeller yapılmaktadır. Doğum öncesi-sırası-sonrası ve ilk çocukluk dönemini için Türkiye'nin birbirinden farklı beş coğrafi bölgesinde (Gelibolu, Malatya, Düzce, Mersin, Ardahan) yapılmış olan derleme çalışmalarından örnekler verildi. Örnekler verilirken farklı bölgelerdeki aynı uygulamalar tekrara düşmemek adına verilmedi. Örnekleri verilen bu uygulamaların hem mitolojik altyapısı hem de anlatı metinlerine ne ölçüde yansıdığı verilen örneklerle açıklandı. Tüm bunlardan hareketle anlatı metinlerinden hareketle Türk Mitolojisinde "kader" kavramı nasıl ele alındığı değerlendirilmiştir.

Yapılan bu çalışmada zengin bir çeşitliliğe sahip olan doğum öncesi-sırası-sonrası uygulamalarının hepsinin mitolojik temelli olduğu desteklenmiştir. Anlatı metinlerimize bu zenginliğin yansımamasının nedeni ise doğumun uygulamalarının kadınlara has yapısı olmasıdır. Zira erkekler ne doğum öncesi dönemde ne de doğum ortamında bulunmaz. Onlar sadece doğumun zor olduğunu duyarlar. Bebek o doğum haliyle de gösterilmez. Yıkanır, kundaklanır ve sonra baba ya da evin büyüğü dede başta olmak üzere dış dünyaya gösterilir. Olağanüstü bir kahramanın doğumu da bu şekilde gerçekleşir. Baba, bebeğin onun için hazırlanmış kısmını görür. Kahraman için anlatı metinleri hazırlayan icracılar sadece bu kısmı metinlerine dâhil ederler. Bu Türk mitolojik sisteminin içerisinde kahramanların doğumlarının tasvir edilmemesinin en önemli sebeplerinden biri var olan bu toplumsal yapıdır.

* Hacettepe Üniversitesi, tulingumus@maltepe.edu.tr

Yukarıda anlatılan bu uygulamaların tek bir sebebi vardır: Tanrıyı ve etrafta bulunan kutsal ruhları memnun etmek, rahatsız etmemektir. Türk mitolojisinde bu kutsal ruhlar insanın kaderi üzerinde etkili değildir. İnsanı korumaya yöneliktir ki bu durum bile asıl Tanrı'nın izni olmadan mümkün değildir. Bu farklılığın temelinde Türklerin tek bir Büyük Tanrı olmalıdır düşüncesiyle paraleldir.

Beş farklı yörenin Geçiş Dönemlerini ele aldığımız bu çalışmada doğum öncesi-sırası ve sonrasını karşılaştırdığımızda bölgeler her ne kadar birbirinden farklı yerlerde olsa da ortak ve birbirini tamamlayan birçok özelliğe sahiptir. Bu özelliklerin bireyin kaderi üzerindeki etkisinden şu sonuçları çıkardık: Doğum öncesi-sırası ve sonrası uygulanan ritüellerin Türk mitolojik sistem içinde kutsal sayılan su, toprak ve ateş ile doğrudan bir ilişkisi mevcuttur. Olağanüstü bir şekilde ya da olağanüstü özelliklere sahip olarak doğan kahraman kendi kendisini koruyacak duruma ulaşmadan kimliklerini ortaya çıkarmazlar ve en önemli koruyucuları anneleridir.

Türk mitolojisinde kahramanın doğumunda olağanüstü özelliklere sahip olması onun kaderini hakkında bize ipuçları verir fakat kahraman kaderinde var olan vasıfları elde etmek için kendini ispat etmelidir. Onun büyük bir komutan olacağı, ülkeler fethedeceği bellidir. Bu vasıfları elde etmek için ilk gençliğinden itibaren sınavlara girer, daima mücadele içinde hayatını sürdürür. Kaderine aktif bir şekilde hâkim olur ve onu yönlendirir. Bu şekilde hem varlığını ispat eder hem kaderini gerçekleştirir hem de Tanrı'ya olan borcunu ödemiş olur. Bu bakımdan Türk kültüründeki kader anlayışı yapısı itibariyle farklıdır. Elbette insanlara yardım eden, onların koruyan kutsal ruhlar mevcuttur fakat kadere, kişinin kararlarına müdahale etmezler.

Anahtar Kelimeler: Kader, Mitoloji, Geçiş Dönemleri

AĞALAR KÖYÜ ÖRNEĞİNDE KAYBOLMAYA YÜZ TUTAN EVLENME GELENEKLERİ

Öğr. Gör. Fatih KIRAN*

ÖZET

Toplumun kültürel değerlerini yansıtması açısından evlenme ve evlenme etrafında şekillenen gelenekler, kültürümüzü oluşturan en önemli unsurlarından biridir. Ancak içinde yaşadığımız çağ, hayatımızın her alanında olduğu gibi geleneksel düğünler ve bu düğünlerde gerçekleştirilen pek çok ritüelin yok olmasına, bunların yerine yeni şekillerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

Bu çalışmada Ağalar köyü özelinde, geçiş dönemlerinden biri olan evlenme gelenekleri üzerine alan araştırması yapıldı. Bu çalışmalar sırasında, kaynak kişilerle görüşmenin yanı sıra literatür taraması da gerçekleştirildi.

Çalışmamıza konu olan Ağalar köyü, Mengen'in güneybatısındadır. Köy, eskiden kalabalık bir yer iken, bugün beş -altı ailenin, yazlı-kışlı yaşadığı bir yerleşim yeridir.

Halen köyde yaşayan ya da yaz aylarında köyüne gelen insanlarla yaptığımız görüşmeler esnasında evlenmeye dair eski ve yeni pek çok uygulama tesbit ettik. Örneğin düğün esnasında yapılan uygulamalardan biri "... kız tarafı gelirken yolda çamur varsa çamuru kuruttururlar, taş varsa taşı kaldırttırırlar, dere varsa köprü kurdururlar, odun varsa odunu aldırırlar bu şekilde eğlenirler. Düğün evine 500 600 metre mesafede bekleyen kız tarafına tepsiyle yemek ve içki gider. O davul zurnayla gelir, sonra bir başkası gelir, kendi komşusu gelir, öbür mahallelisi gelir, onlar da davul zurna ekibi ister. Sabaha kadar eğlence olurdu. Ertesi gün de gelin alma olayı. Zaten düğün tenceresi, yemek tenceresi üç gün kaynar erkek evinde o zaman. Cuma cumartesi ve pazar üç gün düğün evinde yemek olur." şeklinde aktarıldı. Bu ve buna benzer uygulamaları bildirimizde geniş bir şekilde değerlendireceğiz.

Bugün neredeyse kaybolmaya yüz tutan evlenme ve çevresinde gelişen gelenekler modern düğünlerin içine monte edilen bir bölüme indirgenmiştir. Bu çalışmayla Ağalar köyünde düğün geleneklerinin neler olduğunu bunların zaman içinde değişime uğramasını ve gerekçelerini ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Mengen, Ağalar Köyü, Evlenme, Düğün

* Kocaeli Üniversitesi, fatihkiran73@gmail.com

SURNAME-İ VEHBİ'DE GEÇİŞ RİTÜELİ: SULTAN AHMET'İN DÜĞÜNÜN ANLATIMI

Döndü ERDEM*

ÖZET

Ritüeller bazı eylemlerin hafızalara şifrelenmiş biçimleridir. Ritüeller insanların ve hayvanların geçiş dönemlerinde, ilişkilerde ve günlük yaşamında yardımcı olur. Ritüeller insanları buldukları durumdan başka bir duruma “ikinci bir gerçekliğe” yöneltir. Bu gerçeklik onların kendilerinde var olan durumdan başka bir duruma kalıcı veya geçici dönüşümü oluşturur. İnsanları kalıcı olarak dönüştüren ritüellere “geçiş ritüelleri” denir. Evlilik, sünnet ve cenaze insandaki bir yaşam rolünden veya durumundan diğerine dönüşümü geçiş ritüelleridir. Evlilik de bekar, aile yanında devam eden hayattan, yeni bir çekirdek aile oluşumu ile evlat olma durumundan eş durumuna geçişin simgesidir. Evliliğin gerçekleşmesine dayalı adetlerde isteme, söz kesme, nişan, kına ve düğün vardır. Düğünün yapılışı ailenin ekonomik gücüne dayalıdır. Osmanlı dönemi Türk edebiyatında başlıca sünnet, evlenme ve tahta çıkma münasebetleriyle yapılan şenlikleri anlatan manzum ve mensur eserlere Sûrnâme adı verilir. Sûr kelimesi Farsça olup, düğün, ziyafet, tören, şenlik anlamlarına gelir. Nâme de, mektup, hikaye tarzında yazılan veya bir bahse dair, kitap, risale vb. anlamlara gelmektedir. Edebi bir tür olarak Sûrnâme: şehzadelerin sünnet düğünleri ile kadın sultanların evlenme törenlerini, şehzade ve sultanların doğumları münasebetiyle yapılan tören ve şenlikleri tasvir etmek amacıyla kaleme alınmış eserlerdir. Bu tarife göre divan edebiyatında sûrnâme türü, konularının özelliğine göre: 1.Hitân denilen sünnet düğünlerini, 2. Velîme denilen evlenme törenlerini, 3. Velâdet olarak isimlendirilen şehzade ve sultanların doğumları münasebetiyle yapılan şenlikleri tasvir eden eserlerin genel adı olmuştur.

Bu çalışmanın konusunu oluşturan XVIII. Asrın tanınmış şairlerinden Seyyid Vehbî tarafından kaleme alınan velime olarak isimlendirilen Sultan Ahmet'in düğün töreninin anlatıldığı eser esas alınacaktır. Sûrnâmeler arasında çok özel bir yere sahip bulunan Vehbî'nin bu eseri; o devirdeki kıyafetler, gösteriler, esnaf alayları, eğlenceler ve hediyeleri anlatması açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Geçiş Ritüeli, Düğün, Sûrnâme-İ Vehbî

* Pamukkale Üniversitesi, erdemsena3@gmail.com

MİZAHIN GÜLME İŞLEVİNİ KÜLTÜREL UNSURLAR MI OLUŞTURUR?

Sebahat CAYNAK*

ÖZET

Evrensel bağlamda mizah, mesajların hedef kitlelere daha etkili bir şekilde gönderilmesi için kullanılan bir araçtır. Mizah; bazen eğlendirip güldüren, bazen düşündüren, bazen de kurallara karşı duran bir iletişim aracıdır. Gülme ise; bazen bir gıdıklama sonrası, bazen bir gerginlikten sonra rahatlama, bazen neşeli olma ifadesi, bazen ise rol yapma olarak karşımıza çıkar. Mizah ve gülme; zamana, topluma, kültüre göre farklılık gösterir.

Çalışmanın örneklem evrenini Türk ve Amerikan Talk Show programları oluşturacaktır. Çalışmada, mizah aktörü ve mizah ürünü Bağlam Merkezli Halkbilim Kuramları'ndan Performans Kuramı'yla Richard Bauman'ın bağlam tasnifine göre analiz edilecektir. Ayrıca; Talk Show programlarında gülmeye neden olan aykırılıklar, mizahın Uyumsuzluk Kuramı üzerinden çözümlenmeye çalışılacaktır. Araştırma verileri, doküman incelemesi ile toplanacak ve içerik analizi ile yorumlanacaktır.

Clifford Geertz'in "Kültürlerin Yorumlanması" adlı kitabından kültürün çeşitli tanımlarına ulaşılmıştır. Nebi Özdemir'in "Kültür Bilimi ve Yönetimi" adlı kitabından Türk kültürüne ait kalıplar incelenmiş ve mizahi ifadelerimizi bu kalıpların oluşturduğu yorumuna ulaşılmıştır. Rabelais'nin "Gargantua" kitabı ve Mikhail Bakhtin'in "Karnavalda Romana" adlı kitapları ile mizahi imgenin zamana göre nasıl değiştiği görülmüştür. Gülin Öğüt Eker, Henri Bergson, John Morreall, Mikhail Bakhtin, Charles Baudelaire yazarlarının mizah ve gülme ile ilgili kitapları incelenmiş ve mizah ve gülmenin insana ait özellikler olduğu, insanın kendi içinde oluşturduğu kültür ortamından bu kavramların etkilendiği bilgileri elde edilmiştir. Talk Show programlarına Youtube kanalından ulaşılmış, Türklerin ve Amerikalıların kendi kültürel kalıplarına, mizah alanlarına uygun programlar yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonunda, mizah ve gülme arasında kültürel kalıpların olduğu ve bu kalıplar vasıtasıyla mizahın toplumdan topluma değişebildiği düşüncesine ulaşılmış ayrıca mizahla toplumlar arasında etkili bir iletişimin gerçekleştiği ve mizahın toplumları birleştirici özelliği olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Türk Ve Amerikan Talk Show Programları, Mizah, Gülme, Kültür, Kültürel Kalıplar

* Hacettepe Üniversitesi, sebahatcaynak@gmail.com

KÜLTÜREL KOD VE MEDYA İLİŞKİSİ

Şeyma SOYYILMAZ*

ÖZET

Kültürel kodlar ait olduğu toplumun geçmişten bugüne dek taşıdığı inançları, gelenek ve görenekleri, hayatı algılama ve yaşama biçimlerini ifade etmektedir. Kültür kodlarının kullanım alanlarına bakıldığında medyanın aktif bir rol üstlendiği görülmektedir. Bu doğrultuda medyanın etkin bir kolu olan reklamlar: Hitap ettiği tüketici toplumun sınırsız ihtiyaçları doğrultusunda medya aracılığı ile kültürel kodları kullanarak tüketici toplum üzerinde, tüketim kültürünü besleyen bir marka imajı yaratmaktadır.

İşlevsel halkbilimi kuramının kullanıldığı bu çalışmada, kültürel kodların medya ile olan ilişkisi konu edilerek, Tüketim kültürünün ve tüketen toplumun yükselmesinde reklamların etkileri tartışılmıştır. Bu çalışmada çeşitli sektörlerden seçilen markaların reklam metinlerine yer verilerek, reklamlara ait görsellerin üzerinde kültür kodlarının varlığı ve işlevi üzerinde durulmuş, millete özgü kodlar ve göstergeler aracılığıyla kültür kodlarının seçimi ve işlenişi hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın amacı: Kültürel kodlarımıza günümüzün dijital penceresi olan reklamlardan bakarak, kültürün medya ile olan ilişkisini ve işlevlerini açıklamak, Bu alanda yapılacak olan bilimsel çalışmalara katkı sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Kod, Medya, Reklam, Gösterge, Tüketim Kültürü

* Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, seymasyilmz@gmail.com

SÖZLÜ ORTAMDAN ELEKTRONİK ORTAMA: WHATSAPP CUMA MESAJLARI

Ufuk AYMAZ*

ÖZET

Toplumlardaki kültür öğeleri ve gelenekler, yerlerine geçecek daha güçlü bir alternatifle karşılaştıklarında bir değişim sürecine girerler. Üyelerinin ihtiyaçlarına göre yeniden dizayn edilen bu öğeler yapısal, mekânsal ve işlevsel dönüşüme uğrarlar. Özellikle iletişim biçimi ve araçlarındaki değişim sözlü kültürü meydana getiren unsurların yeniden üretimini zorunlu kılmıştır. Bunun sonucu olarak Sözlü kültür ürünleri elektronik ortama geçiş yapmışlardır. Sözlü kültürün zayıflayan geleneksel yapısı elektronik ortamda yeniden şekillenmiştir. Müslüman toplumlarda Cuma günleri, kutsal kabul edilmiş ve bu günde müslümanların selamlaşması, birbirlerine dilek ve temennilerde bulunması sünnet kabul edilmiştir. Bu gelenek sözlü kültürde sürerken diğer yandan elektronik ortama aktarılmış ve çeşitli mesaj uygulamaları üzerinden kendine yeni bir ‘mekân’ oluşturmuştur. Bu mesaj uygulamalarından en popüler olan whatsApp’ta her cuma ‘Hayırlı Cumalar’ mesajı atma geleneği ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada, cuma günü kutlamaları çerçevesinde oluşan sözlü kültürün, elektronik ortama geçişinde yaşanan yapısal, işlevsel ve mekânsal değişim incelenmiştir. WhatsApp mesaj uygulaması yeni bir folklorik mekân ve geleneğin aktarımı - dönüşümü sürecinde bir araç olarak ele alınmış, netnografik yöntemle incelenmiştir. Tespit ve yorum aşamalarında ise yeni bir kültür ögesi olarak whatsAap Cuma mesajlarının, varlığını sürdürdüğü ortamın özelliklerine göre şekillenışı, işlevleri ve elektronik ortamın ifade biçimlerinden yararlanması öne çıkarılmıştır.

* Marmara Üniversitesi, uaymaz@gmail.com

HİKÂYE ANLATMA GELENEĞİNİN SOSYAL MEDYA BAĞLAMINDA YENİDEN ÜRETİMİ

Ayşe DEMİRHAS*

ÖZET

Anlatmak eylemi üzerine inşa edilen sözlü kültür, değişen ve gelişen toplumsal şartlar sebebiyle yerini yazılı ve görsel kültüre bırakmıştır. Hem yazının hâkimiyeti hem de kitle iletişim araçlarının gelişip çeşitlenmesi, sözlü kültür öğelerini doğrudan etkilemiştir.

Her şeyden önce bu öğelerin sözlü aktarımı durmuş, devamlılıkları yazı aracılığıyla sağlanmıştır. Özellikle doğrudan anlatıcıları ile var olan ve kolektif bir boyutta gerçekleşen destan/hikâye anlatma geleneği, bu gelişmelerle birlikte hem kolektif olma hem de yeniden yaratılma özelliğini kaybetmiştir. Ancak anlatıcı figürü birtakım özelliklerini koruyarak ve kaybederek geleneğin yeniden üretimi şeklinde 21. yüzyıla ulaşmayı başarmıştır.

Günümüzde insanların birçoğuna aynı anda ulaşabilmek için düğün, bayram gibi çeşitli törenlerden ziyade bir sosyal medya hesabı yeterli olabilmekte. Facebook, Twitter gibi herhangi bir sosyal medya aracını kullanıp belirli bir takipçi/dinleyici kitlesine ulaşan her insan üretici konumundadır. Geleneksel anlatıcı figürü de bu şekilde yeniden gün yüzüne çıkmıştır. Bu kişiler kendilerinin ya da başkalarının hikâyelerini, belirli ortak özellikler çerçevesinde insanlara sunarlar. Zamanla bu anlatma eylemi görsel ve kolektif unsurları da içine alarak Youtube, TEDx konuşmalarına dönüşür. Popüler kültürün de etkisiyle masal/hikâye anlatıcılığı günümüzde bir meslek haline gelmiş ve geleneğe en yakın halini almıştır.

Bu çalışma, geleneksel anlatıcı figürünün günümüz sosyal medya hesaplarındaki izlerini sürerek hikâye anlatıcılığını geleneğin yeniden üretimi şeklinde ele almayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hikâye Anlatıcılığı, Geleneksel Anlatıcı, Sosyal Medya, Popüler Kültür

* Boğaziçi Üniversitesi, demirhasay@gmail.com

BALKANLARDAN TRAKYA'YA TAŞINAN BİR RİTÜEL: BOCUK GECESİ ÖRNEĞİ

Dr. Öğretim Üyesi Selma SOL*

ÖZET

Tarihsel süreçte oluşmuş göç, ticaret ya da coğrafi konumlardaki ortaklıklar kitlesel kültür etkileşimlerini de beraberinde getirmiştir. Bu sebeple kültürel açıdan insan davranışlarının ya da kitlesel pratik/inanışlarının ortaklıklarını, benzerliklerini açıklamaya yönelik -tarihsel, coğrafi, sosyolojik ya da psikolojik açıdan ele alarak değerlendiren- birçok yöntem ve kuram da geliştirilmiştir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı Balkanlarda yaşayan Türkler ve Hıristiyan kökenli toplulukların kültürel etkileşimiyle harmanlanmış dolayısıyla kültürel geçişe örnek gösterilebilecek bir inanış ve pratik bütünü olan Çocuk gecesi ritüelini birkaç farklı noktadan ortaya koymak olarak belirlenmiştir.

Çalışmada sahada derleme amaçlı kaynak kişilerle yapılmış görüşmelerden ve yazılı literatürden faydalanılmıştır.

Yapılan çalışmada öncelikle bölgesel ve tarihsel süreçte Çocuk gecesi ritüelinin ortaya çıkışı ve halk takvimi ile olan bağlantısı değerlendirilmiştir. Uygulamanın geçmişten günümüze öne çıkan özellikleri ve günümüzde kültür turizmi açısından bir destinasyon merkezi haline gelmesi de çalışmada yer verilen tespit içeren bölümler arasındadır.

Söz konusu ritüelin temelde korku mitleri ile olan ilişkisine de vurgu yapılarak korku unsuru kökenli Türk halk inanışları bağlamında da değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu kapsamda, geçmiş dönemlerde bir nevi unutulmuş olan bu geleneğin son yıllarda yerel yönetim ve halkın işbirliği neticesinde tekrar canlandırılmasıyla yeniden gündeme gelmesi ve söz konusu ritüelin halkbilimsel açıdan incelenmesi üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Gecesi, Korku, Halk inanışları, Balkanlar

* Trakya Üniversitesi, selmasolergin@trakya.edu.tr

EKOLLEŞMEDE YARIM ASIRLIK SERENCAM: HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TÜRK HALKBİLİMİ BÖLÜMÜ ÖRNEĞİ

Tunahan Eren ARSLAN*

ÖZET

Kurumlar, mekânın ve yaşayış biçimlerinin paylaşılması bağlamında kent folkloru çalışmaları içerisinde meslek ve grup folkloru açısından değerlendirilebilir. Ülkemizdeki halkbilimi araştırmalarının seyrine bakıldığında sistematik bir şekilde ilerlediği görülmektedir. Şüphesiz bu ilerleyişteki en büyük pay üniversitelere aittir. Çalışmamızda söz konusu edilen Hacettepe Üniversitesi Türk Halkbilimi Bölümü, içinde bulunduğumuz 2019 yılı itibarıyla, 50 yıllık bir serencama sahiptir. Açıkça ortadadır ki 1969 yılında Prof. Dr. Şükrü Elçin'in kurduğu Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, hâlihazırdaki Türk Halkbilimi Bölümünün neşet ettiği bir zemin hususiyeti göstermektedir. Bir ekolün oluşması yıllar almaktadır ve çok sayıda insanın ve olayın katkısıyla gelişmektedir. Hacettepe Üniversitesi, başta Prof. Dr. Dursun Yıldırım ve Prof. Dr. Umay Günay olmak üzere, ekolün yetiştirdiği akademisyenler ve onların hem üniversite bünyesinde hem de ülke sathında imza attıkları başarılı işlerle Türk Halkbilimi camiasında “ekol” dendiği vakit ilk akla gelen kurum olmuştur. Kurumun, Cumhuriyet dönemi halkbilimi araştırmaları tarihinde kapladığı bu müstesna yer ve “Hacettepelilik” evsafının meslek üyelerine aidiyet hissi verdiği, ortak davranış biçimleri ve refleksler kazandırdığı, kurumsal amaçların daha iyi algılanmasını sağladığı, mesleğe saygınlık kazandırdığı ve meslek mensuplarını çalışma hayatında motive ederek olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Araştırmada tarihsel ve betimsel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Bu bildiriye, Türk Halkbilimi çalışmalarının akademik anlamda yeni bir boyut kazandığı Hacettepe Üniversitesi üzerinden, ülkemizdeki halkbilimi çalışmalarının geçmişini, bugünkü durumunu ve geleceğini irdelemek halkbilimi alanının sosyal bilimlerle olan ilişkisini görmek bakımından faydalı olacaktır.

* Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, tunahanerena@gmail.com

BARIŞ MANÇO'DA AHİLİK KÜLTÜRÜNÜN İZLERİ

Enis YALÇIN*

Özet

XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu'da gelişen ahilik, Türklerin Anadolu'yu yurt tutmalarında ve bu topraklarda hâkimiyet kurmalarında büyük rol oynamıştır. Temelde esnaf ve sanatkârlar arasındaki ekonomik ve sosyal ilişkileri düzenleyerek birlik ve dayanışmayı önceleyen bir esnaf yapılanması olan ahilik, bunun yanında ahlâkî açıdan da dürüst, çalışkan, adil, cömert ve erdemli bireylere karşılık gelecek bir ahi tipi oluşturmayı amaçlayan ahlâk, hukuk ve eğitim sistemidir. Bu ahi tipinin vücut bulduğu bireyler sayesinde de toplumsal düzen, huzur ve refah temellendirilmeye çalışılmıştır. Ahilik kurumu bünyesinde idealize edilen ahi tipinin altyapısında Türk kültüründeki alp tipinin bulunmasına ek olarak, fütüvvetnâmeler ve ahi şecerenâmeleri de ahi tipinin geniş bir tasvirini yapması bakımından bu tipe kaynak teşkil etmiştir. XIII. yüzyıldan başlayıp günümüze varıncaya kadar ise ahi tipinin özellikleri edebiyatımızda ve sanatımızda sıklıkla işlenmiştir.

Gelenekten ve sözlü kültürden beslenen Barış Manço da şarkıları ve yaptığı TV programları sayesinde bireye, topluma ve bir neslin “Adam Olacak Çocuk”larına ulaşarak onları hem ahlâkî hem de pedagojik yönden eğitmeyi amaçlamıştır. Bu sebeple Barış Manço'nun şarkılarında ve TV programlarında da ahiliğin temel ilke ve kaidelerinin yansımalarını bulmak mümkündür. Özellikle bireyin ve toplumun, mutluluğa ve refaha kavuşabilmesi için anlamlı mesajlar yükleyerek terennüm ettiği şarkılarında bu yansımalar daha açık bir şekilde görülmektedir. Nitekim şarkıları vasıtasıyla çizdiği ideal insan modeli, fütüvvetnâmelerde ve ahi şecerenâmelerinde tasvir edilen ahi tipinin özellikleri ile örtüşmektedir.

Bu çalışma ile Barış Manço'nun eserlerindeki ahilik kültürünün izleri, fütüvvetnâmeler ve ahi şecerenâmelerinde tasvir edilen ahi tipi ile karşılaştırılarak ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ayrıca ahilik felsefesinden uzaklaşmış günümüz insanının, Barış Manço'nun eserlerinde yer yer mizah katılarak eleştirilmesi de değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ahi Şecerenâmeleri, Ahi Tipi, Ahilik, Barış Manço, Fütüvvetnâme.

* Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, enesylcn18@gmail.com

KEMAL SUNAL FİLMLERİNDE TÜRK ÖRF, ÂDET VE GELENEKLERİ

Mervenur KÖRG

Hilmi SAVUR*

ÖZET

Örf, âdet ve gelenekler bir milletin kültürünün devamını sağlayan varlıklardır (kavramlardır). Kültürün devamını sağlayan bu varlıklar var olan coğrafya ve çevrenin günlük yaşantısını, dönemini ve çevrenin yaşantısını birebir yansıtmaktadır. İnsanlar kültürlerinin devamını sağlamak için örflerini, âdetlerini, geleneklerini diğer nesillere aktarma amacı güderler. Gelişen ve gelişmekte olan teknolojiyle birlikte örf, âdet ve geleneklerin sonraki kuşaklara aktarımında farklı bir boyuta geçinilmiştir. Bu boyutta işitsel ve görsel araçlar devreye girmiştir. Türk kültürünün örf, âdet ve gelenekleri filmlere, müziklere konu olmuştur. Türk sinemasının kült isimlerinden biri olan Kemal Sunal oynadığı filmlerde yaşadığı dönemin sosyal, siyasi, ekonomik sorunlarına değinmiştir. Bu olguların yanında halkın örf, âdet ve geleneklerini de filmlerine taşımıştır. Halkın her yönünü bir buçuk saatlik filmlerle halka tekrardan ayna göreviyle yansıtan Kemal Sunal halk tarafından büyük bir sevgi, saygı görüp Türk sinemasının kült isimlerinden biri haline gelmiştir. Bu bağlamda çalışmamızda Kemal Sunal'ın başrol oynadığı 66 adet film iki araştırmacı tarafından araştırmaya tâbi tutulmuştur. İncelenen filmler içerisinde; halkın yağmur duasına çıkması, geçiş dönemleri içerisinde yer alan geleneklerin aktarımı, çatıya şişe dikilmesi, ayı oynatma, aşık atma, büyük elinin öpülmesi, yağlı güreş, çocuk oyunları ve birçok unsur tespit edilip açıklanmaya çalışılmıştır. Özet olarak çalışmamızda Kemal Sunal'ın başrol oynadığı filmler Türk örf, âdet ve gelenekleri açısından incelenip bu unsurlar açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kemal Sunal Filmleri, Örf, Âdet ve Gelenek, Halkbilim.

* Aksaray Üniversitesi, savurhilmi2@gmail.com

ERZİNCAN'DA MUSAHİPLİK VE SAĞDIÇLIK İLİŞKİSİ

Arş. Gör. Selçuk GÜNDÜZ*

ÖZET

Musahiplik, sanayi öncesi toplumlarda görülen sanal akrabalık temelinde bir toplumsal dayanışma kurumudur. Sanal akrabalıklar toplumsal yaşamda bireylerin yaşamlarını kolaylaştıran ve nüfuz alanını genişleterek ihtiyaç halinde başvurabilecekleri bir sosyal sermaye kaynağıdır. Mitik- inançsal birtakım anlatılar ve metafiziksel anlamlar taşıyan ritüeller eşliğinde ikrâr verilerek kurulan bu toplumsal dayanışma kurumu, dâhil olan tarafları bağlayıcılığı toplumsal normlar ve metafiziksel güçler tarafından belirlenen babasoylu bir akrabalık sistemine dâhil eder. Sağdıçlık ise TDK'da 'Düğünde gelin veya damada kılavuzluk eden kimse' olarak geçmekle birlikte Divanu Lugati't- Türk'te 'dost' manasında kullanılmaktadır. Erzincan'da yapılan alan araştırmaları da göstermiştir ki musahiplik ile sağdıçlık yakından ilişkilidir ve hatta zaman zaman birbirinin yerine kullanılmaktadır. Önceden karar verilen musahiplik ilişkisi düğün sırasında fiili olarak göreve dönüşür.

Araştırma bir alan araştırması olup 2017 ve 2018 yıllarının farklı dönemlerinde Erzincan Merkez'de katılımlı/katılımsız gözlemler ve kaynak kişilerle yapılan mülakatlar yoluyla veriler toplanmıştır. Kaynak kişilerle yapılan mülakatlar dinlenilerek not edilmiştir. Mülakatlar için önceden sorular hazırlanmış fakat konuşmanın seyrine göre farklı sorular da sorulmuştur. Araştırmanın yılın dört mevsimine yayılan bir zamanı kapsadığı söylenebilir. Her ne kadar etik bir yaklaşım benimsenerek çalışma hazırlanmış olsa da alan araştırmasının yapıldığı saha aynı zamanda yaşadığım bir çevre olduğundan bireysel deneyimlerim de bu çalışmanın bir parçası olup buna bağlı olarak emik bir yaklaşımın da söz konusu olduğu söylenebilir.

Erzincan'da 'Nasıl musahip oldunuz?' sorusuna kaynak kişiler zaman zaman 'düğünümde sağdıç oldu.' şeklinde cevap vermektedirler. Musahip, sağdıç olarak düğün öncesinde, düğün sırasında ve sonrasında birtakım yükümlülükler üstlenir ve ihtiyaç anında yardıma koşar. Düğün öncesi hazırlıklarla ilgilenir, damadı evinde ağırlar. Düğün sırasında damada eşlik eder ve sonrasında da birtakım özel görevleri devam eder.

Erzincan'da yapılan saha araştırmaları göstermiştir ki musahiplik ile sağdıçlık arasında yakın bir ilişki vardır ve zaman zaman birbirinin yerine kullanılmaktadır. Divanu Lugati't Türk'te sağdıçlığın dost manasına geliyor olması da sağdıçlık ile musahiplik arasındaki ilişkiyi göstermesi bakımından dikkate değerdir. Abdülkadir İnan'ın sağdıç ile adaş kelimelerinin çeşitli Türk topluluklarında kullanımını anlattığı makalesinde bu kelimelerin birbiri yerine kullanılabildiğini söylemesi ve akabinde Yakutça'da adaşın

* Hacettepe Üniversitesi, selcukgunduz.246@gmail.com

'yeminle bağlı dost' demek olduğunu ifade etmesinden hareketle bu kelimelere yüklenen mefhun ile musahiplik arasındaki bağa ilişkin güçlü bir dayanak kurulabileceği kanaatindeyiz. Evlilik sırasında sağdıçlık görevi ile fiili olarak başlayan musahiplik, evlilik öncesi ve sonrasında taraflara birtakım yükümlülükler üstler. Buna göre bu yeminli dostluk, evlilik sırasında birlikte parçası olunan ritüeller ve üstlenilen yükümlülükler aracılığıyla pekiştirilir ve bu süreç tarafların birbirine koşulsuz güvendiği bir ilişkinin fiili olarak yerleşmesini sağlar.

Anahtar Kelimeler: Musahip, Musahiplik, Alevilik, Sanal Akrabalıklar, Sağdıçlık, Erzincan

FATMA ANA'NIN DENİZ AŞIRI YOLCULUĞU

Sahra İpek EDİS AYDOĞAN*

ÖZET

Hz. Peygamber'in kızı Hz. Fatma, Bi'setten yaklaşık bir yıl önce (m. 609) Mekke'de dünyaya gelmiştir. Hz. Fatma, Resulullah'ın ölümünden beş buçuk ay sonra 3 Ramazan 11(22 Kasım 632) tarihinde vefat etmiştir. Hz. Fatma, sahip olduğu ilim, güzel ahlâk, beceri ve sabrıyla Müslüman kadınlara örnek teşkil etmiştir.

Hz. Fatma, Türk-İslam dünyasında sahip olduğu dini ve kutsi kimliğinden sıyrılarak efsanevi bir kişiliğe bürünmüştür. Kur'an-ı Kerim'de adı geçen Hz. Fatma'ya bağlı olarak anlatılan kültleşmiş anlatılar, semboller, ritüeller bulunmaktadır.

Her toplum, kültürel geçmiş ve beklentilerini kendi dinlerine ekleme çabası içerisine girer. Bu çabanın yansımalarını Fatma Ana Eli' sembolünde görmek mümkündür. Nitekim 'Fatma Ana Eli' sembolü Arapçada 'Hamse Eli' olarak geçmektedir. Yine aynı sembol Hindularda 'Humsa Eli', Musevilerde ise 'Hameş Eli' ve 'Miryam'ın Eli' adlarıyla anılmaktadır.

Günümüzde takıdan çantaya, kıyafetten aksesuara kadar çok geniş bir yelpazede kendini gösteren Fatma Ana Eli sembolü, kimine göre bolluk, bereket, şans getirmekte; kimine göre üzerinde taşıyan kişiyi kötü ruhlardan korumaktadır. İnanışları farklı olsa da aynı sembolü taşıyan insanların sembolden beklentilerinin benzerlik göstermesi hayli ilginçtir.

Bildirimizde Amerika'nın Florida eyaletinin Tampa ve Miami şehirlerinde Fatma Ana Eli'nin izi sürülmüş, sembolü üzerinde taşıyan farklı inançtaki insanların bu sembolü niçin taşıdığı kaynak kişilerden edinilen bilgiler ışığında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hz. Fatma, Fatma Ana Eli, Hamse Eli, Hameş Eli, Kült.

* Ahi Evran Üniversitesi, sahraedis@hotmail.com

KÜLTÜREL BELLEK AKTARIMI TEMELİNDE NOGAY KÜLTÜRÜNÜN AYNASI NİNNİLER

Duru ÖZDEN GÜRBÜZ*

ÖZET

Ezgi ile genellikle çocukları uyutmak için söylenen ve zamanla anonimleşmiş halk edebiyatı türüne “ninni” denilmektedir. Ninniler, içinde oluştukları toplumun tarihi olaylarını, dünya görüşlerini, inanışlarını ve yaşamlarına ait tüm izleri taşıyan türkü çeşitlerinden biridir. Ninniler, bir yönüyle mitolojik çağlara uzanırken diğer yönüyle yaşanan zaman dilimlerini içerir. Bu bağlamda bir topluma ait türkü türlerinin incelenmesi ile o toplumun yapısı ile ilgili bilgiler edinilebilir, milli birliğin oluşumuna katkıda bulunulabilir. Çalışmanın giriş bölümünde Türk dünyası içerisinde yer alan Nogay Türkleri hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra, Nogay Türklerine ait sözlü edebiyat geleneği içinde yer alan ninni türü hakkında bilgi verilmiş, Nogay Türklerine ait ninnilerin-besik yırlarının özellikleri ve yapıları incelenmiştir.

Ninniler, yapı, içerik, oluşma, işlev, fonksiyon özellikleri ve kültürel belleğin aktarımı açısından işlevsel teoriyle ilişkilendirilebilir. Bu bağlamda Nogay Türklerine ait yaşayan kültür unsurlarından biri olan besik yırlarının işlevsel halkbilimi kuramı ve sosyal psikoloji açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Değerlendirme yapılırken konu ile ilgili yazılı kaynakların yanı sıra Türkiye'nin çeşitli yerlerinde -Ankara, Konya, İstanbul, Afyon, Eskişehir, Bursa, Diyarbakır, Uşak- yaşayan 14 adet Nogay Türkü vatandaşımız ve aileleriyle görüşülmüş, ninnilere yansıyan kendi gelenek ve görenekleri, âdetleri, yaşam biçimleri, inanışları, davranış biçimleri, tutumları hakkında bilgiler alınmıştır. Nogay Türklerinin sözlü edebiyat geleneğinin bir kısmını oluşturan yırlar (türküler) içinde yer alan besik yırı-ninni örnekleri kültürel belleği yansıtan sosyo-kültürel temalar ve halk inanışları açısından değerlendirilmiştir.

Çalışmada incelenen ninnilere sosyal psikoloji açısından bakıldığında annelerin çocukları ile ilgili hayallerini, beklentilerini, kendi iç dünyalarını dile getirdiği görülmektedir. Manevi anlamları olan ailenin ve birlikteliğin önemi, çocuğun büyüdüğünde evlenip güzel bir yuva kurmasının istenmesi, sevgi sözcükleri, insana değer verme bilinci, ahlaki davranışların kazandırılması gibi pek çok değer somut birer göstergeyle Nogay beşik yırlarında kullanılmaktadır. Beddua etme, ölümü dile getirme, dayak, korkutma gibi olumsuz ifadelerin incelenen ninnilerde hiç kullanılmadığı günümüzde Anadolu'da da aynı tutumların devam ettiği görülmektedir. İncelenen ninnilerin genelinde bebeğe aktarılacak tutum ve davranışların model olma yoluyla öğretilmeye çalışıldığı tespit edilmiştir. Çalışmada zaman içinde meydana gelen çeşitli değişim ve etkileşimlere toplumların açık olduğu birçok kültür aktarıcı olan tür gibi ninnilere de farklı temaların, inanışların girebildiği, bazılarının kaybolduğu bazılarının ise Türkiye Türklerinin gelenekleri ile karıştığı

* Ahi Evran Üniversitesi, ozgenur_altuntas@hotmail.com

görülmüştür. İncelenen ninnilerde akrabalık ifadelerinin aynı şekilde kullanıldığı, yemek adlarının da değişmediği tespit edilmiştir. Ancak günlük yaşantının değişmesi ile maddi kültür unsurları, ev, evin bölümleri, giyim kuşam, yaşam şekilleri, bebeğin doğumundan sonra gerçekleştirilen inanış ve ritüellerin birçoğunun unutulduğu ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak tarihsel süreçte sürekli göç olgusuyla karşı karşıya kalmış ve farklı coğrafyalara dağılmış olan Nogay Türklerinin geçmişlerini anlamak, bugünlerini yorumlamak ve geleceklerini oluşturabilmek için ninni gibi kültürel belleği derinlemesine içeren kültür miraslarını değerlendirmek ve yönetmek zorunda olduğu dile getirilmiştir. Nogay Türklerine ait unutulmaya yüz tutmuş besik yırlarını bilim dünyasına sunarak ninnilerin popüler kültür içinde yok olmasını engellemek, yeniden icra edilmesi ve yaygınlaştırılmasını sağlamak için öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Nogay Türkleri, Ninni- Besik Yırları, Sosyo-Kültürel Tema, Halk İnanışları, İşlevsel Halkbilimi Kuramı, Sosyal Psikoloji, Kültürel Bellek, Kültürel Miras Yönetimi.

YAĞMURLA İLGİLİ HALK İNANIŞLARININ 15.YÜZYIL DİVANLARINA YANSIMASI

Sümeyye BİLEN*

ÖZET

Gelenek, görenek ve inanışlara ait unsurlar sözlü ve yazılı edebiyatta yer edinmiştir. Bireysel konularda bile geleneğin izini bazen bir imgede bazen bir kavramda görürüz. Günümüzde yapılan bir ritüelin kaynağı bizi Türklerin en eski inanç sistemlerinden olan şamanizme kadar götürebilir. Dolayısıyla insanların köklerini ve nihayetinde kendilerini tanıyabilmeleri için başvurabilecekleri kaynaklar arasında edebî eserler de yer alır.

İnanışlar, kültür dünyamızı şekillendirerek edebiyatımıza aksedip kalıcılığını korumuşlardır. Yapılan araştırmalarda pek çok halk inanışının metinlerde yer edindiğini görürüz. Yağmur ve yağmurun yağmasıyla ilgili olan halk inanışı bunlar arasındadır. Halk arasında yağmurun yağmasıyla birlikte feyz, bereket ve rahmet atmosferi oluştuğuna inanılır. Çoğu zaman yağmur yağıyor yerine “rahmet yağıyor” tabiri kullanılır. Yağmurun yağması için dualar okunur ve kimi zaman büyüye başvurulur. Nisan ayında yağın yağmur, halk için ayrı bir önem taşır ve bu yağmura özgü birtakım ritüeller oluşmuştur. Bu ve buna benzer yağmurla ilgili birçok halk inanışı vardır. Bu inanışların divan şiiri geleneği içerisinde 15. yüzyıl şairlerinden Necâtî, Şeyhî, Ahmet Paşa, Mesihî ve Adnî’ nin divanlarına nasıl yansıdığı çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır.

Bu çalışmada öncelikle yağmurla ilgili halk inanışları hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Akabinde 15.yüzyıldan seçmiş olduğumuz şairlerin eserlerinde bu konuyu nasıl ele aldıklarını araştırdık. Seçmiş olduğumuz örnek beyitlerle, yağmur ve yağmurun yağmasıyla ilgili olan halk inanışının divan edebiyatı şairlerine yansıyan yönünü mukayeseli bir şekilde açıklamaya devam ettik. Tasniflendirerek konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamaya çalıştık.

Taramış olduğumuz divanlarda toplam 57 beyitte yağmurla ilgili inanışları tespit ettik. Yapmış olduğumuz tasnife bu beyit örneklerini dahil ettik. Bu inanışları, araştırdığımız şairlerin bazen benzer bazen de farklı bir şekilde ele aldıklarını gördük.

Sonuç olarak Türk kültürüne ait unsurlardan yağmur inanışının divan edebiyatı şairleri tarafından benimsendiğini ve divan şairlerinin yağmurla ilgili inanışları şiirlerine yansıttıklarını gördük. Aynı kaynaktan beslendikleri için divan edebiyatı şairlerinin de halkın gelenek ve inanç sisteminden bihaber olmadığı ve bunları eserlerinde işlediklerini bir kez daha anlamış olduk. Gelecek nesillerin geleneğini

* Mersin Üniversitesi, smyyybln@gmail.com

bilmesi, atalarının inanç sisteminin yansımalarından haberdar olması adına, bu çalışma, istifadelerine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yağmur, Divan, Necatî, Şeyhî, Ahmet Paşa, Mesîhî, Adnî

TÜRKLERDE SAVAŞÇI KADINLAR VE AMAZON MİTİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRME

Doç. Dr. Çağdaş DEMREN*

ÖZET

Tarihte Sarmatyalılar olarak bilinen konar-göçer Asyatik halklarda savaşçı kadınların yaşamış olduğu tarihsel olarak söylenmektedir. Bunun amazon savaşçı kadınlar mitiyle ne tür bir bağlantısı olup olmadığı tartışmaya değer bir konudur.

Konu hakkında karşılaştırmalı bir bakış açısıyla literatür taranıp, değerlendirme yapılacaktır.

Amazonlar antik dönem Grek mitidir. Ancak bundan önce tarihte Orta Asya'da özellikle Kazakistan bölgesinde savaşçı kadınların yaşadığı bilinmektedir.

Bu bildiri kapsamında, amazon kadınlar mitinin tarihsel bir gerçekliğe dayanıp dayanmadığı ve Kazak Türklerindeki savaşçı kadınların, bu mitin ortaya çıkmasında oynadığı rol üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkler, Savaşçı Kadınlar, Orta Asya, Sarmatyalılar, Amazonlar

* Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, demrencagdas@gmail.com

KUTSAL MEKÂNIN DÖNÜŞÜMÜ: OBA'DAN YATIR'A, BARK'TAN TÜRBE'YE

Arş. Gör. Dr. Kübra YILDIZ ALTIN*

ÖZET

Türk kültüründe, tüm diğer kültürlerde olduğu gibi, ölüm ile ölen kişinin gömüldüğü yer konusunda çeşitli inanış ve uygulamalar gelişmiştir. Ölümün yarattığı yokluk hissi ve geride kalanların bu yoklukla mücadele etme biçimleri, defin ve mezar geleneklerini ortaya çıkartmıştır. Bu süreçte meydana gelen gelenekselleşmenin ise “arkaik kutsal mekân algısı” ile doğrudan ilişkili olduğunu belirtmek gerekir.

Bildiride “oba” ve “bark” örneklemindeki Türk mezar geleneği, kültürel değişme ve süreklilik bağlamında bütüncül bir bakış açısıyla ele alınacaktır.

İnsan düşüncesinde kutsalın en eski izdüşümleri, zaman ve mekân temelinde ortaya çıkmıştır. Buna paralel olarak kutsal mekânın ve zamanın kendisi, kutsal olmadığı düşünülen “diğer mekân ve zaman” ile birlikte var olmuştur. Mekânın kutsallığının belirlenmesindeki bu süreçte “simge” ve “icracı” olmak üzere iki temel unsur bulunmaktadır. Simgeden kastedilen, kutsal kabul edilen mekânı diğerlerinden ayıran herhangi bir işaretken, icracıdan kastedilense mekânın kutsallığına inanan ve bağlılığı olan takipçilerdir. Bu açıdan defin geleneği bağlamında mezar, kutsal mekânın kendisi; geride kalanlar ise kutsallığı yaşatan icracılardır.

Dünya üzerindeki hemen her kültür, ölümün yarattığı boşluğa uyum sürecini farklı biçimlerde tamamlamıştır. Türk kültüründe bu süreç, gerek Türk boylarının çeşitliliği gerekse coğrafyanın genişliği sebebiyle farklılık göstermiştir. Eski Türk inanç sistemi içinde özellikle mezar geleneği, Türkistan coğrafyasından Anadolu'ya taşınan uygulamalardan biri olmuştur. Bu açıdan bildiri, Türkistan coğrafyasının bir kısmında “kahramanın mezarı” anlamında kullanılan ve “oba” olarak adlandırılan uygulamanın Anadolu'da “yatır”a; en eski izleri Orhun Abideleri'nde bulunabilen “bark”ın ise Anadolu'da “türbe”ye dönüştüğü varsayımı üzerine kurgulanacaktır.

Bildiride “oba” ve “bark” örneklemindeki Türk mezar geleneği, kültürel değişme ve süreklilik bağlamında bütüncül bir bakış açısıyla ele alınacak ve böylece Anadolu'daki yatır ve türbelere ilişkin inanış ve uygulamaların arkaik izleri ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kutsal Mekân, Gelenek, Mezar, Oba, Yatır, Bark, Türbe.

* Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, kubrayildiz89@gmail.com

KARACAOĞLAN ŞİİRLERİNE DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN BİR BAKIŞ

Doç. Dr. Bülent ARI*

Erman KOCAKAYA†

Sümevra NAİM‡

ÖZET

Âşıklar tarafından yüzyıllar boyunca tüm içtenliğiyle icra edilmiş olan Âşık edebiyatı, şüphe yoktur ki Türk sözlü kültürünün ve Türk halk edebiyatının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Âşık tarzı kültür geleneğinin en önemli yapı taşlarından biri de şüphesiz ki nesilden nesile gerek sözlü gerekse de yazılı olarak aktarılıp bu geleneğin izlerinin günümüzde bile tüm canlılığı ve güzelliğiyle yaşatılıyor olmasıdır. Âşık tarzı şiir geleneğinin bu özelliği, onu yüzyıllar ötesinden bugüne; Orta Asya'dan Anadolu'nun en ücra noktalarına kadar tanınıp yayılmasına da olanak sağlamıştır.

Bu bağlamda şüphe yoktur ki âşık edebiyatı denilince akla ilk gelen isimlerden olan Karacaoğlan, hem edebiyatımızın hem de kültürümüzün önemli şahsiyetlerindedir. Onun şiirlerinde aşk ve doğa sevgisi ön plandadır. Hayatı ve şiirleriyle ilgili günümüze kadar pek çok çalışma yapılmıştır. Söz konusu bu çalışmada ise Karacaoğlan'ın şiirleri, değerler eğitimi bağlamında ele alınıp kuramsal bir çerçeve kapsamında değerlendirilecektir. Bu amaçla onun şiirlerinde “ aşk, hoşgörü, doğa sevgisi, iyimserlik, dostluk, cesaret, alçak gönüllülük, kültürel miras, şefkat, empati, vd. ” gibi değerleri ne şekilde işlediği ortaya çıkarılacaktır. Elde edilen bulgular bir sonuç bölümüyle değerlendirilecektir ve bildiri bir kaynakça bölümüyle tamamlanacaktır.

Karacaoğlan ile ilgili yapılmış tüm çalışmalar incelenerek şiirler, değerler eğitimi bağlamında değerlendirilecektir.

Şiirlerinin temelini oluşturan, merkezinde yer alan sevgiyi lirik ve coşkunu bir şekilde dile getirmiştir. Anadolu coğrafyasının birçok yerini gezmiş olan âşık bir kapı önünde, su kenarında gördüğü güzellere şiirler yazmıştır. Onlardaki güzellikleri doğa sevgisiyle harmanlayarak özgünlüğü yakalamış ve bir ekol olmuştur. Ele aldığı değerlerden biri de iyimserliktir. O tüm olumsuzluklara rağmen yaşama sevinciyle doludur ve güzelliklere odaklıdır. Yani olumsuzluklar onun yüce gönlünün süzgecinden geçerek iyimserlik kisvesine bürünür. Hoşgörü, merhamet gibi değerler de şiirlerinde ele aldığı temalardır. O aynı zamanda yaşadığı göçebe kültürün izlerini şiirlerine yerleştirmiş ve kültürel mirasın aktarıcısı olmuştur.

* Mustafa Kemal Üniversitesi

† Mustafa Kemal Üniversitesi, e_kcky@hotmail.com

‡ Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Âşık edebiyatının çok sevilen ve çok sayıda şiiri günümüze gelmiş, ardından bir gelenek bırakmış olan Karacaoğlan'la ilgili çok az şey bilinmektedir. Çevresinden aldığı ilhamları, yaşama sevincini, arzularını, duygularını çağdaşlarına göre güçlü ve özgün anlatımla işlemiştir. Karacaoğlan'ın en önemli özelliği içtenliği ve kıvrak söyleyişidir. Onun şiirlerinde Türk göçebe hayatının, günlük yaşamın kültürel unsurları ön plandadır. Şiirlerinde işlediği konular ve incelikli üslubuyla halkı bir nevi değerler yönünden eğitmeye çalışmıştır. Şiirlerinde işlemiş olduğu değerleri sevgi(aşk), hoşgörü, iyimserlik, merhamet ve kültürel miras olarak sınıflandırabiliriz.

Anahtar Kelimeler: Karacaoğlan, Karacaoğlan Şiirleri, Eğitim, Değer, Değerler Eğitim

KADINLARA AİT BİR KÖY SEYİRLİK OYUNU: GOGUCU

Dr. Öğr. Üyesi Uğur DURMAZ*

ÖZET

Köy seyirlik oyunları dayandıkları temel itibariyle insanların geçmişi ve bugünü arasında bağ kuran birer araç olmanın yanında özellikle kırsal kesimde yaşayan halkın sosyalleşme ve eğlenme unsuru olarak da iş görürler. Bu oyunlar, içerisinde barındırdıkları semboller, hareketler ve görünüşler itibariyle geçmiş dönemdeki inanışlar, ritüeller ve uygulamaların birer yansıması olarak bilinirler. Güncel anlamda oyunlar daha çok eğlence amacıyla oynansa da bazı bölgelerde oyunlar hala bu inanç yapılarını korumaktadır. Oyunlar genellikle erkekler tarafından icra edilmekte ve izlenmektedir fakat kısıtlı bir bölümünde kadınlar da rol almakta hatta bazı oyunlar sadece kadınların olduğu alanlarda kadınlar tarafından icra edilmektedir.

Bu yazıda da köy seyirlik oyunlarından birisi olan Gogucu oyunu incelenecektir. Oyunun incelemesi için gerekli olan bilgiler derleme çalışması ile elde edilmiş ve halkbilimi kuramları dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

Gogucu adındaki bu oyun da Balıkesir’de kadınlar tarafından icra edilen içerisinde korku unsurları barındıran, çeşitli simgesel unsurlarıyla dini-ritüel kategoride değerlendirilebilecek bir seyirlik oyundur.

Aynı zamanda isimlendirilmesinde kullanılan kelimenin farklı Türk toplulukları arasında korku ile olan bağlantısı yapılan incelemelerde görülmüştür.

Bu yazıda da bu köy seyirlik oyununun adının kelime kökeni, icrası, bağlamı ile birlikte etki ve işlevleri tartışılacaktır, toplumsal açıdan köy seyirlik oyunlarının işlevleri ve farklı coğrafyalara yayılımı tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Köy Seyirlik Oyunu, Kadın, Halkbilimi, Korku.

* Kocaeli Üniversitesi, ugurdurmaz10@gmail.com

GELENEKSEL AHŞAP VE TAŞ OYMACILIĞININ MANİSA'DAKİ SON TEMSİLCİLERİNDEN CENGİZ YEZİZ'İN HAYATI VE SANATI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Arş. Gör. Dr. Sagıp ATLI*

ÖZET

Kaynaklardan elde edilen bilgilere göre birçok sanat ve meslek kolunun bulunduğu Manisa'da sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkan makineleşme sonucunda geleneksel el sanatlarının bazıları unutulmuş, bazıları yok olmayla karşı karşıya kalmış, bazıları da günün şartlarına uyarlanarak devam ettirilmektedir. Manisa'nın merkez ve ilçelerinde; bakırcılık, demircilik, dokumacılık (halı, kilim, sicim vb.), ahşap at arabası, keçecilik, semercilik, ahşap ve taş oymacılığı gibi el sanatları günümüzde devam ettirilmektedir.

Bu çalışmada Manisa'daki geleneksel ahşap ve taş oymacılığı sanatının son temsilcilerinden biri olan el sanatları ustası Cengiz Yeziz'in hayatı ve sanatı yapılan derleme ve kaynak taraması neticesinde ele alınmıştır.

Çalışmanın giriş kısmında Manisa'daki esnaf teşkilatı ve el sanatları hakkında kısa bilgi verdikten sonra SOKÜM ve Yaşayan İnsan Hazineleri üzerinde durulmuş ve Cengiz Yeziz'in yaşayan insan hazinesi kabul edilebilmesi için hangi özelliklere sahip olması gerektiği kısaca açıklanmıştır. Cengiz Yeziz'in hayatı ve eserleri başlığını taşıyan bölümde, yapılan görüşmelerden elde edilen verilerden hareketle Yeziz'in hayatı hakkında bilgi verilmiş ardından eserleri; şiir kitabı, çıkarttığı dergiler ve köşe yazıları olmak üzere üç başlıkta değerlendirilmiştir. Bu bilgilerden sonra Cengiz Yeziz'in sanatı üzerinde durulmuştur. Yeziz'in sanatı; çıraklık-kalfalık-ustalık dönemleri, kullandığı hammaddeler, kullandığı araç-gereçler, yapım teknikleri ve yaptığı ürünler olmak üzere beş başlıkta açıklanmıştır.

Bu şekilde Manisa'daki geleneksel el sanatlarından ahşap ve taş oymacılığının mevcut durumu ve sürdürülebilmesi için nelerin yapılması gerektiği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Manisa, Geleneksel El Sanatları, Ahşap ve Taş Oymacılığı, Cengiz Yeziz

* Manisa Celal Bayar Üniversitesi, sagipatli@hotmail.com

AT MOTİFİNİN FALLARDAKİ KULLANIMINA BİR ÖRNEK: İRK BİTİĞ

Berna KOLOT*

ÖZET

Yaradılışın ilk anından beri geleceği merak etme duygusu, insanoğlunda var olan bir özelliktir. İnsanoğlu yaşantısının bir sonraki basamağında başına ne geleceğini, arzuladıklarının gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini öğrenmek istemektedir. En önemlisi de insan, başına gelebilecek olumsuz durumlardan korkmakta ve bu durumları önlemek istemektedir. Kadim devirlerden beri kullanılagelen ve zamanla gelişip değişiklik gösteren fal baktırma işlemi bu aşamada devreye girer. Günümüzde adları ve uygulamalarıyla farklılık gösteren falcılık, İslamiyet tarafından yasaklanmasına rağmen tarih boyunca varlığını sürdürmüştür. İnsanların, meraklarını gidermek için başvurdukları fal baktırma işlemi 8. yy sonu ile 9. yy başında *Irk Bitig* adlı eserden anlaşıldığına göre aşık kemiğinin dört yüzüne hazırlanmış belli deliklerin oluşturulmasıyla yapılmaktaydı. Kemiğin her bir yüzünde ise kesin olmamakla birlikte hayvan motiflerinin yer aldığı tahmin edilmektedir. Hayvanlarda kehanet gücünün ve olumsuz durumları önceden sezebilme özelliklerinin var olduğuna inanan insanlar, onların bu özelliğini kullanarak geleceklerine dair bilgiler almaya çalışmış, bu durum, Irk Bitig adlı eserde hayvan motiflerinin fazlaca yer almasını sağlamıştır. Özellikle göçebe yaşam tarzı ve savaşçı yapıya sahip bir toplum olmanın etkisiyle kutsal kabul edilen at, Irk Bitig’de en çok karşılaşılan hayvan motiflerinden biri olmuştur. Bu çalışma ile Irk Bitig’de at motifinin yer aldığı fallar değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Irk Bitig, Kehanet, Fal, At.

* Necmettin Erbakan Üniversitesi, b.bernakolot@gmail.com

HAKAS DESTANLARINDA SİHİRLİ UNSURLAR VE BÜYÜ

Gamze GÖKÜR TOKER*

ÖZET

Günümüzde Güney Sibirya’da Rusya Federasyonu’na tabî olarak yaşayan Hakaslar ve onların sözlü edebiyatında destanları çok önemli bir yere sahiptir. Hakas destanlarında gerek arkaik motifler bakımından çok zengindir. Hakasların destanlarında özellikle mitolojik unsurlar bakımından pek çok motif bulunmaktadır. Hakas destanlarında mitolojik unsurların yanında kahramana zor durumunda yardım eden, yol gösteren hatta onun ölümü üzerine onu diriltten olağanüstü unsurlar mevcuttur. Bu olağanüstü unsurlar kahramanın zaferinden insani duygularında ona yol göstermeye kadar pek çok konuda onun yanında ve her zaman hali hazırda beklemektedir. Bu sihirli unsurları genel olarak efsane ve masallarda daha fazla görmemize rağmen Hakas destanlarında da görmekteyiz. Hakas destanlarında bu unsurlar icranın tabî akışında ortaya çıkmaktadır. Unsurlar yerli yerinde ve olması gerektiği gibi sade, anlamlı ve sadece ihtiyacı olduğu yerde ortaya çıkmaktadır. En fazla kullanılan unsur da metamorfoz (kılık değiştirme)dir. Büyü olumlu anlamda çoğunlukla ölü bir alpı diriltmede, sağaltmada kullanılmıştır. Fakat büyü her zaman işe yaramayabilir. Bu algı da Hakaslarda büyüden daha güçlü bir yaratıcının var olduğunu ve kaderi büyüünün bile bozamayacağını vurgulamaktadır. Biz de bu eserimizde Hakas Türlerine ait olan Ah Çibek Arıĝ, Altın Arıĝ, Ay Huucın, Han Orba ve Huban Arıĝ destanlarında büyü ve sihirli nesnelere tespit etmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Sihir, Büyü, Destan, Motif, Metamorfoz

* Gazi Üniversitesi, gamzegokur@gmail.com

MİTOLOJİK BİR KAHRAMAN AL KARISI: ELMALI KÖYÜ ÖRNEĞİ

Üzeyir IŞIK*

ÖZET

Ruhlar, periler, cinler vb. gibi olağanüstü varlıkların yaşantımızın her anında izlerini görmek mümkündür. Her zaman ve her yerde aynı şekilde ve adla karşımıza çıkmayan bu varlıkların arasında Türk mitolojisinde kendine önemli bir yer edinmiş olan al karısı gelmektedir. Al karısı, hem insanların hem de hayvanların arasında yaşayabilen ve onlarla çeşitli münasebetlerde bulunmakla beraber bazı durumlarda iyi veya kötü rollere sahip olan mitolojik bir varlık olarak bilinmektedir. Bahsedilen bu varlıkların en belirgin özellikleri ise yaşamın çeşitli dönemlerinde ortaya çıkıp insanlarla karşı karşıya gelebiliyor olmalarıdır. Al karısı da insanların karşısına ansızın çıkabilen bir varlıktır ve halk inanışları içerisinde insanlar onun nerede ve hangi durumlarda ortaya çıktığını az çok bilmektedirler. Bu durum da onunla herhangi bir yerde karşılaşılmasına karşın önlemlerin alınmasını ve çeşitli uygulamaların gelişmesini sağlamıştır. Bu konu hakkında sözlü kaynaklardan derlenen bilgilerin az olması, al karısının artık günümüzde yeni nesil tarafından fazla bilinmemesi bizi bu çalışmayı yapmaya sevk etmiştir. Biz de yapılan derlemelerle birlikte hem bu uygulamaların unutulmamasına vesile olmak hem de nesilden nesile aktarılmasını sağlamak için bu çalışmayı hazırladık. Çalışmada, Elmalı köyünde yaygın olarak anlatılan ve Türk mitolojisinin bir parçası olan al karısının anlatıları yer almaktadır. Anlatılan vakalar, yaşanan coğrafya gereği bölgenin ağız özellikleri değiştirilmeden yazıya geçirilmiştir. Bu çalışma, al karısı olaylarını bizzat yaşayan veya olaylara şahit olan ya da yaşamış olanlardan dinleyen kaynak kişiler ile yapılan derlemeleri içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Al Karısı, Sözlü Kültür, Türk Mitolojisi

* Düzce Üniversitesi, sk.uzeyir@gmail.com

GELENEKSEL BARTIN EVLERİNİN TASARIMI VE SOSYO-KÜLTÜREL DEĞERLERİNİN İNCELENMESİ

Seval KOCAER*

ÖZET

Ev insanoglunun barınma, korunma vb. gibi fiziksel ihtiyaçlarının karşılandığı mekân olmasının yanı sıra sosyal, kültürel ve duygusal ihtiyaçlarının da karşılandığı soyut anlamlar içeren bir yapıdır. Bu nedenle, çalışmanın odak noktası geleneksel evler ve bu evlerin inşasındaki kültürün etkisidir.

Çalışmanın amacı, Bartın’da yaşayan insanların geçmişten günümüze kadar getirmiş olduğu kültürel birikimin ve kültürel peyzajın mesken kültürü üzerindeki yansımalarını ortaya koyabilmektir. Araştırmanın genel amaçlarına ulaşabilmesi için Bartın halkından bazı kaynak kişilerle yapmış görüşmeler sonucunda edindiğimiz bilgilerin yanı sıra, gözlem ve yazılı kaynaklardan da yararlanarak Geleneksel Bartın evlerinin tasarımı ve sosyo- kültürel değerleri ele alınmıştır.

Bartın İli’nde geleneksel konutların, ilde ikamet etmekte olan ailelerin kültürlerini en iyi şekilde yansıttıkları görülmektedir. Bu çalışmamızda, Türk kültürünün, İslam dininin etkisinin ve fiziki coğrafya şartlarının belirgin bir şekilde tespit edilebildiği Geleneksel Bartın evlerinin, iç mekânının tasarımı ve bu tasarımın oluşmasında etkili olan temel ihtiyaçlar, aile yapısı, kadının toplumsal pozisyonu, statü, mahremiyet, sosyal etkileşim, ekonomi ve din gibi sosyo-kültürel ve sosyoekonomik faktörlerin ev ve evin bir birimi olarak odanın biçimlenişindeki işlevselliği incelenmeye çalışılmıştır. Geleneksel Türk evinin korunduğu ve yaşatıldığı bölgelerden biri olan Bartın ili, sivil mimari açısından önemli yere sahiptir. Geleneksel Bartın evlerinin, topografyaya ve doğaya uyumlu olması, ahşap işçiliğinin ileri bir seviyede kullanılıyor olması, mekânların insana saygılı ve insani ölçüleri gözetmesi en dikkat çekici özellikleridir. Geleneksel Bartın evlerinde iç tasarımı yönlendiren başlıca etkenin; ihtiyacı karşılamak olduğu görülür ve bu yüzden eşyalar ve odalar işlevsel olarak tasarlanmıştır. Bu evlerde her oda ailenin her türlü ihtiyacına karşılanmasına göre çözümlenmiştir. İç mekân kurgusu; pratiklik, işlevsellik, çevre koşullarına uyum, vb. şekillerde oluşturulmuştur. Geleneksel Bartın evlerinin tasarımı ve bu tasarımın, sosyo-kültürel değerler, din, ekonomi, statü, misafire verilen önem, geleneksellik çerçevesinde belirlendiği görülmektedir. Bartın evlerinde, bireylerin cinsiyeti, yaşı ve konumuna göre odalar yer almaktadır. Evlerdeki odalar ihtiyaçlar ve fonksiyonlarına göre de konumlanmaktadır. Yani oda, yaşamla ilgili olarak oturma, dinlenme, yemek hazırlama, yemek yeme, ısınma, çalışma ve yatma ihtiyaçlarını karşılayabilecek birçok donatı ve açık işleve sahiptir. Oda içinde yer alan nesne ve tasarımların, estetik açıdan güzel görünmesinin yanı sıra statü veya

* Hacettepe Üniversitesi, sevalkocaer@hotmail.com

güç (zenginlik) göstergesi olarak algılanması, Geleneksel Bartın evlerinin gizli işlevlere sahip olduğunun göstergesidir.

Geleneksel Bartın evlerindeki iç mekân tasarımı çoğunlukla yalındır. Evlerde, İslam felsefesinin gerektirdiği sadelik, evin iç tasarımında da kendini göstermiştir. Evin iç tasarımı düzen ve uyum ilkelerine göre oluşturulmuştur. Geleneksel Bartın evlerindeki sadelik olgusu göçebeliğin getirdiği yaşam felsefesinin, yerleşik hayata geçince de korunan bir kavram olarak devam ettiği görülmüştür. Evlerde görülen sadelik malzemenin fonksiyona uygun olmasını ve bu uygunluğun en az malzeme kullanılarak yapıldığı göstermektedir. Yöre halkı, sosyal ve kültürel değerler son derece bağımlı olup, geleneklerini, inançlarını, normlarını, ahlakın temel belirleyicilerini kısacası kültür örüntülerini, geleneksel ev yaşantısına aktardığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla Geleneksel Bartın evi, toplumun kültürel uygulamalarının bir yansımasıdır. Geleneksel Bartın evi, gelenek anlayışının ve uygulamalarının birleşmesinden doğan, sosyo-kültürel değerler içinde, günlük yaşam aktivitelerinden beslenen ev tasarımı olarak özetlenebilir.

Anahtar Kelimeler: Ev, Geleneksel Ev, Geleneksel Bartın Evi, İç Mekân Tasarımı, Sosyo-Kültürel Değerler

AHISKA TÜRKLERİNİN ANADOLU'YA GÖÇÜ

Ümmü ER*

ÖZET

Göç; ekonomik, toplumsal veya siyasal nedenlerle insanların bireysel ya da kitlesel olarak yer değiştirme eylemi olarak tanımlanmaktadır. İnsanoğlu var olduğundan beri çeşitli nedenlerle hareket halinde olmuş, münferit ya da topluca bir yerden bir yere geçici veya sürekli olmak üzere göç etmiştir. Bu göçlerin sebebi üç etken olarak ön plana çıkmaktadır. Savaş, siyasal veya toplumsal baskıdır

Ahıska Türklerinin, defalarca yer değiştirmek zorunda kaldıkları, göç ettikleri yerlerdeki toplumsal düzen ve kültüre yabancı olmaları, Rusya'nın yaptığı baskı sonucunda gerçekleşmiş, siyasî problemlerden kaynaklanmıştır. Zamanla çeşitli etnik, kültürel, psikolojik farkı olan ve bu özelliklere sahip toplulukların hem Anadolu, hem de Balkanlarda yerleştirilmesi bugün Türkiye' de çeşitliliğin doğmasına yol açmış, geniş bir coğrafyaya ait kültürler Anadolu'da toplanmıştır.

Sovyet döneminde yapılan sürgünlerden sonra farklı ülkelerde yaşamak zorunda kalan Ahıska Türklerinin tarihi coğrafyası her yönüyle karmaşık bir süreç içine girmiştir. Böylece ağır ekonomik durum ve her ülkedeki farklı yaşam koşulları, bu karmaşık süreci daha da içinden çıkılmaz hale getirmiştir

Bu tebliğde amaç kültürel zenginliğin devamlılığa katkısını ve Ahıska Türklerinin kendi öz yurtlarını bırakıp Anadolu'ya göç etme nedenleri, iskân süreçleri, Anadolu'daki yeni hayatlarına uyum sağlamada ne gibi güçlüklerle karşılaştıkları, yerli halk ve devletle ilişkilerinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Ahıskalılar, Türklüklerinden ve kültürlerinden hiçbir şey kaybetmeden, Eski Sovyetler Birliği içerisinde kendi kimliğini taşıyan tek topluluk olarak da bilinmektedir. Çalışmada; arşiv vesikalarında bulunan konuyla ilgili belgeler, hatıralar ve bilimsel çalışmalar esas alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Ahıska Türkleri, Anadolu, Kültür, Kafkasya.

* Afyon Kocatepe Üniversitesi, ummu265@gmail.com

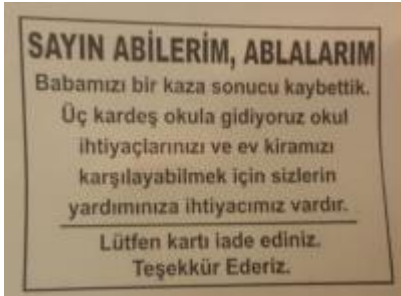
İSTANBUL'DA FARKLI BİR DİLENCİLİK TÜRÜ: "DİLENCİ KARTI İLE DİLENME" ÜZERİNE BİR İNCELEME

Hasret ZERKİNLİ*

ÖZET

Dilencilik kent kültürü içine eklenmiş girift bir sosyal problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada, ağırlıklı olarak ilahiyat, ekonomi, felsefe ve sosyolojinin fikir yürüttüğü dilencilik konusuna halk bilimsel açıdan akılcı bir bakış getirilmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, geleneksel dilenmeden farklı olarak, dilenci kartı ile dilenme türü konu edinilmiş ve kapsam, İstanbul'un farklı toplu taşıma araçlarından, farklı zaman ve kişilerden toplanmış olan altı dilenci kartı ile sınırlandırılmıştır.

Dilenci kartı ile dilenme'nin temelde geleneksel/sözlü dilenmeden neden farklı olduğu, literatürde belirlenmiş olan dilencilik türleri ile kıyaslanarak incelenmiş, bu farklı uygulamanın hangi türe girdiği tespit edilmiştir. Korkut Tuna ve Suvat Parin'in İstanbul dilencileri ile sınırlandırdıkları, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı Dilencilik Şubesi'nde gerçekleştirilen alan araştırmaları üzerinden, geleneksel dilencilik ile farklı bir tür olan dilenci kartı ile dilenmede rastladığımız yöntem kıyaslanmış ve sayısal veriler analiz edilmiştir. Yazılı bir ürün olarak dilenci kartı, Walter J. Ong'un, Sözlü ve Yazılı Kültür Sözü'nün Teknolojileşmesi eserindeki sözlü ve yazılı kültür mantığı üzerinden değerlendirilmiştir. Dilenci kartı ile dilenme türünün sabit değişmezleri, derlenen altı farklı dilenci kartı örneği üzerinden epizodik olarak tarif edilmiş, bu vesileyle hacim olarak küçük bir metne yapısalcı bir yöntemle yaklaşmıştır. Açıklayıcı olabilmek adına bir dilenci kartı örneği:

Bu dilencilik türünün, agresiflik türünden uzak olmasına rağmen, ayakta durarak beklemesi vesilesiyle pasif dilenmeye; yardım talebini sözel olmasa da yazılı bir şekilde ifade ettiği için de aktif dilenmeye dâhil olan terkip bir türü teşkil ettiği ve söyleminin İstanbul'a uyum sağlar şekilde sekülerleştiği tespit edilmiştir. Yazılı birer metin olan bu kartlar, matbaa vasıtasıyla çoğaltılmış olması sebebiyle bir yenilik ortaya koyup, teknolojileşmeye ayak uydurmuş ve hatta teknolojiyi dönüştürmüştür. Buna rağmen

* İstanbul Üniversitesi, zerkinlihasret@gmail.com

dilenciler üzerine elde edilen eğitim verileri göz önünde bulundurulduğunda tam anlamıyla birincil sözlü kültürden uzaklaşmadıkları da görülmüştür. Dilenci kartlarının epizodik incelemesi, bu kartların birer senaryo mantığı ile oluşturulduğunu göstermektedir.

Dilenci kartı ile dilenme, İstanbul'un XXI. yüzyılda yarattığı kendine has kültürüdür. Bu durum kentleşen toplumlarda da folklor unsurlarının olduğu ve yeni hayata yeni kültürün adapte olacağını göstermektedir. Bu doğrultuda halk bilimi, kent hayatına akılcı bir yaklaşım sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, Dilenci Kartları, Epizot, Sözlü Kültür, Yazılı Kültür.

KÜLTÜR EKONOMİSİ BAĞLAMINDA ŞİFALİ SULAR: ÇANAKKALE KESTANBOL KAPLICASI ÖRNEĞİ

Mustafa Said GÜÇLÜ*

ÖZET

Kadim toplumlar tabiatta gördükleri her şeyin bir ruhu olduğuna inanırlardı. Doğada temasta buldukları, gördükleri işittikleri canlı cansız, somut her şeyin bir ruhu olduğunu ve bunu bir inanç sistemi içinde düşünürlerdi. Ağaç, dağ, insan, yer, gök, hava, su gibi tabiat unsurlarına tanrısallık atfedilirdi. Kutsal olarak görülen bu varlıklara gösterilen saygı ve tapınma haline kült denilmektedir. Saygı sunuşları ve tapınmalar, dua, kurban adamalar ve dinsel törenler gibi ritüeller ile gerçekleştirilir. Bu kutsal törenler kutsal düşünülen mekânlarda kutsal düşülen zamanlarda yapılır, kutsal olarak görülen bir yönetici tarafından yaptırılırdı. Törenler kültlerin yanı başında yapılabilir (nehir kenarı, mağara gibi) veya kült tören alanında bulundurulabilirdi (Tezcan, 1996: s. 120). İnsanlar külte konu olan bir varlıktan kendisine veya toplumuna zarar gelebileceğine inanmaktadır. Bu yüzden kültün memnun edilmesi gerekmektedir. Adak, dua, ayin gibi ritlerin sebebi budur. Aynı şekilde külte konu olan varlık memnun edilmesi halinde kişinin kendisine veya topluma fayda sağlayabileceği düşünülmektedir (Ocak, 2000: s. 113). Tabiat kültürleri arasında en geniş yer tutanlardan birisi su kültürüdür. Su, tanrıların var oluşunu, evrenin yaratılışını, insanın yaratılışını ve kıyameti anlatan mitlerde çokça yer almaktadır. Su, mitolojilerde ve ritüellerde birçok fonksiyon ve işlevde bulunmaktadır. Hem dünya mitlerinde hem de Türk mitolojisinde farklı semboller ve işlevlerde görülebilmektedir. Su motifi nerede nasıl karışımıza çıkarsa çıksın, her zaman öncülü simgeler ve yaratının desteği işlevinde bulunur. Aynı zamanda ilk şekle dönüşü, yeniden yaratılışı, başlangıca dönüşü anlatır (Eliade, 2003: 196). “Platon’a göre sular bütün değişenlerin sıvı hali, maddenin ilk şekli, vücutsuzluğun şekli evrendeki her şeyin kaynağı ve özü, var olan bütün potansiyellerin kaynağıdır” (Cooper, 1998: s. 188). Verbitski’nin Altay Türkleri üzerinden derlediği iki yaratılış mitinde de evren başlangıçta deniz şeklindedir (Ögel, 2010: 433-435, İnan, 1954: 19 - 20). Wilhelm Radloff’un derlediği Altay kozmogoni mitinde yine aynı şekilde evren sudan ibarettir ve yeryüzü suyun dibinden çıkarılan toprak ile oluşturulur (Ögel, 2010: s. 451-465). Bu durum Seroşevski’nin Yakutlar içinde derlediği yaratılış mitinde de görülür. Su motifini dünya ve Türk mitolojilerinde örnekte gösterildiği üzere çokça karşımıza çıkmaktadır. Su, yaratılışın kaynağı olarak düşünülürken, yeryüzü ise suyun içindeki topraktan meydana gelmiştir. Bu şu anlama gelmektedir su kültürü yerden (yeryüzünden) ayrılamaz. Su ve yer Türk mitolojisinde beraber kutsallık oluşturur, yer-su kültürü meydana gelmektedir. Su kültürü dinlerde de mevcuttur. İslam’da cennette akan Kevser suyu bulunmaktadır ayrıca manevi temizlik için suyla abdest zorunluluğu vardır. Zemzem suyu Müslümanlar için

* Kocaeli Üniversitesi, msaidguclu@gmail.com

şifa kaynağı olan sulardan biridir. Kur'an-ı Kerim'de ölümsüzlük suyu olarak bilinen ab-ı hayat suyundan bahsedilir. "Hayatı olan her şeyi sudan yaptık" ayetiyle Kur'an Kerim açıkça yaşamın kaynağını suya atfetmektedir (Eliade, 1991: s. 9). Hristiyanlıkta ise vaftiz törenleri ve kutsal su bulunmaktadır. Ayrıca Tevrat'ta da ibadet öncesi abdestten bahsedilir (Eliade, 1986: s. 205).

Su motifi masallarda, destanlarda, atasözlerinde, ninnilerde, hikayelerde (Dede Korkut Hikayeleri) geleneksel uygulamalarda (nevruz törenleri) karşımıza çıkmaktadır. Suyun sembolik yönünün yanında en çok şifa özelliği dikkat çekmektedir. Su kültürünün kullanıldığı ayinlerin, tedavi etme amacı olduğu da bilinmektedir. Ayrıca bu ayinleri yöneten şamanlar, hekim olarak da görülür.

Modern tıp gelişmeden önce geleneksel tedavi içinde suyun şifa özelliği kullanılmış ve kullanılmaya devam etmektedir. "Halk hekimliği", "geleneksel tıp", "folklorik tıp", "halk tababeti" gibi isimleri olan geleneksel tedavi, insanları hem tedavi etme amacı hem de hastalıklardan koruma amaçları vardır (Saygı, 2018: s. 9). Folklor bilimi içinde önemli bir yeri kaplayan halk hekimliği insanlık tarihi ile eş değerdir. Halk hekimliği insan ile doğanın etkileşimi ile ortaya çıkmıştır. Gözlem, deneme yanılma, pratikler ve deneyim ile gelişmiş örf ve adetlere dönüşmüştür (Özer, 1988: 203 - 204). Yüzyıllar boyunca oluşan deneyimler, hem büyü gibi doğa üstü hastalıklarla hem de fiziksel rahatsızlıkların tedavisinde kullanılır. Su halk hekimliğinin ayrılmaz bir parçasıdır. Özellikle sıcak su kaplıcaları (ılıca) ve soğuk su içmeleri (maden suyu) yani "şifalı sular" tedavi yöntemlerinden biridir. Birçok medeniyette kaplıca kültürü ve kutsal tapınak banyoları vardır, bunlar tedavinin bir parçasıdır (Gülen ve Demirci, 2012: s. 41). Sümerler içinde havuzları olan tapınaklar inşa etmişlerdir. Milattan önce 2000 yılında İsviçre'de St. Moritz tepelerinde Mavritus kaynağında mineralli sularla banyo yapılmış ve içme olarak kullanılmıştır. İçmek için kullanılan tunç kapları bulunmuştur. Eski Yunan'da Anadolu'da Asklepios tıp tanrısı adına tapınaklar kurulmuş ve suyla tedaviler yapılmıştır. İçinde termal banyoları bulunan tapınaklar inşa edilmiştir, bunların en ünlüsü Epidaurus'tur. Roma İmparatorluğu'nda ise hem termal sıcak su kaynaklarının üzerine kaplıcalar kurulmuş hem de ısıtma sistemiyle hamamlar yapılmıştır. Savaşların yoğun olduğu bir dönem olduğu için Romalılar bu kaplıcaları savaş yaralarını iyileştirmek için de kullanmıştır. Orta Çağ'da Japonya'da mineralli sular üzerine tedavi amaçlı "onsen" isimli kaplıcalar inşa edilmiştir (Gülen ve Demirci, 2012: s. 41 - 42). Romalı hekimler Celsus ve Galen kaplıca tedavisinden ilk kez bahsetmiştir ve suyun önemini vurgulamışlardır. Yunan yazar Herodot 9 ciltlik eserinde ve Yunan hekimi Hipokrat "De Natura Hominis" eserinde kaplıcanın faydalarından ve nasıl kullanılacağı ile ilgili bilgiler vermişlerdir. Hipokrat suları durgun sular, yağmur suları ve doğal sıcak sular olarak 3 gruba ayırmıştır. Doğal sıcak suları tedavi amaçlı faydalanmayı önermiştir. Yürüyerek terlemeyi kaplıca sularında banyo yapılması gerektiğini söylemiş ve böylece vücudun dengesini bulacağını, hastalıklardan korunacağından bahsetmiştir (Çetinkaya, 2010: s. 28). Avrupa'da Rönesans Dönemi'nde kökenini Romalıların "Salus Per Aquam" yani sudan gelen sağlık anlamından alan

spalar inşa edilmiştir. Ville D'eaux, Baden, Aachen, Bath Avrupa'da spa merkezi kurulan ilk şehirlerdendir (Tontuş, 2015: s. 14).

Türkler Anadolu'ya geldiklerinde Roma hamamları ile karşılaşmış, kendi buhar banyosu kültürü, İslam inancı ve su inançlarıyla birleştirerek bütün dünyada bilinen Türk hamamını oluşturmuşlardır. Selçuklu Devleti ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde Türkler sıcak su kaynaklarına binlerce hamam ve ılıca (kaplıca) inşa etmişlerdir. Anadolu'da Roma'dan kalma Hearapolis (Pamukkale) ve Alexandria Troas (Çanakkale Ezine) gibi kaplıcalar da bulunmaktadır. Cumhuriyet Dönemi'nde Atatürk, Osmanlı yapımı Bursa Çekirge kaplıcasının bilimsel olarak araştırılması için şirket kurdurtmuş ve modern anlamda kaplıca çalışmaları Türkiye'de böyle başlamıştır. Atatürk aynı zamanda Yalova'daki şifalı termal sular ve İstanbul Tuzla kaplıcaları için otel yapılmasını istemiştir. 1938 yılında ise İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne "HidroKlimatoloji kürsüsü" kurulmuş kaplıca hekimliğinin temeli atılmıştır (Doğaner, 2001: s. 74 - 75) . Günümüzde ülkelerin ekonomik gelişimi, yaşlanan nüfus ve yaşam kalitesinin artması, dünya görüşünde bazı değişikliklere sebep olmuştur. İnsan sağlığının korunmasının önemi artmış ve bunu için doğal yollar giderek daha tercih edilir hale gelmiştir. Türkiye termal kaynak potansiyeli açısından dünyada 7. Sırada Avrupa'da ise ilk sırada yer almaktadır. Giderek kaplıca kaynakları tesisleşmekte ve kullanılabilir hale gelmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2012: s. 118). Türkiye'de 46 ilde termal kaynak tesisleri bulunmaktadır. Önemli deprem kuşaklarının bulunduran Türkiye'deki kaplıcaların en önemli avantajı doğal çıkışlı olmalarıdır ve mineral bakımından zengindir. Termal kaynaklarının birçoğunun deniz kenarlarında veya dağlık ormanlık alanlarda olmalı çekicilik kazandırmaktadır (Özcan, 2018: s. 38). Kaplıca kültürü şuan tüm dünyaya yayılmış durumdadır. Ancak Türkiye ile beraber bazı ülkelerde kaplıca tedavisinin geleneksel yönü devam ederken, Almanya, Rusya, Fransa, İtalya, Japonya, Macaristan gibi ülkelerde standartlar çok yükselmiştir (Türkiye Sağlık Vakfı, 2010: 33-35). Bugün dünyada ve Türkiye'de sıcak su kaynaklarının üzerine gelişmiş oteller kuruluyor. Şifalı su, rahatsız misafirlere sunuluyor, şifalı suların içinde bulunduğu bir takım tedavi metotları uygulanıyor.

Tedavi metotlarının başını sıcak ve mineralli sulardan oluşan balneoterapi çekmektedir. Modern tıp bilimi içinde özellikle Avrupa ve Türkiye'de kaplıca tedavileri yerini almıştır. Böylece bilimsel bir tıp disiplini haline gelmiştir birçok ülkede sağlık sigorta şirketlerinin kapsamına girmiştir ve böylece sağlık sisteminin bir parçası olmuştur. Tedavi içindeki profesyonel kürler Türk kültürünün doğal şifalı su geleneğini yansıtmaktadır. Kaplıca kürü hastanın hastalık durumuna göre belirlenir, şifalı su çağdaş yöntemlerle uygulanır ve yanında ilaç, egzersiz, diyet gibi tedavilerde kullanılabilir (Tontuş, 2015: s. 105 - 106).

Geleneksel şifalı su kaplıcaları gelişmiş tesislere dönüşmeye devam etmektedir. Kaplıcalar küçük büyük otellere dönüşmeye devam ederken turizme katkısı tartışılmaya başlanmıştır. Kaplıcalar şifa özelliği bakımından sağlık turizminin bir kolu haline gelmiştir.

Geleneksel ılıcaların temizlik konusunda tesislere nazaran eksik kalması, konaklama problemleri, insanların çalışma şartlarından dolayı streslerinden kurtulma arzusu, modern tıbbın bazı hastalıkların tedavisinde eksik kalması ve termal suların faydalarının bilimsel olarak kanıtlanması, tatil anlayışının giderek değişmesi, wellness (iyi hissetme) sağlıklı yaşam gibi yaşam tarzlarının yaygınlaşması, yaşlı insan gruplarının nüfus olarak artması, otel zincirlerinin turizmi 12 aya yayma çabaları, gibi etkenlerle geleneksel kaplıca kültürü modern termal turizmine dönüşmeye başlamıştır (Güvenç, 2007: 36 - 37). Bunun yanı sıra termal turizmdeki son gelişmelerle tesis misafirlerinin %60'ını genç nüfus oluşturmaktadır. Kaplıcalardaki yaşlı konseptinin de değiştiğini görmekteyiz. İnsanların spa türü otelleri tercih etme oranı gün geçtikçe artmakta, kaplıcaların turizmde payı yükselmekte sağlık turizmi önem kazanmaktadır (Penner, Adams, & Rutes, 2001: s. 3).

Sağlık turizminde temel amaç kişisel sağlık ihtiyaçlarını satın almaktır. Bu sebeple çok farklı şekilde ortaya çıkabilmektedir. Başka bir ülkeye kendi ülkesinden daha ucuz veya kaliteli bir tedavi için hastaneye gitmek, ünlü kliniklere veya doktorlar için seyahat etmek, içinde spor salonlarının olduğu spa bölümleri olan kaplıcalara gitmek gibi çeşitleri olabilmektedir. Bu sebeple spesifik bir turizm olarak görülmektedir (Gülen & Demirci, 2012: s. 53).

Sağlık Bakanlığı, sağlık turizmini üçe ayırmaktadır:

- Termal turizm ve SPA – Wellness
- Yaşlı ve engelli turizmi
- Medikal Turizm

Geleneksel şifalı su kaplıcaları gelişmiş tesislere dönüşmeye devam etmektedir. Kaplıcalar küçük büyük otellere dönüşmeye devam ederken turizme katkısı tartışılmaya başlanmıştır. Kaplıcalar şifa özelliği bakımından sağlık turizminin bir kolu haline gelmiştir.

Geleneksel ılıcaların temizlik konusunda tesislere nazaran eksik kalması, konaklama problemleri, insanların çalışma şartlarından dolayı streslerinden kurtulma arzusu, modern tıbbın bazı hastalıkların tedavisinde eksik kalması ve termal suların faydalarının bilimsel olarak kanıtlanması, tatil anlayışının giderek değişmesi, wellness (iyi hissetme) sağlıklı yaşam gibi yaşam tarzlarının yaygınlaşması, yaşlı insan gruplarının nüfus olarak artması, otel zincirlerinin turizmi 12 aya yayma çabaları, gibi etkenlerle geleneksel kaplıca kültürü modern termal turizmine dönüşmeye başlamıştır (Güvenç, 2007: 36 - 37). Bunun yanı sıra termal turizmdeki son gelişmelerle tesis misafirlerinin %60'ını genç nüfus oluşturmaktadır. Kaplıcalardaki

yaşlı konseptinin de değiştiğini görmekteyiz. İnsanların spa türü otelleri tercih etme oranı gün geçtikçe artmakta, kaplıcaların turizmde payı yükselmekte sağlık turizmi önem kazanmaktadır (Penner, Adams, & Rutes, 2001: s. 3).

Sağlık turizminde temel amaç kişisel sağlık ihtiyaçlarını satın almaktır. Bu sebeple çok farklı şekilde ortaya çıkabilmektedir. Başka bir ülkeye kendi ülkesinden daha ucuz veya kaliteli bir tedavi için hastaneye gitmek, ünlü kliniklere veya doktorlar için seyahat etmek, içinde spor salonlarının olduğu spa bölümleri olan kaplıcalara gitmek gibi çeşitleri olabilmektedir. Bu sebeple spesifik bir turizm olarak görülmektedir (Gülen & Demirci, 2012: s. 53). Sağlık Bakanlığı, sağlık turizmini üçe ayırmaktadır:

- Termal turizm ve SPA – Wellness
- Yaşlı ve engelli turizmi
- Medikal Turizm

Termal turizm, “Termomineral su banyosu, çamur banyosu, içme, inhalasyon gibi çeşitli türdeki yöntemlerine ilave olarak iklim kürü, fizik tedavi, egzersiz, diyet gibi destek tedavilerin birleştirilmesi ile yapılan kür uygulamalarıyla birlikte termal suların eğlence ve dinlenme amacıyla kullanabilecekleri bir durum haline getirme amaçlı ortaya çıkan turizm çeşitidir” (Özdemir, 2015: s. 5 - 12).

Termal turizm kaynak sularından faydalanmak için yapılan seyahatlerdir, bunlar doktorlar tarafından belirlenmiş tedavilerle ile ve turistlerin dinlenmeyle beraber yararlanması şeklinde olabilmektedir. Asıl amacı eğlenme olan termal turizm hareketlilikleri diğerine göre daha fazladır ve bu tarz turizm spa wellness turizmini kapsamaktadır. Ancak yine de iki hareketlilik birbirinden tamamen ayırlanamamaktadır (Gülen & Demirci, 2012: s. 55).

Geleneksel şifalı su kültürü ve uygulamaları sağlık turizmi veya termal turizm aracılığı ile günümüzde ekonomik işlevi olduğu görülmektedir. Şifalı su gibi gelenek kültürlerinin her zaman ekonomik boyutu bulunmaktadır. Geçmişte olduğu gibi bugün de kültürel ekonomik boyutu vardır. Ancak kültürün ekonomik boyutu değerini düşürebileceği endişesiyle bugüne kadar göz ardı edilmiş yeteri kadar incelenmemiştir (Özdemir N. , 2018: s. 2).

Uluslararası kuruluşlar gelenek kültürünün kaybolmaması adına bazı çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmaların içeriğinde “geleneksel bilgi” kavramı bulunmaktadır ve bunun ekonomik işlevinden de söz edilmektedir. Unesco Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesinde halkbilimi başlığı altında “doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar” ara başlığında geleneksel bilgiden söz etmektedir. Kapsam olarak “doğa ve evrenle ilgili halk bilgi ve inançları, halk hekimliği, halk tarım ve hayvancılığı, halk mutfağı, halk mimarisi, halk ekonomisi, halk taşımıcılığı, halk haberleşme teknikleri, halk baytarlığı ve zoolojisi, halk

biyolojisi ve botaniği, halk matematiği, halk takvimi ve meteorolojisi” konuları dahil eder (Özdemir N. , 2018: s. 3 - 4).

Gelenek kültürü hakkında gerçekçi yaklaşımları Unesco ve World Intellectual Property Organization (Dünya Fikri Mülkiyet Organizasyonu) gibi kurumlar yapmıştır. 1995 yılında Yaşayan İnsan Hazinesi Programı, 1997 yılında İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Mirası Başyapıtları İlan Programı, 2003 yılında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi benzeri uygulamalar ile geleneksel bilgi korunmaya çalışılmaktadır (Oğuz, 2013: s. 22 - 24).

Gelenek kültürünün ekonomik boyutunu inceleyen yeni bir bilim dalı zamanla oluşmuştur. Kültür ekonomisi, kültür endüstrileri, yaratıcı endüstriler, deneyim ekonomisi, copyright endüstrileri gibi isimlendirilen bu alan, “ geleneksel bilgi belleğinden beslenilerek oluşturulan değerlerden kültürel ürün ve hizmet oluşturmaktadır ” (Özdemir N. , 2012: s. 223).

19. yüzyılda daha çok Adorno ve Horkheimer’in çalışmalarında karşımıza çıkan kültür ekonomisi, genellikle kültürün ekonomik işlevine olumsuz bakmışlardır. Bu etki hala devam etmektedir. Son yıllarda ise kültür ekonomi ilişkisi medya, turizm, uluslararası kuruluşların çabalarının etkisiyle daha gerçekçi yaklaşımlar yapılmaya başlanmıştır (Özdemir N. , 2012: s. 79). Son çalışmalar göstermiştir ki kültürün ekonomi yönünün kültüre verdiği zararları olabileceği ancak onu etkisizleştirmek yerine belirginleştirdiği ortaya çıkmıştır.

Kültür ekonomisinin bir gider değil gelir kaynağı olduğu da yıllar geçtikçe anlaşılmıştır. Tüm dünyada 2013 yılında kültür ekonomisi 2.250 milyar dolar gelir getirmiş ve 29.5 milyonluk istihdam oluşturmuştur. Çin, Hon Kong, Hindistan, Güney Kore ve Türkiye gelişmekte olan ülkeler içinde en çok geleneksel bilgi ihraç eden ülkeler arasındadır. Türkiye 2015 yılında kültürel bilgiye dayalı ürünlerden 18 milyar Türk lirası (ihracatının %70’ine tekabül etmektedir) gelir elde etmiştir (Özdemir N. , 2018: s. 10).

Kültür doğa ile insanın iletişiminin bir sonucudur, bu sebeple geleneksel bilginin önemli bir kısmı halk hekimliği ile ilgilidir. Son yıllarda alternatif tıp, tamamlayıcı tıp gibi isimler alan tedavi yöntemlerine ilgi artmaya başlamıştır. Halk hekimliğinde taşıyıcı konumdaki şifacı ile deneyim bilgisi arasındaki ilişki zayıflamış, ancak zayıflayarak ekonomik yönü ortaya çıkmıştır. Bu değişim sırasında geleneksellik etkisizleşirken halk hekimliği uygulamaları ortaya çıkarak belirginleşmiştir (Özdemir N. , 2018: s. 14).

Geleneksel bilginin ekonomik bir pazarının oluşmasında turizmin de önemli etkisi vardır. Sağlık turizmi buna dahildir zira kaplıca kültürü sağlık turizmi bağlamında ekonomik bir değere dönüşmektedir. Kitle turizmi eskisi gibi istenilen verimi veremediği için kültür turizmi öne çıkmaya başlamıştır. Kültür turizmi gelenek kültürünün ekonomik değerini arttırdığı söylenebilir. Bugünün turistleri görmekten daha çok deneyimlemek istedikleri için kültür turizmine yönelmektedirler. Ancak gelenek kültürünün turizme

açılması, bağlamından kopmasına sebep olabilmektedir. Yapaylaşması metalaşması gibi olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Kültür ve turizmin birbirini tetikleyen, besleyen olgular olarak görmek gerekmektedir. Kültürün edilgen olarak düşünülmemesi her ikisinin de birbirine pozitif etkisi olduğu kabul edilmelidir. Aynı zamanda kültür turizmi kent ekonomisine, refahına olumlu etkileri vardır. Bölgesel ekonomik kalkınmaya yardımcı olmaktadır (Özdemir N. , 2012: s. 239 - 240).

Çanakkale toprak yapısından dolayı termal su kaynağı bakımından zengindir. Ancak bu potansiyelini kullanamamaktadır, birçok şifalı suyu kaynağından modern tesis bulunmamaktadır. Az bulunan tesislerden biri Ezine’de bulunan Kestanbol Kaplıcası’dır. Kaplıca iki ana binadan oluşmaktadır. Restoran, büfe ve cami tesiste bulunmaktadır. Tesiste kadınlar ve erkekler için ayrılmış iki adet kapalı termal havuz ayrıca beş adet özel termal banyo vardır.

Kaplıca suyunun ayda iki defa analizi yaptırılmaktadır. Kestanbol kaplıca suyu romatizmal rahatsızlıklar, kadın hastalıkları, endokrin sistem rahatsızlığı, kaza ve ameliyat yaraları, mide bağırsak karaciğer iltihapları gibi hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır. Ancak sürekli doktor, hemşire ve tıbbi donanım bulunmamaktadır. Sigorta sistemine entegre olarak raporlu hastaların masrafları sağlık sistemi tarafından karşılanmaktadır. Yapılan derleme çalışmaları göstermiştir ki Kestanbol Kaplıcası kent ekonomisine potansiyelinin çok altında pozitif etki yapmaktadır.

Kaplıcanın bulunduğu Körüktaş köyü, şifalı suyunu kaplıcaya kiralamış ve bundan gelir elde etmektedir. Tesis ise Ezine Belediyesinden kiralanmıştır. Bölgede bulunan tesis turist çekmekte olmasına rağmen tesisin imkanlarının sınırlı olması kaplıcanın yöreye olumlu katkılarını sınırlandırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Halk Hekimliği, Kültür Ekonomisi, Kaplıca, Şifalı Su, Termal, Kültür Turizmi

TOPLUMSAL DEĞERLERLE NORMLARIN ÖĞRETİLİP HATIRLATILMASI BAĞLAMINDA ÂŞIK PERVANÎ'İN ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Doç. Dr. Aslı BÜYÜKOKUTAN TÖRET*

ÖZET

Toplum içinde bireylerin etik ya da uygun davranışlar konusunda sahip oldukları fikirleri gösteren değerler ile kültürel açıdan arzu edilir ve uygun olarak değerlendirilen davranışları akla getiren normlar, toplumsal düzenle yakından ilişkilidir. Bu nedenle değerler ve normlar, rol kavramıyla bağlantılıdır. Bireye, aile ortamından başlanıp toplum içinde devam eden bir yapıda, neyin doğru neyin yanlış, neyin istenilir, neyin kötü olduğu konusundaki değer ve normlar öğretilir, benimsetilir. Toplum hayatının işleyişi kurallarının öğretilmesi ve hatırlatılması noktasında, sözlü kültürün icracılarından âşıklar da devreye girerek, üzerlerine düşen görevi yerine getirmeye çalışırlar. Bu bağlamda, Yusufelili olmakla birlikte 1963 yılından beri Eskişehir'de yaşayan Âşık Pervanî'nin şiirleri dikkat çekicidir. Pervanî, icralarında, bir taraftan eğlendirip hoşça vakit geçirtirken, diğer taraftan değerlerle normların öğretilip hatırlatılması rolünü de üstlenmektedir. Çalışmada, Âşık Pervanî'nin şiirlerinden hareketle, şairin özellikle hangi toplumsal değerlerle normları öğretme ve hatırlatma işlevi üzerinde durduğu incelenmiştir. Bu noktada, âşık üzerine hazırlanmış olan şiir kitapları ile görüşmelerimiz sırasında âşığın irticalen söylemiş olduğu şiirlerden yararlanılmıştır. İnceleme sonucunda, âşığın sadece aşkı dile getirmediği, aile fertlerine bağlılık, vatan ve insan sevgisi, kardeşlik, vefa, mertlik, toplumsal dayanışma, birlik ve beraberlik içinde yaşama, bencillik, kendini beğenmişlik ve aç gözlülükten kaçınma gibi temalar üzerine de yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Âşık Pervanî, Şiir, Toplumsal Değer Ve Normlar, İcra, Öğretme, Hatırlatma.

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, abtoret@ogu.edu.tr

TÜRK-HİNT EDEBİYATINDAKİ ETKİLERİ (İLETİŞİMİ) VE KAVRAMI

Assoc. Prof.Dr. Dariga KOKEYEVA*

ÖZET

Bu bildirinin konusu Türk dünyasıyla Hint kıtası arasındaki iletişim ve etkileşim bağlamında özellikle edebi ilişkilerdir. Türkler tarih sahnesindeki sadece önemli olaylara şahit değil, aynı zamanda büyük medeniyet ve kültürlü halklarından olmuşlardır. Geçmiş tarihini sonraki nesillere efsane olarak aktardı ve ebedi iz olarak bıraktı. Aynı zamanda türk halkları Çin, Moğol ve Farsça konuşan halklarıyla yakın ilişki kurarak gelecek nesillere unutulmaz tarih, kültür ve edebiyat bıraktılar. Türk-Hint edebi bağlarının yüzyıllarca süren bir tarihi vardır. Ulusal edebiyat literatürümüzün dünya edebiyat eserleriyle sürekliliği, manevi kültürümüzün tarihinde, edebiyatın sanatsal gelişiminde büyük önem taşımaktadır. Türk ve Hint edebiyatı arasındaki ilişkiyi incelemek, ulusal konuşma sanatını eski zamanlardan Türk-Hint kültür ilişkileri geleneğinin bilimsel-teorik genişlemesine teşvik etmenin bir yoludur. Çünkü tarihten biliyoruz ki türk hint edebiyatı ilişkisi ta eski zamandaki Orta Asyada yaşayan doğu-iran ve türk halklarının hayatındaki hertürlü tarihi, siyasi-ekonomi olaylar üzerinde oluşmuştur. Ayrıca Büyük İpek Yolu ile Türk-Hint halkları arasındaki ilişkilerin kültürel bağlardan da etkilendiğini söyleyebiliriz. Günümüzün tarihsel kanıtı, halkların birbirlerinin değerli mirasıyla tanıştığını, manevi ve kültürel hazinelerini zenginleştirdiğini göstermektedir.

* Department of Middle east and South Asia, Oriental Studies Faculty Al Farabi Kazakh National University, KAZAKİSTAN, dmkbuddy@mail.ru

TÜRK TARİH ROMANLARINDA ŞAH İSMAİL KARAKTERİ

Yasemin MEYDAN*

ÖZET

Şah İsmail, 1487 yılında, Erdebil şehrinde dünyaya gelmiştir. Görkemli devlet adamı, kudretli şair ve sanat dostu Şah İsmail'in sanat anlayışı Azerbaycan Edebiyatı tarihinde kendine has bir yer işgal etmektedir. Klasik bir anlayış dışına çıkarak divanına ilk defa koşma, geraylı, bayatı, klasik şiir tarzında eserler vermiştir. 1524 yılında vefat eden Şah İsmail, Erdebil'de toprağa verilmiştir. Şah İsmail "Kızılbaşlık" hareketinin siyasi ve edebi yönden kurucusu olmuştur. Onun lirik şiirlerinde "Kızılbaşlık" düşünceleri daha çok görülür. Şah İsmail didaktik, öğüt verici ve aşikhane eserler de vermiştir. Onun "Dehname" adlı mesnevisinin, epik şiir tarihinde önemli bir yeri vardır.

Tarihçi kimliği ve Alevilik üstüne yaptığı kapsamlı araştırmalarla tanındığı kadar, romancılığıyla da büyük beğeni toplayan Reha Çamuroğlu'nun çok konuşulan romanı "İsmail", okuru on beşinci yüzyılın dünyasına götürmektedir. Bu romanda, Şah İsmail'in hayatı, bir tarikatın devlete dönüşmesi ve yaşanan kanlı süreç anlatılmaktadır. Reha Çamuroğlu'nun ilk romanı olan "İsmail", üç temel nokta üzerinde durmaktadır. Birincisi, zulüm üreten her tür siyasal iktidardan uzak durarak gönüllerde taht kuran heterodoks İslam anlayışının, devlete dönüşünce özünden uzaklaşmasıdır. İkincisi, sosyal tabanının büyük kısmını ve özellikle silahlı gücünü Anadolu Türkmenlerinin oluşturduğu Safevî Devleti'ni bir tür "ihnet" sayan Osmanlı'nın, bunun bedelini Alevîlere kanlı bir şekilde ödettiği ve Anadolu'da "Alevî-Sünnî" çatışmasına resmiyet kazandırdığıdır. Üçüncüsü ise, Osmanlı Devleti'nin kabul ettiği Sünnî şeriat inançlarına karşı çıkan Alevî Türkmenlerin, devletleştikten sonra Şîî şeriatını benimseyen Safevîlik tarafından da dışlanarak yalnızlaştırıldığıdır.

Türk tarih romanlarında Şah İsmail'in nasıl anlatıldığı, "İsmail" adlı romanıyla tarihi bir bilgi yumağı sunan yazarımızın, tarihi gerçeklik ve hayal ürünü düşünceleri üzerinde durularak, bu konular örnekleriyle detaylı olarak işlenecektir.

* Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, yaseminmeydan@gmail.com

“LEBLEBİ TOZU” FİLMİ ÜZERİNE KÜLTÜR TURİZMİ VE EKONOMİSİ BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME

Nazife ÖZDEMİR*

ÖZET

Kültür, sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın ana kaynaklarından biri haline gelmiştir. Bu da gündeme kültür ekonomisi ya da kültür endüstrisini gündeme getirmiştir. Kültür ekonomisi ya da endüstrisi, Alman filozofu Adorno gibi isimler tarafından daha çok kapitalizme hizmet eden bir aygıt gibi görülmüştür. Onu salt kapitalizme hizmet eden bir sektör olarak değerlendirmek, medyanın da etkisiyle giderek gelişen kültür turizmine dönük çabaları geliştirmemek anlamına gelecektir.

Dünyada ve Türkiye’de kültür ekonomisi kapsamına pek çok ürün, hizmet, faaliyet, kurum, aktör ve sistem dahil edilmekte ve değerlendirilmektedir. Kültür endüstrisinde film ve video, televizyon ve radyo, video oyunları, müzik (kayıtlı müzik piyasası, canlı müzik gösterileri, müzik sektöründeki yeni baskılar), kitaplar ve basın (kitap basımı, dergi ve gazete baskıları) önemli bir yere sahiptir. “Bacasız sanayi” olarak nitelendirilen sinemanın ülkelerin ekonomileri, kültürlerinin tanıtımı ve kültür turizminde çok önemli bir misyonu üstlendiği görülmektedir. Sinema filmleriyle televizyon dizileri, bir yandan büyük ekonomik kazançların elde edilmesine, diğer yandan da ülkelerin kültürlerinin tanıtılmasına ve kültür turizminin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Bu çalışmada, 2016 yılında gösterime giren “Leblebi Tozu” aldı sinema filmi, kültür turizmi ve ekonomisi bağlamında ele alınıp değerlendirilecektir. Filmin beklenen gişe başarısını gösterememekle birlikte Çorum ili özelinde kültür turizmi ve ekonomisine yönelik çalışmalara katkıda bulunduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültür Ekonomisi, Sinema, Kent, Tanıtım, Turizm

* Hacettepe Üniversitesi, nzfzdmr@hotmail.com

AZERBAJYCAN HALK MUSİKİSİNDE VE ÂŞİK İCRACILIĞINDA BAYATI MOTİFLİ “ARAS” ESİNTİLERİ

Prof. Dr. İlgar İMAMVERDİYEV*

ÖZET

“Azerbaycan Halk Musikisinde ve Âşık İcracılığında Bayatı Motifli “Aras” Esintileri” isimli makalede, Kuzey Azerbaycan, Güney Azerbaycan ve Anadolu Türklerinin halk şiirinin ortak edebi anıtı sayılan ve en küçük nazım biçimi olan yedi heceli bayatılarda “Aras” ile ilgili şiir örnekleri âşık havalarında, muğam sanatında, hanendelerin ve ses sanatçılarının repertuarında bu konu ile ilgili bazı bilgiler araştırılmaktadır.

Azerbaycan Aşık ifacılığı sanatı ve Halk musikilerinde "Araz" kelimesinin önemi çeşitli kaynaklardan derlenerek; aşık yaratıcılığında, muğam sanatından, ses sanatçılarının ifa etikleri eserlerden çeşitli örneklerle sunulmaktadır.

"Aras" kelimesinin bayatılar, şiirler, melodiler, halk ezgileri içinde kullanılması yalnız Azerbaycan'da değil Türkiye' de de birçok şiirde, aşık havalarında, halaylarda da bu kelimenin geçtiği ve önemli ses sanatçıları tarafından da bu eserlerin seslendirildiği görülür.

“Azerbaycan Halk Musikisinde ve Âşık İcracılığında Bayatı Motifli “Aras” Esintileri” isimli makalemizi şiir, müzik, aşık ve hanende icracılığı açısından sonuç olarak şöyle özetleyebiliriz:

1. Azerbaycan, Güney Azerbaycan (İran) ve Anadolu klasik aşık müziğinde bir grup havalar(ezgi) vardır ki özellikle “Aras” ismi ile çalınmış söylenmektedir.

2. Azerbaycan, Güney Azerbaycan (İran) ve Anadolu aşık sanatında birçok havalar vardır ki ifa sürecinde söylenen sözlerden anlaşılır ki bu müzik “Aras” konusunu belirtir.

3. “Arasbarı” isminde bir hava vardır ki, hem klasik aşık ezgisi gibi aynı zamanda Zarb-ı muğam (ritmik muğam) gibi aşık repertuarında ve hanendelik sanatında çalınmış söylenir.

4. Azerbaycan, Güney Azerbaycan (İran) ve Anadolu klasik aşık müziğinde “Aras” ile ilgili bayatılar çoğunluk oluşturur.

5. Azerbaycan Halk Musikisinde “Aras” konusunda farklı şiir türünde yazılmış belirli örnekler bulunmaktadır.

* Gaziantep Üniversitesi, ilgar.imamverdiyev@gmail.com

6. “Aras”la ilgili bayatılar konu açısından vatan, aşk, sevdalı, gam içerikli, bazen de, ayrılık, hasretin yanı sıra neşeli olmaları ile dikkati çeker. 7. “Azerbaycan, İran (Güney Azerbaycan) halk şiirleri arasında “Aras”la ilgili yüzden fazla yedi heceli bayatı şiir türüne farklı kaynaklarda rastlanmaktadır. “Azerbaycan Halk Musikisinde ve Âşık İracılığında Bayatı Motifli “Aras” Esintileri” isimli makale aslında geniş araştırma talep eden ve kapsamlı şekilde tahlil olunmasına ihtiyaç duyulan tez konusudur.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, Aras, Bayatı, Âşık Havaları, Halk Türküsü

ARABESK MÜZİĞİN MERKEZE YERLEŞMESİ VE 'MÜSLÜM' FİLMİNİN BAŞARISINA DAİR BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Alim Koray CENGİZ*

ÖZET

Türkiye’de 1950’li yıllarda taşradan büyük kentlere başlayan göç kentlerin sadece mekânsal yapısını değiştirmekle kalmamış aynı zamanda sosyal ve kültürel yaşamı da etkilemiştir. Bu sosyal ve kültürel izler arasında müzik de önemli bir yer almaktadır. Başlangıçta taşradan gelerek kente yeni eklenenlerin müziği olarak bilinen arabesk janrı aradan geçen on yıllar içerisinde yükselişini sürdürmüş ve zaman içerisinde merkeze doğru bir hareket sergilemiştir. Bir zamanlar sadece dolmuşlarda çalınan arabesk bugün ana akım medyada kendisine yer bulmaktadır ve popüler bir müzik türü olarak diğer türler arasında yerini almıştır. Müslüm Gürses’in yaşamını konu alan ve 2018 yılı Ekim ayı içerisinde gösterime giren ‘Müslüm’ filmi, kültür endüstrisinin önemli bir kolu olan sinemada izleyiciyle buluşmuş ve film çok miktarda seyirci tarafından izlenmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde arabesk müziğin büyük kentlerde kendisine yer edinmesi ve merkeze yerleşmesi ele literatür çalışmaları ile birlikte ele alınmaktadır. Daha sonra ise arabesk janrının Türkiye’de önemli bir aktörü olan ve bugün hayatta olmayan Müslüm Gürses’in hayatını konu edinen 'Müslüm' filminin başarısı hem söylem açısından hem de sosyal antropolojinin bakış açısıyla incelenmektedir.

Arabesk müzik 1970’li ve 80’li yıllarda devlet radyo ve televizyonlarında kendine yer bulamazken 90’lı yıllarda ana akım medyada yer bulmaya başlamıştır. Müzik türü, pop müzikle etkileşim içerisine girerken bu alandaki şarkıcılar da gerek şarkı içerikleri gerekse de dış görünüşleri itibarıyla değişim göstermeye başlamaktadır. Bu alanda yer alan şarkıcılar sadece müzik sektöründe değil aynı zamanda film ve dizi sektöründe de yer alarak izleyicilerin nezdinde görünürlüklerini artırmışlardır. Gişede büyük bir başarı yakalayan ‘Müslüm’ filminin başarısını sadece filmin senaryosu ve sinema tekniklerine dayandırmanın ötesinde sosyolojik ve antropolojik bir bakış açısıyla ele almak gerekmektedir.

Bugün hayatta olmayan Müslüm Gürses’in hayatını konu edinen 'Müslüm' filmi içeriği ve sinema teknikleri bakımından oldukça başarılıdır. Diğer yandan, kültür endüstrisinin önemli bir kolu olan sinema ve televizyon sektörü popüler kültürün bir ürünü olarak arabeskin zaman içinde merkeze yerleşmesine ve popülerleşmesine katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arabesk, Müslüm Gürses, Kültür Endüstrisi, Popüler Kültür, Sinema

* Mustafa Kemal Üniversitesi, cengiz.koray@yahoo.com

TÜRKİYEDE KÜLTÜREL BELLEĞİN MÜZİK İLE AKTARIMI: BLACK/DOOM/FOLK METAL VE YAŞRU GRUBU ÖRNEĞİ

Dr. Harun AKÇAM*

ÖZET

Kültürel yaratmalar, “kültürel bellek” olarak adlandırılan hatırlama olgusu içinde devamlı gelişip değişerek varlıklarını her dönemde sürdürürler. Bellek, geçmişten getirdiği bilgileri kodlayarak yeni çevrelerde yeniden yaratabilme özelliğine sahiptir. Bu devamlılık sayesinde sözlü kültür verimleri her çevre veya çağda bir önceki kalıntılar ile yeniden işlenir. Bu hatırlama olgusu ile kültürel öğeler bazı durumlarda çevre ya da çağın geleneklerine göre şekillenerek yeniden yaratım sürecine girer. Müzikal değişmelerde de bu durum görülebilir. Anadolu Rock tarzı müzik türü, pek çok halkbilim araştırmacısı tarafından âşıklık geleneği sürecinin değişim/dönüşümü içinde değerlendirilmiştir.

1960’lı yıllarda ortaya çıkan metal müzik türü, zamanla dünya çapında beğenilen bir müzik türü olarak gelişmiştir. Gelişim süreci içinde kendine has alt türler ve dinleyici kitlesindeki spesifik özellikler ile kendine ait bir halk tabakası oluşturmuştur. Bu alt türlerden black, doom ve folk metal olarak adlandırılan metal türleri içinde çeşitli milletlerin tarihlerine ve folklorik ürünlerine yer verilmiştir. Türkiye’de de bu müzik türlerinde 2000’li yıllardan itibaren hızlı bir gelişme gözlenmiştir.

Bu bildiri metal müzik etrafında gelişen alt türler ve bu türlerden folklorik değerleri yeniden yaratan metal müzik gruplarından bahsedilecektir. Bu türlerin Türkiye’deki gelişimi ve özelde Yaşru adlı Türk metal müzik grubunun işitsel ve görsel ürünleri, kültürel bellekte yeniden yaratım bağlamında değerlendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: Kültürel Bellek, Metal Müzik, Folklor, Kültürel Aktarım, Yaşru.

* İstanbul Arel Üniversitesi, h.akcamm@gmail.com

YAKUT VE TUVA TÜRKLERİNİN HALK DANSLARI VE KIRGIZ HALK DANSIYLA BENZERLİKLERİ

Gulya İSAYEVA*

ÖZET

Tuva ve Yakut Türkleri gibi Kırgız Türkleri de Sibirya bölgesinde yaşamış ancak yüzyıllar önce Tanrı Dağları'na (Ala Too) göçerek bugün ki yurtlarına yerleşmişlerdir. Bu da Kırgız, Tuva ve Yakut Türklerinin diğer Türk boylarına göre birbirleriyle daha zengin bir kültürel ortaklık taşımalarına neden olmuştur. Tuva ve Yakut Türklerinin günümüzdeki halk danslarının inşa edilmiş süreci bir çok açıdan Kırgız Türkleriyle benzerlik göstermektedir. Benzerliğin altında yatan önemli etkenlerden biri söz konusu halkların Sovyetler Birliği'ne bağlı olmalarından dolayı sanat akademilerinde öncelikle Rus balesi ve diğer Rus sahne sanatları eğitiminin verilmiş olmasıdır. Bu ilk aşamadan sonra her halk kendi kültür motiflerini ve kırsal hayatın renklerini sahne sanatlarına uyarlamıştır. Tuva ve Yakut Türkleri halk danslarının kökenlerini tarih öncesine dayandıran kaya resimlerinin incelenmesi, halk oyunlarının halk danslarına etkisi, halk dansı ve beden eğitimi, Şamanizm ve dans ilişkisi gibi aktüel konulara yoğunlaşarak dans araştırmalarını yürütmektedirler. Bununla birlikte derin bir geçmişe sahip Tuva Kartal Dansı ve Yakut Osuohay dansı onların halk danslarının gelişiminde merkezi bir yer tutmaktadır. Bu eski danslar yeni figürlerle zenginleştirilmekte, yeni formlar kazanmakta, yeni danslara ilham vermekte ve milli kimliğin sembolleri haline gelmektedir. Bu da Karacorgo dansının Kırgız Türklerinde üstlendiği fonksiyona benzemektedir. Tuva ve Yakut Türklerinin halk dansı araştırmalarındaki yaklaşımları Kırgız halk dansının geliştirilmesi sürecinde göz önünde bulundurulması gereken önemli örneklerdir.

* Kırgız Bilimler Akademisi, Kırgızistan, rasitcologlu@gmail.com

TÜRK HALK MÜZİĞİ VE KORE HALK MÜZİĞİNDE GELENEKSEL TEMATİK BENZERLİKLER

Seungmi LEE*

ÖZET

Halk müziği o çağdaki halkların hayatı içinden doğan duygu ve düşüncelerini yansıtır. Kimin tarafından yazıldığı veya söylendiğini bilinmez ama halklar tarafından çok sevilip ağızdan ağıza aktarılan bir sözlü gelenektir. Halk müziğın teması halkın yaşam tarzları ve toplumsal kültürüne çok bağlıdır. Bundan dolayı halk müziği o çağdaki insanların hayatını ve kültürünü gösteren bir belirti olduğundan halk bilimcilerin dikkatini çekebilecek önemli bir konudur. Halk bilimini öğrencisi olarak Türk halk müziğini araştırdığımda Kore halk müziği ile çok benzerlikleri olduğunu gördüm. Bu makalede Türk halk müziği ve Kore halk müziğinde geleneksel tematik benzerlikler sunulacaktır.

* Pusang National University, Güney Kore, vslee77@gmail.com

KAŞKAY TÜRKÇESİNDE ZAMAN BİLDİREN KELİMELER

Doç. Dr. Dilek ERENOĞLU ATAİZİ*

ÖZET

İnsanoğlu hayat serüveni başladığından beri dünyasına giren her bilginin durumunu belirlemek üzere varlığı zaman ile ilişkilendirmeyi yol edinmiştir. Doğal olarak doğa olaylarıyla eşleşen zaman olgusu her coğrafya ve millette farklı ad ve ölçülerle karşılanmıştır. Böylece hem dilin malzemesi olan ve zaman bilgisi içeren kelimeler hem de dilin ait olduğu halkın yaşam felsefesini yansıtan kültür verileri ortaya çıkmıştır.

Zamanın bölümlenmesinin (yıl, ay, hafta, gün) yanı sıra verilen zaman adları (mevsim, gün içi bölümlenmeler vb.) bakımından yapılacak araştırmada İran'ın Şiraz'ı da içine alan Körfez bölgesinde yaptığımız derlemelerden ve Kaşkay Türklerinin son on yıldır yayımladığı bazı eserlerden faydalanarak Kaşkay Türkçesinde zaman bildiren kelimeler tespit edilecektir.

Türkçenin her lehçesinde zaman işaretleyicileri ortaklık gösterse de bazı lehçelerde coğrafya ve kültür farklılığı sebebiyle ayrılıklar ortaya çıkmaktadır. Azerbaycan, Türkmen, Halaç, Şahseven, Ebiverdi ve Kaşkay Türkleri İran coğrafyasında Türkçenin her lehçesinde zaman işaretleyicileri ortaklık gösterse de bazı lehçelerde coğrafya ve kültür farklılığı sebebiyle ayrılıklar ortaya çıkmaktadır. Azerbaycan, Türkmen, Halaç, Şahseven, Ebiverdi ve Kaşkay Türkleri İran coğrafyasında yaşayan Türk halklarıdır.

İran'da Şiraz bölgesinde yerleşik bulunan yarı göçebe Kaşkay Türkleri, halk edebiyatının bir devamı olan, masal, hikâye, koşma ve şiir türlerinde sözlü geleneği devam ettirmiş, son on yıldan beri yazılı edebiyatın bazı türlerinde eserler vermeye başlamışlardır.

Bu çalışmada, Kaşkay Türkçesinde zaman bildiren kelimeler tespit edilecektir. Bu tespit ile Kaşkay Türkçesinin bu konuda resmi dil olan Farsçadan etkilenip etkilenmediği, eskiden bugüne bu terimlerin ne kadarını koruduğu ortaya çıkacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kaşkay Türkçesi Kaşkay Türkleri Zaman Kelime Farsça

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, dilekerenoglu@gmail.com

KAZAK HALK HEKİMLİĞİNDEKİ KUŞLARLA İLGİLİ İNANIŞ VE TEDAVİ UYGULAMALRI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Karlygash ASHIRKHANOVA*

ÖZET

Bu çalışmada, Kazak halkının kuşlarla ilgili inanışları ve halk hekimliğinin günümüzdeki uygulamaları anlatılmıştır. Halk hekimliği bir milletin yaşam tarzını ve sağlık kültürü yapılarını barındıran önemli bir husustur. Cüçlü bir halk bilimine sahip Kazak Türklerinde halk hekimliği ile ilgili tedavi yöntemleri oldukça zengindir. Kazak Türklerinde geleneksel tedavi yöntemleri birçok inanış ve çok geniş uygulama alanlarını kapsar.

Kazak Türklerinin halk biliminde kuşların ayrı bir yeri ve önemi vardır. Halk hekimliği uygulamalarında kuşların bazı organlarının tedavilerde kullanılması da söz konusudur. Kazak Türklerinde kuşlarla ilgili inanışlar ve verdikleri manalar; nazar, haber, olağanüstü varlıklar, doğum, halk meteorolojisi ve takvimi, uğur veya uğursuzluk, bereket veya bereketsizlik ve ölümdür. Bu kavramlar ile ilgili inanış ve uygulamalar Kuşlar ve halk hekimliği başlığı altında incelenecektir.

* Al Farabi National Kazakh University, Kazakistan, karligash78@mail.ru

EKOELEŞTİRİ VE HALKBİLİMİ

Yiğit ATEŐGÜL*

ÖZET

21. yüzyıl ile birlikte insanlığın yaşamı teknolojinin etkisiyle büyük değişikliğe uğradı. Doğa, hızlı nüfus artışı, büyük sanayi tesislerinin yapımı, sadece kar odaklı seri üretim ve bunlara bağlı olarak iklim değişikliği, küresel ısınma, toksik atıkların çoğalması gibi hiç bir zaman maruz kalmadığı kadar büyük bir yıkım ile karşılaşmıştır. Bu konudaki bilinci artırmak ve söz konusu yıkıma dikkat çekmek amacıyla 1960'lı yıllar itibari ile Derin Ekoloji, Toplumsal Ekoloji, Ekofeminizm ve Ekopsikoloji gibi yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Son 50 yılda edebiyat ve sanat dünyasında doğada oluşan olumsuzluklara dair eserler verilmeye başlanmış olsa da kuramsal olarak ekoeleştiri çalışmaları 1990'lı yıllarda ortaya konmaya başlamıştır. Son yıllarda gelişen bu bilinç, doğanın karşılaştığı olumsuzluklar ile ortaya çıkmış gibi gözükmesine rağmen doğanın karşısında bir insan olarak değil doğanın bir parçası olarak insan düşüncesi ile Türk halk kültüründe, edebiyatında, yaşamında ve inancında yüzlerce yıldır varlığını sürdürmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda Türk kültür dünyasında 'doğa' kavramına bu yöntemler ile yeniden bakmak yerinde olacaktır. Bu bildiri kapsamında Ekoeleştiri ve temelleri ile bu bakış açısının Türk kültüründeki yansımaları incelenecektir.

* Hacettepe Üniversitesi, yigitatesgul@hacettepe.edu.tr

AZERBAYCAN`DA HALK HEKİMLİĞİ UYGULAMALARI

Sona RZAYEVA *

ÖZET

Tedavi şekli çeşitli bitkilere ve farklı yöntemlere dayanan, yüz yılların tecrübesinden geçerek öğrenilen ve yararlanılan halk hekimliği *veya* geleneksel tıp sözlü olarak aktarılan geleneksel bilgi ve uygulamalar bütünü olup tüm dünyada yaygındır. Halk hekimliğinde tedavi edilen sağlık sorunları ve uygulanan yöntemler ait oldukları toplumların sosyo-kültürel ve etnik kozmolojisine özgü olup modern tıp pratisyenlerinin bakışlarına göre önemli ölçüde farklılık gösterebilecek belirli nedensel, tanısal, önleyici ve iyileştirici yönleri sahiptir. Geleneksel bilgi, genellikle topluluğun bilgi ve deneyimlerini yansıtmış ve dolaylı olarak belirli bir yerel halkın veya topluluğun ortak mirası olarak kabul edilmekte ve somut olmayan kültürel miras bağlamında değerlendirilmektedir. Azerbaycan`da türkeçare (Türk usulü tedavi) adı verilen halk hekimliğinin tarihi çok eskilere dayanmakta ve Azerbaycan`da yaşayan topluluklar arasında iyi bilinmekle birlikte yaygın olup büyü, ocaklar, sınıkçılar, şifalı bitkiler, halk cerrahisi, masaj vb. çeşitli yöntem ve uygulamalardan oluşmaktadır.

Bu bildiride somut olmayan kültürel mirasın bir unsuru olan halk hekimliği ile ilgili Azerbaycan`daki geleneksel uygulamalar ele alınacak ve günümüzdeki durumuna değinilecektir.

* Azerbaycan İlimler Akademisi, Azerbaycan, sonarzayeva@gmail.com

TÜRKİYE VE AZERBAYCAN HALK OYUNLARINDA GELENEKSEL GİYİM KUŞAM VE SÜSLENME

Öğretmen Ümmü Hatice ERGİN*

ÖZET

İnsanlar birbirinden uzakta birbirinden habersiz olarak aynı ihtiyaçlar doğrultusunda aynı veya benzer ürünleri ortaya çıkarmışlardır. Bu durum insan ruhunun her yerde bir ve aynı olduğunu ortaya koyan bir durumdur. Bu ihtiyaçlardan giyinme ihtiyacı insanlığın doğuşundan bu yana varlığını sürdüren önemli bir unsur olmuştur. Günlük yaşantıda giyilen giysiler başlangıçta dış etkenlere karşı korunma ve örtünme ihtiyacından ortaya çıkmış daha sonra giyildiği ortama, yaşanan coğrafyaya uygun özelliklerle gelişme göstererek farklı biçimleri ortaya çıkmıştır. Bu durum kadın giyimindeki belirgin farklı özelliklerle kendini göstermiştir. Kadınların yaşı, medeni hali, maddi durumu; giysilerin şekli, modeli, başa giyilenlerin bağlanış biçimleri ve üzerinde yer alan aksesuarlar, saçların örülüş biçimi, takılar, kullanılan renkler gibi özelliklerle belli edilmiştir. Günlük yaşamda sade, iş yapmaya uygun kıyafetler giyilirken düğün, tören gibi özel günlerde kişinin durumuna göre en temiz ve en süslü kıyafetler tercih edilmiş ve bellerine, başlarına, boyunlarına, saçlarına taktıkları aksesuarlarla günün anlamına uygun olarak giyildiğini belli etmişlerdir. Günümüzde bu geleneksel giyim-kuşam ve süslenmeyi toplumların kendini en iyi ifade yollarından biri olan geleneksel halk oyunlarını icraları sırasında gözlemleyebilmekteyiz.

Araştırmada ilk kullanılan yöntem kaynak taraması olmuştur. Var olan bilgiler yazılı kaynaklardan incelenerek çalışmaya örnek olabilecek, yol gösterebilecek olanlar belirlenmiştir. Ulaşılabilen en eski fotoğraflara ve günümüzde yaygın olarak kullanılan fotoğraflara bakıla karşılaştırmalar yapılmış, halk oyunlarının doğal ortamında kullanılan giysilerle oyunların sahneye aktarımında kullanılan giysilerin, başlıkların, takı ve aksesuarların farklı ve benzer yanları ortaya çıkarılmıştır. Sözlü kaynaklardan elde dinilen bilgiler ışığında hem Türkiye'nin hem de Azerbaycan'ın geleneksel oyunlarını icra ederken giydiklerinin göç, akrabalık gibi faktörler sonucunda nasıl etkileşim içinde olduğu ve bunların sonuçları ortaya konulacaktır.

Türk dünyası geleneksel giyim kuşam ve süslenme bağlamında çeşitlilik açısından oldukça zengindir. Ülkeleri, şehirleri bir kenara bırakalım birbirine yakın komşu iki köy arasında bile belirgin zengin bir çeşitlilik mevcuttur. Bu çalışma Türkiye ve Azerbaycan kadınlarının halk oyunlarını icra ederken kullandıkları geleneksel giyimlerindeki benzer ve farklı yönler, geleneksel başlıkların yapısı ve kullanılan aksesuarların özellikleri, saçların örülüş şekilleri ele alınmıştır.

* Milli Eğitim Bakanlığı, ummuhaticekaynar.90@gmail.com

Yapılan bu araştırma ile geleneksel halk oyunları giyiminin günümüze ulaştığı şekli, düğünden sahneye aktarımındaki yapısal özellikleri, kullanılan takı ve aksesuarların geçmişteki kullanım amacıyla günümüzde de kullanılıp kullanılmadığı, birbirine sınırı olan iki ülkenin giyim kültürünü nasıl etkilediği, tam sınır şehirlerdeki artan benzer özelliklerle uzaklaştıkça azalan özelliklerin neler olduğu ve nedenleri ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Türk Kadın Giyimi, Kadın Başlıkları, Saç Örgüsü, Geleneksel Oyunlar, Sahne

GELENEKSEL TÜRK DOKUMA MOTİFLERİNDE FOLKLORUN İZLERİ

Arş. Gör. Tevhide AYDIN*

ÖZET

İnsanoğlu var olduğu günden bu güne, duygu ve düşüncelerini ifade etmek için çeşitli iletişim yolları kullanmıştır. Dokuma sanatı sözsüz iletişim yollarından biridir. Duygu ve düşünce dünyasının dokuma sanatında ki dili ise motiflerdir. Halı dokuma tekniğini dünyaya kazandıran Türk milleti, estetik kaygılar ile bezediği mesajlarını, ilmek ilmek halılara dokumuştur. Desen, kompozisyon ve renk özellikleri ile karakter kazanan yöresel Türk dokumalarında kullanılan motiflerin, şekil ve ad konusunda çeşitli varyasyonları vardır. Motiflerin sembolik dili çoğu kez aynı olmakla birlikte benzerdir. Bu çalışmada Türk halı-kilim dokuma sanatında en çok kullanılan motifler ele alınarak hangi duygu ve düşüncelerin mahsulü olduğu incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Motif, Sembol, Halk İnançları, Nazar, Bereket

* Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, taydin@kmu.edu.tr

SİVRİHİSAR KİLİM DOKUMA GELENEĞİ

Kübra ŞAPCI*

ÖZET

Maddi kültür değerlerimiz arasında yer alan dokumacılık geleneği, en eski el sanatları arasında yer almaktadır. Eskişehir ve çevresi kilim, zilli, cicim, sumak dokumacılığı bakımından Anadolu'nun önemli merkezlerinden biridir. Eskişehir'in önemli ilçelerinden birisi olan Sivrihisar'da hala dokuma geleneğinin mirasçıları yaşamaktadır. Ancak yeni nesillere bu geleneğin aktarımı sağlanamamaktadır.

Bir yandan maddi kültürün bir yandan da somut olmayan kültürel mirasın korunması bağlamında, yaşayan dokuma icracılarının bu konudaki bilgi ve birikimlerini gelecek nesle aktarması büyük önem taşımaktadır.

Sivrihisar ilçesinde saha çalışmaları yapılarak birçok dokuma örnekleri ve onların üzerindeki motifler anlamları bakımından incelenmiştir.

Bu çalışmada Anadolu kadınlarının kaybolmaya yüz tutmuş el emeği dokumalarının tekrar yaşatılarak yeni nesillere tanıtımını sağlamak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dokuma, Kilim, Eskişehir, Sivrihisar, Motif, Somut Olmayan Kültürel Miras

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, kubrasapci95@gmail.com

İDİL-URAL BÖLGESİ VE BURSA FOLKLORUNDA ‘SU DÜNYASI’ BAĞLAMINDA DEĞİŞEN VE DÖNÜŞEN OLAĞANÜSTÜ BİR VARLIK OLARAK PERİ KIZLARI

Sacide ÇOBANOĞLU*

ÖZET

Çalışmamızın konusunu; mekân adı olarak ‘yeryüzü’nü ifade eden, fakat anlatılarda tek bir dünya olarak algılanan orta dünya yani ‘Yeryüzü dünyası’ tamlamasıyla tanımladığımız bölge ile bu yeryüzünde bulunan denizlerin, göllerin, akarsuların altında kalan kısımda devam etmekte olan bir hayatın varlığının kabul edildiği ‘Su dünyası’ tamlamasıyla tanımladığımız bölgenin nasıl ifade edildiğini ve ‘Su dünyası’ varlıklarından biri olan ‘Peri kızları’ nı incelemek oluşturmaktadır. Çalışmamıza, Başkurt destanlarından Zayatülek ve Hıvhlıv destanı; Akbuzat destanı ve Bursa halk kültüründen bir anlatı konu edilerek Türklerin anlatılarında hâkim olan bakış açılarının ‘Su dünyası’ algısıyla nasıl şekillendiği, söz konusu algının ve bu algıyla yaratılan olağanüstü varlıkların mitolojik kaynaklarının neler oldukları üzerinde durulacaktır.

* Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, sacidecobanoglu01@gmail.com

ŞAHNÂME'DE ÖTEKİ ALGISI BAĞLAMINDA TÜRKLER

Öğr. Gör. Dr. Umut BAŞAR*

ÖZET

Bilindiği gibi Fars Edebiyatının en önemli kaynaklarından biri olarak Kabul edilen Şahnâme'de temelde İran ve Turan arasında yaşanan savaş ve çatışmalar ele alınmaktadır. İran'I merkeze alan Firdevsi, İran'ın ötekisi konumundaki Turan'I ve Turan hükümdarı Efrasiyab'I İran'ın millî düşmanı olarak işlemektedir. Türk karşıtlığı üzerinden Farslara bir kimlik bilinci kazandırmak isteyen Firdevsi eserinde kahramanlık, cesaret, fedakârlık gibi değerleri İranlılara, hile, korkaklık, yalancılık, sahtekârlık gibi değerleriyse Turanlılara ya da Türklere ait olarak işler. Bu bağlamda bu çalışmada İran ve İranlıların ötekisi olarak Turan ve Turanlıların Şahnâme'de nasıl ele alınıp "öteki"laştırıldığı meselesi ele alınmaktadır.

* Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, umutbasar_35@hotmail.com

GELENEKSEL TÜRK MUTFAĞINI TEHDİT EDEN UNSURLAR VE YEMEK MEKÂNLARININ DEĞİŞİMİ ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ

Tuğçe COŞKUN*

ÖZET

Toplumların beslenme şeklini o toplumun yaşadığı yörenin coğrafi koşulları, tarım ve hayvancılık durumu, sosyo-ekonomik şartları ve üretim faaliyetleri belirler. Aynı zamanda göçler, savaşlar, inançlar ve komşuluk ilişkileri geleneksel sofrâ kültürümüzün oluşmasında önemli rol oynar. Yaşam şeklini oluşturan bu faktörlerin değişimi kültürü etkiler, zaman ve mekâna göre değişen şartlarla birlikte kültürün kalıcı olma süresi artar veya azalır. Lezzet edinme ve hayatı devam ettirebilme gibi biyolojik bir gereklilik olan yeme-içme eyleminden bir mutfak kimliği oluşturma kültür çerçevemiz içinde yer alır. Yöreye özgü ürünler (tahıl, sebze, baharat vs.) ve etinden, sütünden faydalanılan hayvanlar o yörenin mutfağına karakteristik kimlik kazandırırken bütün Türk mutfağının ana yemekleri hâline gelir.

Bu çalışmada genç nüfusun yoğunlukta olduğu Eskişehir'in geleneksel mutfağının yemek mekânlarına yansması ve bu mekânların değişimi üzerinde durulmuştur. Eskişehir'deki yemek mekânları gözlemlenmiştir. Bu mekânlarda Eskişehir halkının geçirdiği süre, yemek tercih nedenleri ve Eskişehir mutfağının fast-food karşısındaki yeri tespit edilmiştir.

Yemek malzemelerinin tedarik edilmesi, hazırlanışı, sunumu emek ve zaman ister. Teknolojik gelişmeler, kentleşme ve küreselleşmeyle yemeği üretme ve tüketme alışkanlıklarımızın dışına çıkmış; yemeğe vakit ayıramama, yalnız yaşama veya kadının çalışma hayatındaki yerinin artmasıyla yemek yapmaya vakit bulamama gibi sebepler insanın yemek mekânlarıyla ilişkisini değiştirmiş, hızlı ve hazır yiyecek sistemini yaygınlaştırmıştır.

Kültür simgesi olan Türk mutfağının aktarımı, değişen teknolojiye, kentleşmede ve küreselleşmede kısacası çağı ayak uydurmada önemini kaybetmeden 'daha pratik' bir sisteme dönüştürülmelidir. Türk mutfağının 'fast-food' karşısında lezzetinden ödün vermeden yeni sunum olanakları sağlayacak projeler oluşturması, mirasımızı genç kuşaklara aktarmak için yemek sanatını icra edecek kişileri yetiştirmesi gerekmektedir. Tüm bunların yemek mekânlarına yansıtılması mutfak kültürümüzün dönüşerek devam etmesini sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Mutfağı, Türk Kültürü, Yemek Mekânları

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, tgccsknnn@gmail.com

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS KAPSAMINDA KIRIKKALE KÖPRÜKÖY'DE YAPILAN YEMEKLER

Döndü ERDEM*

ÖZET

Somut olmayan kültürel miras toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araç gereçler ve kültürel mekânlar anlamına gelir. Bu kavram, UNESCO'nun 32.Genel Konferansı'nın 17 Ekim 2003 tarihinde toplanan Genel Kurulu'nda onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Bundan yirmi beş otuz yıl öncesine kadar Köprüköy'de hemen hemen her evde yapılan şu an unutulmuş kültürün bir parçası olan ve dönemin yaşamını yansıtan bu yemeklerin tanıtılması amaçlanmıştır. Özellikle maddi durumu elverişli olmayan ailelerin yaptığı bu yemekler günümüzde gençlerin tercih sebebi olmamaktadır. Yöreden yöreye farklılık gösteren bu yemeklerin bir kısmı bazı yörelerde hiç bilinmemektedir. Çalışmanın amacı bu yemekleri hem görsellerle destekleyerek tanıtmak hem de o dönemin yaşam koşullarına dair çıkarımlar ortaya koyabilmektir. Bu yemekler arasında pekmezle (üzüm pekmezi) yapılan yemekler; pelite/pelte, öksüz doyuran/ öksüz helvası, hem pekmez hem yufka ekmekle yapılan yemek; pekmezli omaç, ekmekle yapılan yemek; ekmek aşısı, omaç (yumurtalı) ve soğan aşısı/ soğanlamadır.

Anahtar Kelimeler: SOKÜM (Somut Olmayan Kültürel Miras), Köprüköy Yemekleri,

* Pamukkale Üniversitesi, erdemsena3@gmail.com

ÇARŞAMBA SOFRASI” MİTOLOJİK YAPILI BİR DİNİ TÖREN

Elnaz SARDARİNA*

ÖZET

Türk Halk inançları, Türk dünyası açısından her zaman büyük öneme haiz olmuştur. Çünkü, çok geniş bir coğrafyada yaşayan Türk topluluklarını birbirine bağlayan en önemli unsurlar halk inançlarında bulunmaktadır. Bu tebligde İran Azerbajan’ında mitolojik kökenli kadınlara özel olan bir dini tören üzerinde çalışılmaktadır. Çarşamba Sofrası adlanan bu dini tören kendine aid özel gelenek, yemek türü ve yemeği hazırlama sırasında anlatılan özel hikayeye sahiptir. Özellikle bu törende eski Türkinançları ile İslâm kültürünün bir sentez oluşturması ele alınmaktadır.. İran’da Azerbaycan bölgesinde bugünkü dini ve dünün mitolojik ritüeli olan ÇarşambaSofrası ritüeline efsun veya beyaz sihir açısından yaklaştığında, bu tür ritüeller psikolojik bir telkin usülü olarak görülebilir. Zaman içinde bu tedavi usülü bazen şamanların, bazen kamların,bazen arbavcı diye isimlendirilen kişilerin, aşıkların, odacıların ihtisası sahasına girmektedir. Ayrıca, bu kollektiv özelliği olan ritüelde ateş ve ocak kültürünün izlerini de takip edebiliriz. Ateş kültü ile aile ocağı ve dolayısıyla atalar kültü birbirleriyle yakından alakalıdır. Ataları ruhları, ocağın ateşi içinde tecelli eder. Bunun için Türkler ocağı ve ateşi kutlu sayıp, ona secde ederlerdi. Atalarla temasta olmanın bir vasıtası da ocak ve ateştir.Türk mitolojisinde iyi/koruyucu ruhlardan biri olan Umay aile, evlilik ve neslin devamının koruyucu tanrısı olarak bilinmektedir. Çarşamba sofrasının önemli bir unsurunu oluşturan Fatma, Umay tanrıçasının zaman içinde Türk toplumunun İslamileşme formu olarak ele alınıp yorumlanmaktadır.

* Tebriz Üniversitesi, İRAN, elnazsardar@gmail.com

DÜNYA ÇOCUK GÜNÜ KUTLAMALARININ KÜLTÜR EKONOMİSİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Arş. Gör. Gülper MEZKİT*

ÖZET

Dünya Çocukları Günü'nün, ilk olarak 1857 yılında, Haziran ayının ikinci pazarında, din adamı Dr. Charles Leonard'ın öncülüğünde kutlandığı bilinmektedir. 'Gül Günü' adıyla kutlanmaya başlayan Çocuk Günü, daha sonra Çiçek Pazarı adını almıştır ve bu isimle dünya genelinde kutlanagelmıştır. Dünya genelinde Çocuk Günü'nün resmiyet kazanması, 1954'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun, dünyadaki bütün ülkelerin çocuklarını kutlamak için bir gün ayırmasını için bir öneri sunmasıyla ortaya çıkmıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı'nın ardından yoksul ve yetim kalan çocukların refahını artırma amacıyla önerilen bu destek günü, çocuklar için düzenlenecek olan aktivitelerle sağlanan gelirle çocukların yaşam kalitelerinin artırılmasına yönelik bir çalışma olarak da düşünülmüştür. Birleşmiş Milletler, ülkelerinin uygun gördüğü bir tarihte bu öneriyi gerçekleştirmesini istemiştir. Dünya genelinde ülkeler, 20 Kasım 'Uluslararası Çocuk Günü' Dünya Çocuk Hakları Örgütü'nün 1959'da Çocuk Hakları Bildirgesi'ni ve 1989'da Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni kabul ettiği gün, 'Çocuk Günü' olarak kutlanmaktadır. Çocuk Günü kutlamaları, 'Çocuk hakları' öğretisini temel alan anlatılar ve aktiviteler, belirli özel kuruluşların planladığı çerçevede kutlanmakta ve bu günlük faaliyete katılım için ücret ödenmekte; faaliyetin temasını içeren ürünleri satın almakta ve tüm gün plan kapsamında çeşitli aktivitelere katılarak bedel ödenmektedir. Profesyonel kuruluşların Çocuk Günü'ne farkındalık oluşturmak amacıyla düzenlediği bu kutlamalar, çalışmada kültür ekonomisi bağlamında değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Günü, Bayram, Kutlama, Kültür Ekonomisi.

* Hacettepe Üniversitesi, halkedebiyati@hotmail.com

TÜRKİYE’DE VE AMERİKADAKİ HALKBİLİMİ LİSANS PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI VE İÇERİK ANALİZİ

Aygül ÖZER*

ÖZET

Türkiye’de halkbilimi alanında eğitim veren lisans programları ile Amerika Birleşik Devletleri’ndeki folklor alanında eğitim veren lisans programlarının içerik açısından karşılaştırılmasıdır. Bu amaçla öncelikle, Türkiye’de halkbilimi alanında eğitim veren lisans programlarının içerik özellikleri incelenecektir. Sonrasında Amerika Birleşik Devletleri’nde folklor alanında eğitim veren lisans programlarının içerik özellikleri incelenecektir. Böylelikle, iki ülkenin lisans programlarının içerik açısından birbirlerinden farklılık gösterip göstermedikleri ortaya koyulacaktır.

* Hacettepe Üniversitesi, ozeraygul92@gmail.com

TÜRK KÜLTÜRÜNDE TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA ZAMAN VE MEKÂN TABULARI

Mehmet ÇERİBAŞ*

Emine TAŞ†

ÖZET

“Toplumsal cinsiyet nedir?” sorusu cevaplanması gereken bir tanımlamadır ve konuya buradan başlanmalıdır. Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak toplumun cinslere atfettiği değerler bütünüdür. Cinsiyete atfedilen bu değerler, kültürden kültüre göre değişmektedir. Başka bir deyişle, farklı kültürlerin sosyo-ekonomik, siyasi, coğrafi, dini vs. faktörler, o toplumun cinsiyete ve cinsiyet rollerine atfettikleri değerleri ve algılayışları değiştirmede büyük bir rol oynar. Kimi toplumlarda kadının rolü sadece evde çocuklara bakan ve ev işlerini yapan, haliyle de değersiz ve hor görülen bir cins konumundadır. Kimi toplumlarda ise kadın, toplumda aktif bir konumda olup, erkeğin yanında durarak ona akıl veren ve yardımcı olan, bununla birlikte çocuklarını en iyi şekilde yetiştiren bir birey statüsünde karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda cinsiyet olgusu, toplumlar arasındaki en temel ayrımı gerçekleştirmekte, tüm dünyada insanları “kadın ve erkek” olarak iki gruba ayırmaktadır. Toplum ise bu iki gruba farklı roller ve özellikler yüklemektedir. Kadın ve erkeğe yüklenen bu roller ve kültürel kodların, aynı şekilde zaman ve mekânı da cinsiyet ayrımına tabi tuttuğu görülmektedir.

Bu bağlamda genel olarak mekân, özel alan bakımından “ev içi” ve kamusal alan bakımından “ev dışı” şeklinde iki gruba ayrılabilir. Eski Türk toplum yapısı göçebe yaşam tarzına sahip olması sebebiyle kadının ve erkeğin mekânı “dışarı” olmuştur. Eski Türk toplumlarında mekân ve zaman açısından kadın ve erkeğe, diğer toplumlarda olduğu gibi katı kurallarla ayrılan tabular/kurallar yoktu. Sadece bazı ritüeller, duruma göre kadına veya erkeğe yasak sayılmaktaydı. Mesela, bazı şaman ritüellerine kadın ve çocuklarının gelmesi yasaklanmıştır. Fakat gelişen süreçlerde çeşitli dinlerin ve kültürlerin etkisiyle de, zaman ve mekân bağlamında tabularda artış göstermiştir. Örneğin, kahvehane kültürünün yaygınlaşması ile birlikte kahvehane mekânı erkeklere ait olurken, ev içi etkinliğin yapıldığı “günler” olarak nitelendirilen eğlenme ve vakit geçirme amaçlı toplantılar kadınlara özgü olmuştur. İnançsal açıdan ise Alevi-Bektaşî kültüründe musahip olmayan erkek ile kadının “Cem Ritüeli”ne katılması yasak olarak addedilmiştir. Kamusal alanda ise askeriye daha çok erkek mekânı olarak görülmüştür. Bunlar dışında, Türk toplumlarında çeşitli dinlerde ibadet edilen mekânlar, sadece kadının veya sadece erkeğin bulunabildiği yerler halinde konuşlandırılmıştır. Yani kadınların bulunduğu yer erkeklere, erkeklerin bulunduğu yerler de kadınlara

* Prof. Dr. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü/
Nevşehir e-posta: ceribas@nevsehir.edu.tr

† Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilim Uzmanı, e-posta: eminetas5050@gmail.com

yasak kılınmıştır. Zamansal cinsiyetleştirme açısından örnek verecek olursak; akşam vakti erkeklerin dışarı çıkması ve dışarda gezmesi serbest sayılırken, kadınların bundan menedilmesi gösterilebilir.

Çalışmamızda bütün bu iddialardan yola çıkarak, Türk kültüründe kadına ve erkeğe, zaman ve mekân konusunda tabu olarak görülen unsurlar tespit edilecektir. Ele alınan bu konular halk bilimi bakış açısıyla irdelenmiştir. Konu hakkında müstakil bir çalışma bulunmayışı, bu çalışmayı özgün kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, kadın, erkek, zaman, mekân, tabu.

TIME AND PLACE TABOOS IN THE CONTEXT OF SOCIAL GENDER IN TURKISH CULTURE

ABSTRACT

What is social gender? The question should be answered and the subject should be started from here. Social gender, unlike biological sex, is the sum of values that society attributes to the sexes. These values attributed to gender vary from culture to culture. In other words, socio-economic, political, geographical, religious etc. of different cultures. Factors play a major role in changing the values and perceptions that society attributes to gender and gender roles. In some societies, the role of women is only home to the children who do the household chores and who are deprived and worthless. In some societies, women appear to be active in society and stand by the man and give him a mind and help. In this context, gender is the most fundamental distinction between societies and it divides people into two groups as ayırım men and women ada. Society imposes different roles and features on these two groups. It is seen that these roles and cultural codes loaded on women and men also subject time and space to gender discrimination.

In this context, in general, space can be divided into two groups in terms of domestic and public space in terms of private space. Since the old Turkish society has a nomadic lifestyle, the place of men and women is tarz out Eski. There were no taboos / rules in old Turkish societies in terms of time and place in terms of space and time, as strictly as in other societies. Only some rituals were considered to be prohibited for women or men. For example, some shamanic rituals are prohibited from women and children. However, in the developing processes, with the influence of various religions and cultures, there has been an increase in taboos in the context of time and space. For example, with the expansion of the coffeehouse culture, the place of the coffeehouse belonged to the men, while the meetings, which were defined as the days when the in-house activity was held, were specific to women. On the other hand, the belief in the Alevi-Bektashi culture and the participation of the unassigned men and women in the Cem Rituals were forbidden. In the public sphere, the military was seen more as a male place. Apart from these, the places where worship in various religions in Turkic societies are located are located where only women or only men can be found. In other words, the place where women are located is forbidden to men and women are prohibited. If we

give the example of the temporal gendering; Time to go out in the evening males roam free outside and counting the women detained and that can be shown to be.

In our study, we will determine the elements that are seen as taboo on time and place in Turkish culture. These subjects were examined from a folklore perspective. The absence of a separate study on the subject makes this work unique.

Key Words: Social Gender, Women, Men, Time, Place, Taboo.

KATILIMCI ÜNİVERSİTELER

1. Afyon Kocatepe Üniversitesi
2. Ahi Evran Üniversitesi
3. Aksaray Üniversitesi
4. Al Farabi Kazakh University
5. Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
6. Ardahan Üniversitesi
7. Azerbaycan Milli İlimler Akademisi
8. Bakü Mühendislik Üniversitesi
9. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
10. Boğaziçi Üniversitesi
11. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
12. Çukurova Üniversitesi
13. Doğu Akdeniz Üniversitesi
14. Dokuz Eylül Üniversitesi
15. Düzce Üniversitesi
16. Ege Üniversitesi
17. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
18. Gazi Üniversitesi
19. Gaziantep Üniversitesi
20. Giresun Üniversitesi
21. Hacettepe Üniversitesi
22. İstanbul Arel Üniversitesi
23. İstanbul Üniversitesi
24. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi
25. Kırgız Bilimler Akademisi Üniversitesi

26. Kırıkkale Üniversitesi
27. Kocaeli Üniversitesi
28. Kore Pusang National University
29. İstanbul Kültür Üniversitesi
30. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
31. Manisa Celal Bayar Üniversitesi
32. Marmara Üniversitesi
33. Mersin Üniversitesi
34. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
35. Munzur Üniversitesi
36. Mustafa Kemal Üniversitesi
37. Necmettin Erbakan Üniversitesi
38. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
39. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
40. Pamukkale Üniversitesi
41. Sinop Üniversitesi
42. Sivas Üniversitesi
43. Tebriz Üniversitesi
44. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
45. Trakya Üniversitesi
46. Uşak Üniversitesi
47. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
48. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
49. Yıldız Teknik Üniversitesi

KATILIMCI YABANCI ÜLKELER

1. AZERBAYCAN
2. GÜNEY KORE
3. İRAN
4. KAZAKİSTAN
5. KIRGIZİSTAN
6. KOSOVA
7. KUZAY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ

KATILIMCILAR

AHMET KESKİN	GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
ALİM KORAY CENGİZ	MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
ALPARSLAN SANTUR	ANKARA
ALTAN ARTUN	BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
ARZU MAMMADOVA	BAKÜ MÜHENDİSLİK ÜNİVERSİTESİ
ASLI BÜYÜKOKUTAN TÖRET	ESKİŞEHİR OSMANGAZI ÜNİVERSİTESİ
ASLI FIŞEKÇİOĞLU	MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ASSEL LAKHAYEVA	AL FARABİ KAZAK NATIONAL UNIVERSITY, KAZAKİSTAN
AYGÜL ÖZER	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
AYŞE DEMİRHAS	BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ
AYŞE SEZER	MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BERNA BÜŞRA KOLOT	NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
BİRSEL ÇAĞLAR ABİHA	MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
BÜLENT ARI	MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
CANSU İRMAK	MARMARA ÜNİVERSİTESİ

CÜNEYT DİNLER	ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
ÇAĞDAŞ DEMREN	SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
DARİGA KOKEYEVA	AL FARABİ KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY, KAZAKİSTAN
DENİZ ŞULE ÇALIŞKAN	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
DİCLE DEMİRBAŞ	KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
DİLARA MECO	KOSOVA
DİLEK ERENOĞLU ATAİZİ	ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
DÖNDÜ ERDEM	PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
DURU ÖZDEN GÜRBÜZ	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
ELNAZ SARDARİNİA	TEBRİZ ÜNİVERSİTESİ, İRAN
EMİNE TAŞ	NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
ENİS YALÇIN	KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
ERMAN KOCAKAYA	MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
ESRA TARHAN	ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
EZGİ AYKAÇ	ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
FATİH KIRAN	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
FATMA ATEŞ	KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
FİLİZ GÜVEN	SİNOP ÜNİVERSİTESİ
GAMZE GÖKÜR TOKER	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
GİZEM EROĞLU	MARMARA ÜNİVERSİTESİ
GULYA İSAYEVA	KIRGIZ BİLİMLER AKADEMİSİ, KIRGIZISTAN
GÜLAY YAVUZ	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜLÇİN BALAT	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜLPERİ MEZKİT	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
HARUN AKÇAM	İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

HASRET ZERKİNLİ	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
HAVVA BALIKÇI	AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
HİLMİ SAVUR	AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
HÜSEYİN KÜRŞAT TURAN	HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
HYUNJOO PARK	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
İLGAR İMAMVERDİEV	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
İLKNUR BAYRAK İŞCANOĞLU	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
İLKNUR YERLİ	ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
KARLYGASH ASHIRKHANOVA	AL FARABİ NATIONAL KAZAKH UNIVERSITY
KEZBAN ÖRÜCÜ	AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
KÜBRA ŞAPÇI	ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
KÜBRA YILDIZ ALTTIN	NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
KÜRŞAT ÖNCÜL	ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
MEHMET ÇERİBAŞ	NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
MEHMET GÖKDOĞAN	KAMU KURUMU
MELTEM DENİZ	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
MERVENUR KÖRG	AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
MUHTEBER KAYA	AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
MUSTAFA DİNÇ	ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
MUSTAFA SAİD GÜÇLÜ	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
MUSTAFA SARPER ALAP	KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
NAGİHAN ÇETİN	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
NAZİFE ÖZDEMİR	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
NEDİM BAKIRCI	NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
ÖZLEM DEMREN	SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
RABİA SEKİTMEN	HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ

SACİDE ÇOBANOĞLU	ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAGIP ATLI	MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SAHRA İPEK EDİS AYDOĞAN	AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SEBAHAT CAYNAK	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SEÇİL COŞAN	AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SELÇUK GÜNDÜZ	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SELMA SOL	TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SERHAT PİR	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SERKAN BALCI	ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
SEUNGMI LEE	KORE PUSANG NATIONAL UNIVERSITY
SEVAL KOCAER	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SEVAL PERK	MUNZUR ÜNİVERSİTESİ TUNCELİ MYO
SONA RZAYEVA	AZERBAYCAN İLİMLER AKADEMİSİ, AZARBAYCAN
SÜMEYRA NAİM	VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SÜMEYYE BİLEN	MERSİN ÜNİVERSİTESİ
ŞEYMA SOYYILMAZ	MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
ŞULE ÇAKIR	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TEVHİDE AYDIN	KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
TUĞÇE COŞKUN	ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
TUNAHAN ARSLAN	ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
TÜLİN GÜMÜŞ	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
UFUK AYMAZ	MARMARA ÜNİVERSİTESİ
UĞUR DURMAZ	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
UMUT BAŞAR	ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
ÜMMÜ ER	AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ

ÜMMÜ HATİCE ERGİN

ÜZEYİR İŐIK

VENERA MUSTAFAYEVA

YAKUP ÇELİK

YASEMİN GÖKÇE

YASEMİN MEYDAN

YELİZ SAYGILI

YİĞİT ATEŐGÜL

ZEYNEP ARAS

ZEYNEP CANDIR

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

AZERBAJCAN MİLLİ İLİMLER AKADEMİSİ

AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ